

Hagee Stichting Pensioenfonds

Jaarverslag 2022

Inhoudsopgave

<i>Bestuursverslag</i>	4
Samenvatting	4
Kerncijfers	5
Profiel	6
Ontwikkelingen	8
Wet- en regelgeving	18
Organisatie	19
Risicomanagement	21
Technische Analyse	32
Vermogensbeheer	33
Vooruitblik 2023	39
Verantwoording & Toezicht	42
<i>Jaarrekening</i>	50
Balans per 31 december 2022	51
Staat van baten en lasten over 2022	52
Kasstroomoverzicht 2022	53
Overige gegevens	85
Actuariële verklaring	87
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	89
Bijlage 1: Personalía	94
Bijlage 2: Trefwoorden en begrippen	98

Bestuursverslag

Samenvatting

Het jaar 2022 kenmerkte zich door een oplopende rente, hoge inflatie en de inval van de Russische Federatie in Oekraïne. Al in 2021 werd een stijgende tendens in de inflatie zichtbaar. Met het verhogen van de rente hebben centrale banken geprobeerd om de inflatie te beperken. Ondanks deze maatregelen is de inflatie in de EU tot recordhoogtes opgelopen.

Inflatie en renteverhogingen en de gevolgen van de oorlog hebben hun weerslag gehad op de financiële markten. Aandelen en obligaties zijn in waarde gedaald. De beleggingen van het fonds hebben bijna € 200 miljoen aan waarde verloren. Omdat de stijgende rente ook een verlagend effect heeft gehad op de verplichtingen is de dekkingsgraad (vòòr het toekennen van de toeslag) op niveau gebleven ten opzichte van het voorgaande jaar. Door de hoge dekkingsgraad was het fonds in staat een toeslag toe te kennen van 6,8% per 1 januari 2023.

Na toekenning van de toeslag is de dekkingsgraad gedaald naar 118%, ruim 5% onder het niveau van 2021. De beleidsdekkingsgraad is met 122,5% op vrijwel hetzelfde niveau als in 2021 (122,8%) gebleven.

Bestuur en sociale partners zijn overtuigd van de voordelen van een nieuwe pensioenregeling conform de Wet toekomst pensioenen. De voorbereidingen voor de nieuwe regeling en het overleg met de sociale partners hierover heeft in 2022 veel aandacht gevraagd en zal dat ook in 2023 doen.

Kerncijfers

<i>(bedragen in eenheden van € 1.000,-)</i>	2022	2021	2020	2019	2018
Aantal werkgevers	4	4	5	4	4
Aantal verzekerden					
Actieve deelnemers	2.361	2.303	2.270	2.299	2.263
Gewezen deelnemers ('slapers')	1.497	1.576	1.559	1.532	1.431
Gepensioneerden	1.592	1.573	1.509	1.497	1.496
Totaal	5.450	5.452	5.338	5.328	5.190
Pensioenuitvoering					
Zuivere Kostendekkende premie	28.185	27.882	22.515	18.915	18.616
Gedempte kostendekkende premie	16.244	16.638	18.939	18.701	18.855
Feitelijke premie	22.133	20.074	18.758	18.523	16.842
Premiepercentage	33,60%	33,60%	33,60%	33,60%	33,60%
Kosten vermogensbeheer in % van gemiddeld belegd vermogen (exclusief transactiekosten)	0,46%	0,54%	0,55%	0,50%	0,47%
Transactiekosten in % van gemiddeld belegd vermogen	0,03%	0,13%	0,12%	0,07%	0,12%
Pensioenuitvoeringskosten	770	852	862	794	765
Pensioenuitvoeringskosten per deelnemer (x € 1)	195	220	228	210	204
Pensioenuitkeringen	13.267	12.526	12.319	11.938	11.611
Toeslagverlening					
Toeslagen per 1 januari volgend op boekjaar	6,80%	2,86%	0,00%	0,55%	1,13%
Vermogen en solvabiliteit					
Aanwezig eigen vermogen	79.119	135.905	90.009	75.466	49.174
Minimaal Vereist Eigen Vermogen	18.501	24.269	25.002	22.637	19.218
Vereist eigen vermogen	92.482	118.166	124.074	104.938	88.007
Voorziening Pensioenverplichtingen	439.060	578.411	596.307	537.673	457.319
Dekkingsgraad	118,0%	123,5%	115,1%	114,0%	110,8%
Beleidsdekkingsgraad	122,5%	122,8%	106,9%	112,0%	116,3%
Rentetermijnstructuur (gemiddelde rente)	2,56%	0,57%	0,19%	0,75%	1,40%
Beleggingen					
Vastgoedbeleggingen	62.242	78.965	60.129	55.202	45.841
Aandelen	213.788	287.421	234.573	209.000	153.038
Vastrentende waarden	239.329	341.224	386.697	342.478	302.685
Totaal beleggingen	515.359	707.610	681.399	606.680	501.565
Beleggingsresultaten risico pensioenfonds	-206.798	19.333	67.435	99.734	-5.266
Beleggingsrendement totale portefeuille	-29,0%	2,7%	11,0%	19,7%	-1,0%
Benchmarkrendement portefeuille	-28,6%	5,2%	11,7%	19,9%	-0,6%

Profiel

Hagee Stichting, statutair gevestigd te Amstelveen is opgericht op 28 maart 1933. De stichting is ingeschreven bij het stichtingenregister van de Kamer van Koophandel onder nummer 41199361. De statuten zijn laatstelijk gewijzigd op 6 december 2021.

Het pensioenfonds is een ondernemingspensioenfonds. Werknemers van de aangesloten werkgevers bouwen een aanspraak op pensioen op, gebaseerd op een voorwaardelijk geïndexeerde middelloon regeling (Collectieve Defined Contribution of CDC-regeling). Daarnaast kent het fonds een regeling voor arbeidsongeschiktheid en overlijden. Het fonds is aangesloten bij de Pensioenfederatie.

Het fonds is verantwoordelijk voor een goede uitvoering van de pensioenregelingen voor actieve deelnemers, gewezen deelnemers en gepensioneerden in overeenstemming met de missie en visie van het fonds en bestaande wet- en regelgeving. Het pensioenfonds geeft uitvoering aan het pensioenreglement zoals overeengekomen met de aangesloten ondernemingen. Deze uitvoering bestaat uit het beleggen van het beschikbare vermogen, het doen van uitkeringen en het informeren van belanghebbenden.

Met de aangesloten werkgevers is een uitvoeringsovereenkomst afgesloten. In deze overeenkomst zijn de afspraken met betrekking tot de financiering en uitvoering van de regeling opgenomen. De looptijd van de overeenkomst is 5 jaar en deze expireert op 31 december 2022. Voor de periode na 31 december 2023 is een nieuwe overeenkomst afgesloten met een looptijd tot invoering van een nieuw reglement conform de Wet toekomst pensioenen.

De rechten en plichten van de bij het pensioenfonds aangesloten werkgevers staan beschreven in de statuten en het pensioenreglement van het pensioenfonds.

Missie, Visie & Strategie

De belangen van de deelnemers, gewezen deelnemers en gepensioneerden staan centraal bij de bepaling en uitvoering van het beleid door het bestuur van Hagee. Die belangen heeft het bestuur vastgelegd in de missie van het fonds. De missie is als volgt vastgesteld:

Missie

Hagee voert de afgesproken pensioenregeling voor de huidige en voormalige werknemers van de aangesloten ondernemingen uit op een betrouwbare, transparante, professionele en kostenefficiënte wijze .

Visie

Over 5 jaar:

- is Technische Unie een financieel gezonde onderneming die gestaag doorgroeit;
- onderkent Technische Unie nog steeds de toegevoegde waarde van een ondernemingspensioenfonds;
- reflecteert de samenstelling van het bestuur de betrokkenheid van werkgevers bij haar werknemers, met andere woorden is het bestuur paritair samengesteld;
- is Hagee Stichting een financieel gezond fonds dat in staat is (volledige) toeslagen toe te kennen;
- hebben deelnemers een realistisch beeld van hun pensioen.

Strategie

Beleggingen

Het bestuur voert een beleggingsbeleid dat is gebaseerd op een afgewogen risico/rendementsverhouding. Daarbij houdt het fonds het evenwicht tussen de belangen van deelnemers en gepensioneerden in beeld. Het vermogensbeheer wordt uitbesteed. Hierop voert het bestuur een strakke regie.

Governance

Om blijvend te kunnen voldoen aan de geschiktheidseisen moeten de bestuursleden een programma van permanente educatie volgen.

Hagee bevordert op actieve wijze de diversiteit in samenstelling van het bestuur. Hagee benadert potentiële kandidaten actief.

Communicatie

Het fonds communiceert tijdig en duidelijk naar de belanghebbenden.

Ontwikkelingen

Covid-19

Van een pandemie als gevolg van het Covid-19 virus was in 2022 geen sprake. Het ziektebeeld dat door de varianten van Covid wordt veroorzaakt is veel milder geworden. In de westerse landen wordt de ziekte beschouwd als één die zal blijven, vergelijkbaar met de griep. China heeft vrijwel het gehele jaar nog vastgehouden aan het “zero-tolerance” beleid ten opzichte van Covid. De drastische maatregelen die de Chinese overheden troffen tegen de verspreiding van het virus zijn na protesten pas tegen het einde van het jaar ingetrokken.

Met het intrekken van de maatregelen is China als fabriek van de wereld ook weer langzaam op stoom gekomen. De ongelijkmatige opstart van de diverse economieën heeft geleid tot oplopende tekorten aan onderdelen voor industrieën en daarmee gepaard gaande prijsstijgingen.

Oekraïne

Op 24 februari 2022 is Rusland de Oekraïne binnen gevallen. Verondersteld wordt dat de bedoeling was om het land binnen enkele dagen te veroveren en een Rusland gezinde regering te installeren. Na ruim een jaar kan geconcludeerd worden dat dit in ieder geval niet is gelukt. Oekraïne krijgt steun door wapenleveranties uit het Westen en er lijkt een situatie te zijn ontstaan waarin geen van de partijen zich zonder gezichtsverlies kan terugtrekken.

Naar aanleiding van de oorlog hebben Westerse landen sancties tegen Rusland afgekondigd. Op haar beurt heeft Rusland de energieleveringen aan West-Europa beperkt. Gasprijzen zijn hierdoor tot recordhoogtes gestegen met als gevolg een grote versterking van de inflatie die toch al aan het oplopen was. Centrale banken proberen de inflatie te bestrijden met het verhogen van de rente.

Het fonds had geen beleggingen in Rusland of Oekraïne is en daardoor geen directe gevolgen ondervonden van het conflict.

Beleidsontwikkelingen

Het fonds heeft in 2022 geen nieuw beleid ontwikkeld. Het jaar heeft geheel in het teken gestaan van de ontwikkeling van beleid van de toekomst na de invoering van de Wet toekomst pensioenen.

Financiële ontwikkelingen

Het vermogen is in het boekjaar met € 196 miljoen gedaald. Een sterke stijging van de rente heeft als gevolg gehad dat de vastrentende portefeuille sterk in waarde is gedaald. De stijgende rente is ook een van de oorzaken van de negatieve rendementen op de aandelenmarkten. De vastgoedportefeuille heeft zich niet aan deze ontwikkeling kunnen onttrekken.

De stijgende rente heeft echter ook een sterke daling van de verplichtingen tot gevolg gehad. De impact van de stijgende rente op de verplichtingen is veel groter geweest dan die op de beleggingsportefeuille. Daardoor is de dekkingsgraad in 2022 gestegen naar 125,8% (2021: 123,5%). Door de toekenning van een toeslag is de dekkingsgraad uitgekomen op 118,0%.

Dekkingsgraad

Tabel 1 laat zien dat de dekkingsgraad in 2022 met ruim 5% gedaald naar 118,0%. Deze daling is voor het grootste deel het gevolg van het toekennen van de toeslag per 1 januari 2023.

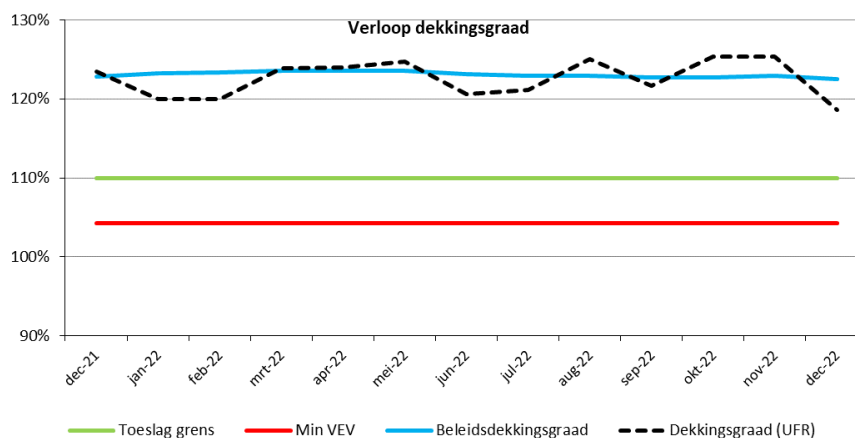
Tabel 1 (x € 1.000,-)

	Pensioen - Vermogen	Technische Voorzieningen	Dekkingsgraad %
Stand per 1 januari 2022	714.316	578.411	123,5%
Premiebijdragen	20.838	22.558	-1,0%
Uitkeringen	-13.267	-13.219	0,5%
Toeslagverlening 1 januari 2023	-	27.632	-5,6%
Rentetermijnstructuur	-	-178.329	47,9%
Actuariële grondslagen	-	2.292	-0,9%
Beleggingsresultaten	-207.145	-	-46,3%
Overige mutaties	3.438	-285	-0,1%
Stand per 31 december 2022	518.180	439.060	118,0%

Op de beleidsdekkingsgraad heeft deze daling nauwelijks invloed gehad, het verloop van de beleidsdekkingsgraad gedurende het jaar is stabiel gebleven. Doordat de beleidsdekkingsgraad een gemiddelde is van de dekkingsgraad van de laatste 12 maanden werken de fluctuaties gedurende het jaar hier vertraagd in door.

De beleidsdekkingsgraad per 31 oktober 2022 is het uitgangspunt geweest voor de toeslagverlening op 1 januari 2023. Op 31 oktober was de beleidsdekkingsgraad 122,5%. Dit is hoger dan het wettelijke minimum voor het verlenen van een toeslag maar onder de grens om een volledige toeslag te kunnen verleggen.

De onderstaande grafiek illustreert de ontwikkeling van de (beleids-)dekkingsgraad in 2022.

In de onderstaande tabel een overzicht van de verschillende dekkinggraden in vergelijking met 2021:

Tabel 2

	2022	2021
Aanwezige dekkinggraad per jaareinde (UFR)	118,0%	123,5%
Vereiste dekkinggraad per jaareinde	121,1%	120,4%
Minimaal vereiste dekkinggraad per jaareinde	104,2%	104,2%
Aanwezige dekkinggraad zuiver (marktrente)	117,6%	119,9%
Beleidsdekkinggraad	122,5%	122,8%
Reële dekkinggraad	93,0%	99,5%

De aanwezige dekkinggraad per jaareinde (UFR) is berekend op basis van de door De Nederlandsche Bank voorgeschreven rentetermijnstructuur. Met ingang van 2021 hanteert De Nederlandsche Bank een nieuwe berekeningswijze voor de rentetermijnstructuur. Deze berekeningswijze wordt in 4 stappen ingevoerd. In 2022 is de nieuwe methodiek voor 50% in aanmerking genomen bij het bepalen van de rentetermijnstructuur. Op aanbeveling van de Commissie Parameters wordt per 1 januari 2023 een nieuwe methodiek voor de berekening van de rentetermijnstructuur doorgevoerd. Deze methodiek heeft geen invloed op de financiële positie per 31 december 2022.

De vereiste dekkinggraad is die dekkinggraad waarbij het fonds precies voldoet aan de wettelijke buffereisen. Deze buffereisen zijn afhankelijk van de samenstelling van de (strategische) beleggingsportefeuille. Omdat het fonds de strategische beleggingsportefeuille alleen op hoofdlijnen heeft gedefinieerd wordt een deel van de buffereisen afgeleid van de actuele portefeuille. Hierdoor kan de vereiste dekkinggraad variëren ondanks dat de strategische beleggingsportefeuille niet is aangepast.

Bij de bepaling van de (minimaal) vereiste dekkinggraad wordt rekening gehouden met het minimale niveau van de voorgeschreven buffers.

De aanwezige dekkinggraad op basis van marktrentes is gebaseerd op de marktrente zonder rekening te houden met de door DNB voorgeschreven rentetermijnstructuur.

De beleidsdekkinggraad is het gemiddelde van de aanwezige dekkinggraden over de afgelopen 12 maanden, berekend op basis van de UFR. Deze dekkinggraad is de basis voor beleidsbeslissingen zoals het toekennen van toeslagen.

De reële dekkinggraad weerspiegelt de verhouding tussen de beleidsdekkinggraad en de aanwezige dekkinggraad zoals benodigd voor volledige toeslagverlening. De reële dekkinggraad is vastgesteld op basis van de wettelijk voorgeschreven methodiek. Doordat in deze methodiek ook rekening wordt gehouden met toekomstige overrendement geeft dit cijfer een verwachting weer van de reële dekkinggraad.

Solvabiliteitstoets

De beleidsdekkinggraad bedroeg eind 2022 122,5% terwijl het vereist eigen vermogen 121,1 bedroeg. Omdat de beleidsdekkinggraad hoger was dan het vereist eigen vermogen hoeft geen herstelplan te worden opgemaakt.

De vermogenspositie per 31 december 2022 ziet er als volgt uit:

Tabel 3 (x € 1.000,-)

	Bedrag	in % van TV
Aanwezig Pensioenvermogen	518.179	118,0%
Technische Voorzieningen	-439.060	100,0%
Minimaal Vereist Eigen Vermogen	-18.501	4,2%
Dekkingspositie	60.618	13,8%
Vereist Eigen Vermogen	-73.981	21,1%
Reservepositie	-13.363	-7,3%

Eind 2022 voldeed het fonds aan de vereisten van De Nederlandsche Bank daarom is voor 2023 geen herstelplan ingediend.

Haalbaarheidstoets

Het fonds voert jaarlijks een haalbaarheidstoets uit. In deze toets wordt gekeken of het fonds op de lange termijn (60 jaar) aan haar ambities kan voldoen. De haalbaarheidstoets vormt het uitgangspunt voor periodiek overleg tussen het fonds, de werkgever en de werknemers. In 2015 is een aanvangshaalbaarheidstoets uitgevoerd en zijn grenzen vastgelegd voor het pensioenresultaat. Het pensioenresultaat is hierbij gedefinieerd als de uitkeringen volgens het fondsbeleid ten opzichte van de uitkeringen zonder verlagingen en met een volledige indexatie. Het pensioenresultaat geeft daarmee aan in hoeverre de koopkracht kan worden gehandhaafd. In de onderstaande tabel worden de resultaten van de toets vergeleken met de grenzen die zijn vastgesteld in 2015.

Tabel 4

	Ondergrens	2022	Voldaan
Pensioenresultaat vanuit de feitelijke positie:			
Mediaan	85,0%	103,0%	ja
Afwijking van de mediaan in een slechtweerscenario	30,0%	17,0%	ja

De haalbaarheidstoets geeft een indicatie of het fonds op de zeer lange termijn in staat moet worden geacht om aan haar ambities te kunnen voldoen. Het resultaat van de toets laat zien dat in het middelste (mediaan) scenario aan de ambitie voor volledige indexatie kan worden voldaan. Als niet aan de ambitie voldaan kan worden is dit aanleiding tot overleg met sociale partners over de risicohouding.

Kosten

Tabel 12a (x € 1.000,-)

	Bedrag	in % van het gemiddeld belegd vermogen
Totaal kosten pensioenbeheer	770	0,13%
Totale kosten vermogensbeheer (excl. transactiekosten)	2.418	0,43%
Totale kosten	3.188	0,56%
Transactiekosten	194	0,03%

Kosten vermogensbeheer

Niet alle beheerders verstrekken het fonds een (volledig) overzicht van de werkelijke kosten voor het vermogensbeheer. De kosten vermogensbeheer die in dit verslag zijn opgenomen bestaan uit schattingen welke zijn gebaseerd op de contracten met de beheerders en de kosten zoals deze in de jaarverslagen van de beheerders zijn opgenomen. De transactiekosten zijn eveneens geschat op basis van informatie verkregen uit de jaarverslagen van de beheerders plus eventueel specifieke informatie.

Het onderstaande overzicht geeft een beeld van de vermogensbeheerkosten en de transactie kosten in 2022 ten opzichte van 2021.

Tabel 5a (x € 1.000,-)

	2022			2021		
	Gemiddeld belegd vermogen	kosten in €	kosten in %	Gemiddeld belegd vermogen	kosten in €	kosten in %
Totale kosten exclusief transactiekosten	568.500	2.418	0,43%	694.273	2.874	0,41%
Transactiekosten		194	0,03%		869	0,13%
Totale kosten	568.500	2.612	0,46%	694.273	3.743	0,54%

De schatting van de transactiekosten is gebaseerd op de laatst bekende informatie van de vermogensbeheerders. Van jaar tot jaar kunnen deze kosten sterk fluctueren. Ten opzichte van het voorgaande verslagjaar zijn de transactiekosten sterk gedaald. De kosten in 2021 zijn beïnvloed door de herstructurering van de portefeuille vastrentende waarden. De kosten hiervoor deze herstructurering waren éénmalig.

De kosten voor het vermogensbeheer per beleggingscategorie kunnen als volgt worden toegelicht:

Tabel 5

(x € 1.000,-)

	2022			2021		
	Gemiddeld	kosten in €	kosten in %	Gemiddeld	kosten in €	kosten in %
	belegd			belegd		
	vermogen			vermogen		
Zakelijke waarden	235.734	1.444	0,61%	272.180	1.695	0,62%
Vastrentende waarden	262.605	628	0,24%	351.686	854	0,24%
Vastgoed	70.161	157	0,22%	70.407	112	0,16%
Totaal	568.500	2.229	0,39%	694.273	2.661	0,38%
Advieskosten	-	189	0,03%	-	213	0,03%
Performance fee	-	-	-	-	-	-
Totale kosten	568.500	2.418	0,43%	694.273	2.874	0,41%

Het overzicht vermeld de kosten vermogensbeheer exclusief transactiekosten. De transactiekosten worden apart toegelicht.

De afspraken met de vermogensbeheerder over de kosten en beheervergoedingen zijn uitgedrukt in een percentage van het beheerde vermogen. Dit verklaart de daling van het kostenniveau in absolute zin.

De vermogensbeheerkosten in de categorieën zakelijke waarden en vastrentende waarden zijn in procenten vrijwel gelijk gebleven. In de categorie vastgoed vertonen de beheerkosten een stijging. Deze stijging is het gevolg van een verschuiving binnen de categorie van beursgenoteerd naar niet-beursgenoteerd vastgoed. De beheerkosten voor het niet-beursgenoteerde vastgoed zijn hoger dan die voor het beursgenoteerde vastgoed.

De schatting van de transactiekosten is gebaseerd op de laatst bekende informatie van de vermogensbeheerders. Van jaar tot jaar kunnen deze kosten sterk fluctueren. Ten opzichte van het voorgaande verslagjaar zijn de transactiekosten sterk gedaald. De kosten in 2021 zijn beïnvloed door de herstructurering van de portefeuille vastrentende waarden. De kosten hiervoor deze herstructurering waren éénmalig.

De transactiekosten kunnen als volgt worden toegelicht:

Tabel 6

(x € 1.000,-)

	2022			2021		
	Gemiddeld	Transactie	%	Gemiddeld	Transactie	%
		in €			in €	
Zakelijke waarden	235.734	129	0,05%	272.180	252	0,09%
Vastrentende waarden	262.605	47	0,02%	351.686	612	0,17%
Vastgoed	70.161	18	0,03%	70.407	5	0,01%
Totale kosten	568.500	194	0,03%	694.273	869	0,13%

Kostenniveau in vergelijking met andere fondsen

Met het doel om na te gaan hoe de kosten van het fonds zich verhouden tot de kosten van vergelijkbare fondsen is in 2022 meegewerkt aan een benchmarkonderzoek¹. Aan het onderzoek hebben 184 pensioenfondsen

¹ Bell Kostenbenchmark 201209

meegewerkt met een totaal gemiddeld pensioenvermogen van € 1.755 miljard. Onder de fondsen die hebben meegewerkt aan het onderzoek zijn ook zeer grote fondsen zoals het ABP en PFZW. Door de omvang zijn de kostenniveaus van deze fondsen niet te vergelijken met die van Hagee Stichting. Het kostenniveau van het fonds wordt daarom vergeleken met een kleinere groep van pensioenfondsen van vergelijkbare omvang.

Vermogensbeheerkosten 2021

Tabel 7

	Hagee	Peers	Universeum
Vermogensbeheerkosten	0,54%	0,32%	0,77%

Omdat een groter deel van het vermogen van Hagee Stichting actief wordt belegd zijn de kosten hoger dan bij de peergroup. Actief beheer is duurder dan passief beheer, het rendement op het vermogen moet deze kosten meer dan goedmaken. Het bestuur is ervan overtuigd dat actief beheer waarde aan de portefeuille toevoegt (na kosten) ten opzichte van passief beheer.

De onderstaande tabel geeft een overzicht van het actief beheerde vermogen per beleggingscategorie ten opzichte van de peers. De tabel heeft betrekking op 2021.

Tabel 8

	Hagee	Peers
Zakelijke waarden	100%	0%
Vastrentende waarden	100%	33%
Vastgoed	25%	3%

De overtuiging dat actief beheer waarde toevoegt aan de portefeuille wordt regelmatig getoetst aan de actuele ontwikkeling van het rendement ten opzichte van de benchmark. Dit gebeurt op basis van vergelijkingen met twee verschillende benchmarks:

- in de eerste plaats wordt het rendement van de werkelijke portefeuille vergeleken met de strategische portefeuille, dit geeft aan of het allocatiebeleid succesvol is geweest;
- de tweede vergelijking geeft een indicatie hoe de vermogensbeheerders hebben gepresteerd, dit geeft aan of het selectiebeleid succesvol is geweest.

Vergelijking van het rendement met de strategische portefeuille.

Het rendement wordt afgezet tegen een benchmark gebaseerd op de verdeling van het vermogen conform de strategische portefeuille. De strategische portefeuille geeft het lange termijn doel van het fonds weer. De out-of underperformance tegenover deze benchmark geeft een indicatie over de effectiviteit van het allocatiebeleid.

Tabel 9

	2022	2021	2020	2019	2018	5 jrs
Beleggingsrendement totale portefeuille	-29,00%	2,70%	11,00%	19,70%	-1,00%	-0,70%
Benchmarkrendement portefeuille	-28,60%	5,20%	11,70%	19,90%	-0,60%	0,10%
Outperformance	-0,4%	-2,5%	-0,7%	-0,2%	-0,4%	-0,8%

Zoals uit de tabel blijkt heeft het fonds in 2022 een underperformance behaald. Alle beleggingscategorieën hebben bijgedragen aan de underperformance. De onderstaande tabel geeft een overzicht van het rendement per categorie ten opzichte van de benchmark.

Tabel 10

	2022		
	Rendement	Benchmark	Outperformance
Vastgoedbeleggingen	-15,6%	-13,9%	-1,7%
Aandelen	-20,2%	-17,9%	-2,3%
Vastrentende waarden	-40,7%	-39,1%	-1,6%
Totaal	-29,0%	-28,6%	-0,4%

Het relatief hoge risico in de aandelenportefeuille heeft in 2022 geleid tot een underperformance. 2022 heeft een wisselend beeld laten zien. De underperformance over het gehele jaar is teleurstellend. Gezien de prestaties en het risico van het fonds heeft het bestuur besloten het risico in de aandelen portefeuille af te bouwen door een deel onder te brengen bij een nieuwe beheerder. Het nieuwe fonds waarin belegd zal worden heeft een lager risico, waardoor de afwijking van de benchmark ook lager zal uitvallen. Naar verwachting zal deze transactie in april 2023 worden afgerond.

Binnen de categorie vastrentende waarden is ook de afdekking van het renterisico ondergebracht. Dit deel van de portefeuille heeft een hoge duratie waardoor de renteverhoging een groot negatief effect heeft. Er is een verlies geboekt ter waarde van ruim de helft van de portefeuille. De overige onderdelen van de portefeuille hebben eveneens te leiden gehad van de renteontwikkelingen en hebben negatieve rendementen laten zien die bovendien lager waren dan de benchmarks.

Vergelijking van het rendement met de werkelijke portefeuille.

Het rendement wordt eveneens afgezet tegen een benchmark berekend op basis van de werkelijke samenstelling van de portefeuille. De out- of underperformance geeft hierbij aan hoe de vermogensbeheerders hebben bijgedragen aan het resultaat.

Omdat het bestuur bewust heeft gekozen voor een actief beleggingsbeleid verwacht het dat de werkelijke portefeuille een hoger rendement laat zien dan de benchmark die op de werkelijke gewichten is berekend.

De volgende tabel geeft een overzicht van de performance van het fonds ten opzichte van de benchmark berekend op basis van de werkelijke gewichten binnen de portefeuille.

Tabel 11

	2022	2021	2020	2019	2018
Beleggingsrendement totale portefeuille	-29,00%	2,70%	11,00%	19,70%	-1,00%
Benchmarkrendement portefeuille	-29,20%	5,30%	9,90%	19,40%	-1,00%
Outperformance	0,2%	-2,6%	1,1%	0,3%	0,0%

De outperformance kan voor het grootste deel worden verklaard uit het selectie effect. Het beleid om actieve managers aan te stellen voldoet daarmee aan de verwachtingen. Gezien de underperformance in het voorgaande jaar zal het bestuur het beleid kritisch blijven evalueren.

Kosten pensioenbeheer

De kosten voor de uitvoering van de pensioenregeling omvatten onder andere de kosten van de pensioenadministratie, advies- en controlekosten. In de staat van baten en lasten wordt het totaal van deze kosten € 652K vermeld. Kosten van het pensioenbureau en bestuur van het fonds zijn hierin niet opgenomen, deze komen voor rekening van de werkgever.

In de volgende tabel is een overzicht opgenomen van de kosten die het fonds betaalt alsmede een schatting van de kosten die ten laste van de werkgever komen. Deze laatste kosten betreffen met name de salariskosten van bestuursleden en werknemers van het pensioenbureau.

De pensioenuitvoeringskosten worden als volgt toegelicht:

Op grond van de herziene Aanbevelingen Uitvoeringskosten van de Pensioenfederatie wordt een deel van de algemene kosten toegewezen aan het vermogensbeheer. Dit deel van de kosten is bepaald op basis van de verhouding tussen de kosten voor pensioenbeheer ten opzichte van de kosten voor vermogensbeheer, vermenigvuldigd met de niet specifiek toe te delen kosten.

Tabel 12 (x € 1.000,-)

	2022	2021
Pensioenuitvoeringskosten	652	675
Schatting kosten ten laste van de werkgever	364	354
Toedeling algemene kosten aan vermogensbeheer	-246	-177
Totaal kosten pensioenbeheer	770	852
Kosten pensioenbeheer per deelnemer (x € 1,-)	195	220

De pensioenuitvoeringskosten worden gespecificeerd in de toelichting op de staat van baten en lasten bij (13).

De kosten per deelnemer zijn gebaseerd op het aantal actieve deelnemers plus de gepensioneerden. De gewezen deelnemers worden hierin niet meegenomen.

De door het fonds betaalde kosten zijn marginaal gedaald ten opzichte van het voorgaande jaar. De kosten voor de werkgever bestaan hoofdzakelijk uit salariskosten. De toedeling van algemene kosten aan de kosten van het vermogensbeheer is over 2022 aanzienlijk hoger uitgekomen dan in het voorgaande jaar. De oorzaak is de rekenmethode in combinatie met gedaalde kosten voor het vermogensbeheer.

Het fonds voert 1 pensioenregeling uit voor 4 aangesloten werkgevers. Het fonds heeft alle operationele werkzaamheden uitbesteed. Op actuariële gebied en op het gebied van vermogensbeheer laat het bestuur zich bijstaan door adviseurs.

De pensioen- en uitkeringenadministratie, financiële administratie en bestuursondersteuning worden verzorgd door het pensioenbureau van Technische Unie. Het pensioenbureau verzorgt tevens de communicatie met de deelnemers waaronder de communicatie via de website. De bezetting van het pensioenbureau bestaat uit 2,2 fte. De salariskosten van het pensioenbureau zijn begrepen in de kosten werkgever. Kosten voor software en diensten van derden zijn begrepen in de pensioenuitvoeringskosten.

Voor bestuursleden die niet in dienst zijn van de werkgever geldt dat zij vacatiegeld ontvangen. Het vacatiegeld komt ten laste van het fonds evenals andere lasten voor het bestuur zoals bijvoorbeeld opleidingen. De kosten ten laste van het fonds zijn gespecificeerd in de jaarrekening. De (salaris)kosten voor bestuurders in dienst van de werkgever worden niet doorbelast aan het fonds.

Het fonds heeft in het verslagjaar meegedaan aan een benchmark² onderzoek naar de kosten van pensioenfonds. Doel hiervan is om na te gaan hoe de kosten van het fonds zich verhouden tot de kosten van vergelijkbare fondsen. In het onderzoek zijn andere 62 fondsen betrokken met een vergelijkbaar aantal deelnemers (tussen de 2.000 en 8.000). In de onderstaande tabel worden de gemiddelde kosten over de jaren 2019 tot en met 2021 vergeleken.

Tabel 13 (x € 1,-)

	Hagee	Peers	Universum
Gemiddelde kosten pensioenbeheer per deelnemer	219	325	108

² Bell Kostenbenchmark 2020

Uit de vergelijking blijkt dat het fonds een lager kostenniveau per deelnemer kende dan de fondsen in de peergroup. Als alle fondsen in Nederland (Universum) in de berekening worden meegenomen zijn de kosten per deelnemer bij het fonds een hoger. In het Universum zitten eveneens veel grotere fondsen die door hun omvang in staat zijn om efficiënter te werken.

Door de kosten van de werkgever in de vergelijking te betrekken wordt een reëler beeld van het kostenniveau geschetst ten opzichte van de peers. Het bestuur is van oordeel dat de kosten, ook inclusief het deel ten laste van de werkgever, relatief laag zijn.

Toeslagen

Het bestuur streeft ernaar de koopkracht van de opgebouwde en ingegane pensioenen in stand te houden door jaarlijks een toeslag toe te kennen. De maatstaf voor een toeslag is het stijging van het Consumenten Prijsindexcijfer (CPI) van oktober van het jaar ten opzichte van dezelfde maand van het voorgaande jaar. Hierbij wordt uitgegaan van de normale CPI dus inclusief effecten van wijzigingen van bijvoorbeeld de btw. De stijging van het CPI van oktober 2022 ten opzichte van oktober 2021 bedroeg 14,3%.

Uitgangspunt voor het toekennen van toeslagen is de beleidsdekkingsgraad per 31 oktober van het voorgaande jaar. Als de beleidsdekkingsgraad boven de wettelijke ondergrens van 110% ligt kan een gedeeltelijke toeslag worden toegekend. Per 31 oktober 2022 bedroeg de beleidsdekkingsgraad 122,7%. Deze dekkingsgraad lag onder de grens waarboven een volledige toeslag toegekend kan worden. Op basis van deze uitgangspunten heeft het bestuur besloten een toeslag van 6,8% toe te kennen.

Het beleid van het fonds is gericht op een zo volledig mogelijke toeslagverlening. Binnen de wettelijke kaders was het mogelijk om een hogere toeslag toe te kennen dan 6,8%.

Fondsen die voornemens zijn een nieuwe regeling te implementeren conform de Wet toekomst pensioenen en de liggende kapitalen invaren in deze nieuwe regeling kunnen gebruik maken van het transitie FTK. Onder toepassing van dit transitie FTK mogen pensioenfondsen, onder voorwaarden, toeslagen toekennen zolang de dekkingsgraad niet onder de 105% komt.

Het bestuur van Hagee heeft geen gebruik gemaakt van deze verruimde mogelijkheden. Niet alleen hebben sociale partners nog geen overeenkomst over de toekomstige regeling bereikt en heeft het fonds geen verzoek tot invaren ontvangen, ook streeft het bestuur naar voldoende buffers om pensioenen in de nieuwe regeling te kunnen invaren zonder eerst een korting te moeten toepassen. En heeft het fonds bij het invaren een betere uitgangspositie.

De toeslag van 6,8% is toegekend zonder gebruik te maken van het transitie FTK. Het bestuur heeft de grenzen van het bestaande beleid opgerekt om zoveel mogelijk aan de wens om de koopkracht te handhaven tegemoet te komen. Zo is de grens voor de maximale in aanmerking te nemen prijsinflatie (ad 5%) losgelaten. Daarnaast is gebruik gemaakt van een alternatieve berekeningswijze voor de toekomstige inflatie.

De koopkracht van de ingegane en opgebouwde pensioenen is door de partiele toeslag verder achteruit gegaan. Het fonds heeft niet kunnen voldoen aan het streven zoals verwoordt in de missie van het fonds: het toekennen van een zo mogelijk volledige toeslag. Hierdoor is de achterstand in koopkracht van de ingegane en opgebouwde pensioenen verder opgelopen.

De volgende tabel geeft een overzicht van de verleende toeslagen ten opzichte van het prijsindexcijfer en de achterstand ten opzichte van de index.

Tabel 14

	Deelnemers			Gewezen deelnemers		
	Toegekend	Index	Niet verleende indexatie cumulatief	Toegekend	Index	Niet verleende indexatie cumulatief
1-1-2023	6,80%	14,33%	23,97%	6,80%	14,33%	30,12%
1-1-2022	2,86%	3,42%	16,44%	2,86%	3,42%	22,59%
1-1-2021	0,00%	1,22%	15,88%	0,00%	1,22%	22,03%
1-1-2020	0,55%	2,72%	14,66%	0,55%	2,72%	20,81%
1-1-2019	1,13%	2,10%	12,49%	1,13%	2,10%	18,64%

N.B.: de achterstand voor de deelnemers geldt vanaf 1-1-2009, voor de gewezen deelnemers en gepensioneerden vanaf 1-1-2003.

Uit het overzicht blijkt dat de cumulatieve niet-verleende toeslag voor actieven en inactieven vanaf 2009 respectievelijk 2003 gelijk is aan 24% respectievelijk 30%. Het percentage voor de actieven is lager dan bij de inactieven. Dit komt door de verschillende perioden waar de cijfers op zijn gebaseerd en doordat de (daadwerkelijke) algemene loonstijgingen³ (gemiddeld) gezien lager zijn geweest dan de (gemiddelde) prijsinflaties. Voor actieven is de algemene loonstijging enkele jaren nihil geweest, terwijl de inflatie toen positief was. Naast het niet verlenen van toeslag is de stijging van de grondslag niet voldoende geweest om - ten behoeve van de jaaropbouw - de inflatie bij te houden.

Wet- en regelgeving

Wet Toekomst Pensioenen

Na uitstel van een half jaar is de Wet toekomst pensioenen in december 2022 aangenomen door de Tweede Kamer. Het wetsvoorstel zal na de verkiezingen voor de Provinciale Staten / Eerste Kamer door de Eerste Kamer worden behandeld. Ook indien het wetsvoorstel in de nieuwe samenstelling van de Eerste Kamer wordt besproken lijkt er een meerderheid voor het wetsvoorstel te gaan stemmen.

Het uitstel van de behandeling van het wetsvoorstel in de Tweede Kamer heeft tot gevolg gehad dat de onzekerheid over het doorgaan en de definitieve teksten langer heeft geduurd. Consequentie daarvan is dat de voorbereiding ook vertraging oploopt.

Transitie FTK

In de aanloop naar het nieuwe pensioenstelsel krijgen fondsen de mogelijkheid om toeslagen te baseren op versoepelde normen. Volgens deze normen mag bij een lagere dekkingsgraad een toeslag worden toegekend mits het fonds het voornemen heeft om de huidige aanspraken over te zetten naar het nieuwe stelsel (invaren). Gebruik maken van het transitie FTK heeft invloed op de mogelijkheden om het vermogen in de nieuwe regeling in te varen. Het fonds heeft van de mogelijkheid om een hogere toeslag toe te kennen geen gebruik gemaakt.

Nabestaandenpensioen

Met de invoering van het nieuwe pensioenstelsel worden ook wettelijke regels van kracht voor het nabestaandenpensioen. De ontwerpregeling voorziet in een partnerpensioen bij overlijden voor de pensioendatum op verzekeringsbasis waarvan de uitkering gerelateerd is aan het salaris. De uitkering bedraagt maximaal 50% van het salaris.

Het partnerpensioen na pensioendatum verandert niet. Bij ingang van het ouderdompensioen kan gekozen

³ Tot 1 2016 was de toeslag voor de actieven gebaseerd op de loonindex, vanaf 1 januari 2016 op de Consumenten Prijsindex.

worden om een deel van het kapitaal te reserveren voor een partnerpensioen.

Wet bedrag ineens

De mogelijkheid voor deelnemers om bij pensionering een bedrag ineens op te nemen treedt in werking op 1 januari 2024. Gebruik maken van de regeling kan alleen op de ingangsdatum van het pensioen. Om fiscale redenen mag betaling worden uitgesteld naar januari van het jaar nadat de AOW is ingegaan. Dit geldt alleen indien het pensioen ingaat op de AOW datum. De uitstelregeling is niet meer toegankelijk voor deelnemers die de pensioenleeftijd hebben vervroegd naar een leeftijd voor het bereiken van de AOW gerechtigde leeftijd.

Wet pensioenverdeling bij scheiding

Tegelijkertijd met de Wet toekomst pensioenen wordt de Wet pensioenverdeling bij echtscheiding ingevoerd. Volgens het wetsvoorstel krijgt de ex-partner recht op de helft van het tijdens de huwelijkse periode opgebouwde kapitaal. De ex-partner krijgt een zelfstandig recht op die kapitaal en is dus niet meer afhankelijk van de deelnemer. Het recht op bijzonder partnerpensioen komt te vervallen.

SFDR (Sustainable Finance Disclosure Regulation)

De SFDR is wetgeving die ervoor moet zorgen dat financiële producten beter aansluiten bij de duurzaamheidseisen van mensen. De wetgeving geldt voor de hele financiële sector, dus ook pensioenfonds. Om rapportages hierover éénduidig te maken is een lijst ontwikkeld aan de hand waarvan bepaald kan worden welke economische activiteiten als duurzaam bestempeld kunnen worden (taxonomie). Invoering van de taxonomie is uitgesteld tot medio 2023.

Omdat het fonds de regeling classificeert als een "artikel 6" product hoeft het vooralsnog niet aan uitgebreide rapportageverplichtingen volgens de taxonomie te voldoen.

Organisatie

Bestuur

Het bestuur is paritair samengesteld uit vertegenwoordigers van de werkgevers, werknemers en pensioengerechtigden. In 2022 heeft het bestuur afscheid genomen van 1 lid. De heer De Vries heeft zich na het verstrijken van de zittingstermijn niet meer herkiesbaar gesteld. Tijdens zijn actieve deelnemerschap is de heer De Vries voorzitter van het fonds geweest, daarna is hij gekozen als vertegenwoordiger van de gepensioneerden. Het bestuur is hem zeer erkentelijk voor de inzet voor het fonds.

In 2022 zijn verkiezingen gehouden onder de gepensioneerden om te voorzien in de vacature. Bij deze verkiezingen heeft de heer Steinhart de meeste stemmen behaald. Definitieve benoeming zal plaatsvinden na een verklaring van geen bezwaar door De Nederlandsche Bank.

In bijlage 1 is een overzicht opgenomen met de samenstelling van het bestuur en overige fondsorganen op balansdatum.

Verantwoordingsorgaan

Het Verantwoordingsorgaan is samengesteld uit vertegenwoordigers van de werkgevers, werknemers en pensioengerechtigden. Begin 2022 heeft de heer Bloemen, vertegenwoordiger van de gepensioneerden, aangegeven zich terug te willen trekken als vertegenwoordiger namens de gepensioneerden. Omdat er vervolgens slechts 1 kandidaat was voor deze functie is deze benoemd zonder dat er verkiezingen zijn georganiseerd.

Beleggingsadviescommissie

De beleggingsadviescommissie bestaat uit 3 leden van het bestuur en 1 lid vanuit het pensioenbureau. De beleggingsadviescommissie wordt ondersteund door Willis Towers Watson Investment Consulting en Investment Communication Consultancy. Met het terugtreden van de heer De Vries uit het bestuur is er eveneens een vacature ontstaan in de Beleggingsadviescommissie. Deze vacature is voor de commissie aanleiding geweest om

zich te beraden over de toekomstige organisatie ten aanzien van het vermogensbeheer. Een besluit hierover wordt in de 2023 genomen.

Communicatiecommissie

De communicatiecommissie bestaat uit 3 leden vanuit het bestuur en 1 lid vanuit het pensioenbureau. De commissie wordt geadviseerd door een communicatiespecialist van de werkgever. In de samenstelling van de Communicatiecommissie hebben zich in 2022 geen wijzigingen voorgedaan.

Pensioenbureau

De uitvoering van de pensioenregeling is uitbesteed aan het pensioenbureau van Technische Unie. Met Technische Unie is een servicelevel agreement overeengekomen.

Overige uitvoeringsorganisaties en adviseurs

Het bestuur laat zich in de voorbereiding voor beleidsbesluiten bijstaan door diverse adviseurs. Bij de contactpersonen van de adviseurs hebben zich in 2022 geen mutaties voorgedaan. In bijlage 1 is een overzicht van de adviseurs opgenomen.

Invulling van de sleutelfuncties IORP II

In het kader van de IORP II wetgeving zijn 3 sleutelfuncties waarvan de sleutelfunctie actuarieel is uitbesteed aan derden. De sleutelfuncties Risicobeheer en Interne Audit worden vervuld door bestuursleden.

Klachten- en geschillen

De Pensioenfederatie heeft in 2022 de gedragslijn “Goed omgaan met klachten” gepubliceerd. Deze gedragslijn bevordert dat fondsen klantvriendelijk, transparant en eenduidig met klachten omgaan. In de gedragslijn zijn de aanbevelingen van de Ombudsman pensioenen en AFM opgenomen. De gedragslijn sluit aan bij de nieuwe regelgeving van de Wet toekomst pensioenen.

De definitie van een klacht volgens de gedragslijn luidt: “iedere uiting van ontevredenheid van een persoon gericht aan de pensioenuitvoerder, wordt beschouwd als een klacht.”

Deze definitie van klacht is ruimer dan die het fonds tot nog toe hanteerde waardoor het aantal klachten is toegenomen. De in de gedragslijn voorgestane behandeling van klachten komt grotendeels overeen met de procedure die al in werking was.

Het overzicht hieronder geeft het aantal klachten weer volgens de nieuwe definitie..

Geschillen

Geschillen in behandeling op 1 januari 2022		-
Ingediende geschillen 2022	3	
Afgewikkelde geschillen 2022	3	
In behandeling 31 december 2022		-

Klachten via de ombudsman pensioenen

Klachten in behandeling op 1 januari 2022		-
Ingediende klachten 2022	0	
Afgehandeld in 2022	0	
In behandeling op 31 december 2022		-

Van de in 2022 ontvangen klachten heeft één betrekking op het verstrekken van de levensverklaring door in het buitenland woonachtige gepensioneerden. De twee andere klachten hebben betrekking op de toegekende toeslag. De klachten zijn niet gegrond verklaard en volgens de voorgeschreven procedure afgewikkeld.

Risicomanagement

Algemeen

Het is inherent aan de bedrijfsvoering van een pensioenfonds dat financiële en niet-financiële risico's worden gelopen. Het fonds benadert die risico's op een integrale wijze, dat wil zeggen: de risico's worden individueel en in samenhang beoordeeld.

Goed risicomanagement is essentieel om de doelstellingen van het fonds te realiseren. Het doel van het risicomanagement is om het bestuur in staat te stellen risico's te identificeren en te beheersen.

Voor het risicomanagement wordt het 3-lines of defense model gehanteerd. De eerste lijn wordt gevormd door bestuur, adviseurs, commissies, vermogensbeheerders en pensioenbureau. Tot de tweede lijn behoren de sleutelfunctiehouders actuarieel en risicomanagement. De sleutelfunctiehouder interne audit vormt de derde lijn.

In het kader van de beheersing van risico's is het onderwerp risico als vast punt opgenomen op de agenda van het bestuur. Daarnaast doet de Sleutelfunctiehouder Risico in de bestuursvergadering verslag van zijn bevindingen. In 2022 zijn onder meer de volgende specifieke risico onderwerpen aan de orde geweest;

- risk assessment naar aanleiding van het voorgenomen besluit het aandeel van de hypotheken portefeuille te verhogen naar 10% van het belegd vermogen;
- rapportage met betrekking tot de administratieve organisatie en interne controle bij de externe vermogensbeheerders;
- risico-inventarisatie voor de overgang naar een nieuwe pensioen regeling volgens de Wet toekomst pensioenen en het invaren.

De sleutelfunctiehouder Actuarieel rapporteert per kwartaal over zijn bevindingen. Deze bevindingen zijn aanleiding geweest om de procedurebeschrijvingen te actualiseren

De Sleutelfunctiehouder Interne Audit heeft een audit uitgevoerd naar de robuuste pensioenadministratie. De sleutelfunctiehouder heeft geconcludeerd dat de pensioenadministratie voldoende robuust is. Om de robuustheid op lange termijn te borgen worden aanbevelingen gedaan op het gebied van IT- en informatiebeveiligingsrisico's, beleid rondom datakwaliteit en evaluatie van dienstverleners.

In het kader van de transitie naar een nieuwe pensioenstelsel worden de eerste 2 punten geformaliseerd. De periodieke evaluatie van dienstverleners is inmiddels is geagendeerd.

Risicohouding

De risicohouding is de mate waarin het fonds bereid is beleggingsrisico's te lopen om de doelstellingen van het fonds te realiseren en de mate waarin het fonds risico's kan lopen gegeven de kenmerken van het fonds. De risicohouding is tot stand gekomen na overleg met de sociale partners.

Een hoger risico in de beleggingen betekent een hoger verwacht rendement en dat het fonds op de (zeer) lange termijn een grotere kans heeft om aan haar ambities ten aanzien van pensioenopbouw en het toekennen van toeslagen te voldoen. Voor de korte termijn kan een hoog risico betekenen dat de opgebouwde en ingegane pensioenen verlaagd moeten worden. Het risico in de portefeuille is dan ook een balans tussen een korte- en een lange termijn afweging. Bij de afweging speelt de risicohouding van deelnemers en sociale partners een belangrijke rol. Bij aanvang van de Asset & Liability Managementstudie (2018) heeft het bestuur een workshop met de sociale partners georganiseerd om tot beleidsuitgangspunten te komen voor de risicohouding. De uitkomsten van de workshop zijn als volgt:

Toeslagen gemiddeld (in % van de maatstaf)	Minimaal 60%
Jaarlijkse kans op korting	Maximaal 9%
Omvang korting (zonder uitsmeren)	Maximaal 4%
Omvang korting 5 ^e percentiel (zonder uitsmeren)	Maximaal 15%

De uitkomsten van de ALM waren als volgt (15 jaars horizon):

Toeslagrealisatie	Circa 100%
Kans op korting	4%
Omvang korting	3%
Omvang korting 5 ^e percentiel	2%

De risicohouding heeft geresulteerd in een beleggingsmix van 50% zakelijke waarden, 50% vastrentende waarden. Om de stijging van het Vereiste Eigen Vermogen te beperken is de afdekking van het renterisico verhoogd naar 70% van de verplichtingen. Tevens wordt het valutarisico zoveel mogelijk afgedekt.

De beleggingsmix is bevestigd in de update van de ALM uit 2021 welke op dezelfde risicohouding was gebaseerd als de ALM 2018.

De risicohouding ten aanzien van de niet financiële risico's heeft als uitgangspunt een goede uitvoering van de pensioenregeling, continuïteit van de bedrijfsvoering en het borgen van een goede reputatie.

Solvabiliteit

Het risico met de grootste impact is het solvabiliteitsrisico. Dit is het risico dat het fonds niet beschikt over voldoende eigen vermogen waardoor het niet aan haar ambitie van een zo waardevast mogelijk en betaalbaar pensioen kan voldoen. De solvabiliteit wordt voortdurend gemonitord aan de hand van de ontwikkeling van de dekkingsgraad.

De belangrijkste maatregelen voor de beheersing van de solvabiliteit zijn het premie-, toeslag-, en beleggingsbeleid. Het risico vanuit het premiebeleid is dat de pensioenopbouw voor een (groot) deel gefinancierd moet worden vanuit het vermogen van het fonds. Het fonds heeft dit risico gemitigeerd door een jaarlijkse beoordeling van de evenwichtigheid van het premiebeleid en de invloed van de pensioenopbouw op de dekkingsgraad.

Toeslagen worden gefinancierd vanuit het vermogen van het fonds. De invloed van toeslagen op de solvabiliteit van het fonds is beperkt door minimumgrenzen te stellen aan het niveau van de beleidsdekkingsgraad in het toeslagbeleid.

De belangrijkste risico's in het beleggingsbeleid zijn het renterisico en het marktrisico.

De onderstaande tabel toont de gevoeligheid van de dekkingsgraad bij een verandering van de rentecurve en een (gelijktijdige) verandering in het rendement op aandelen.

Tabel 15

		Renteverandering						
		-1,05%	-0,70%	-0,35%	0,00%	0,35%	0,70%	1,05%
Verandering aandelen/ vastgoed	-30%	94,9%	96,6%	98,4%	100,3%	102,3%	104,3%	106,4%
	-20%	100,4%	102,3%	104,2%	106,2%	108,3%	110,4%	112,7%
	-10%	106,0%	108,0%	110,0%	112,1%	114,3%	116,6%	118,9%
	0%	111,6%	113,7%	115,8%	118,0%	120,3%	122,7%	125,2%
	10%	117,2%	119,3%	121,6%	123,9%	126,3%	128,8%	131,4%
	20%	122,8%	125,0%	127,4%	129,8%	132,3%	135,0%	137,7%
	30%	128,3%	130,7%	133,2%	135,7%	138,3%	141,1%	143,9%

De oranje kleur geeft een situatie aan waarin het fonds niet aan de vereisten van De Nederlandsche Bank voldoet

maar herstel nog mogelijk is. Als deze situatie te lang aanhoudt moeten pensioenen worden verlaagd. Als de beleidsdekkingsgraad zich in de grijze zone bevindt is er geen sprake van korting maar ook niet van een volledige toeslag. In de groene zone kunnen de opgebouwde rechten en ingegane pensioenen gedeeltelijk dan wel geheel worden verhoogd.

Marktrisico

De waarde van de beleggingen in zakelijke waarden kan veranderen door wijzigingen in de marktprijzen. Deze wijzigingen hebben direct invloed op het beleggingsresultaat omdat alle beleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde waarbij waarde wijzigingen direct worden verwerkt. Het fonds brengt dit risico terug tot aanvaardbare hoogte door de beleggingen te spreiden over verschillende landen, regio's, beleggingsstijlen en categorieën.

Renterisico

Voor het vastrentende waarden deel van de beleggingen geldt dat de waarde daarvan fluctueert met de stand van de actuele rente. Voor de verplichtingen van het fonds is hetzelfde van toepassing. Een beweging in de rente heeft dus invloed op de financiële positie van het fonds. De invloed van de rente wordt verminderd door dit risico af te dekken in de vastrentende portefeuille. De strategische afdekking van het renterisico bedraagt 70% van de verplichtingen. Door niet het gehele risico af te dekken kan het fonds profiteren van een stijging van de rente. In 2022 is de afdekking van het renterisico bij een nieuw beleggingsfonds ondergebracht waarmee de actuele afdekking in lijn is gebracht met de strategische afdekking. Dit betreft een maatwerkfonds waarin de afdekking van het renterisico is afgestemd op de verplichtingen structuur van Hagee Stichting. Met dit fonds kan beter ingespeeld worden op ontwikkelingen in de rentecurves en op de eisen die Hagee Stichting stelt aan de afdekking van het renterisico.

In 2022 heeft het bestuur gebruik gemaakt van de ruimte in de strategische bandbreedte om de afdekking van het renterisico verlagen naar 66% van de verplichtingen. Deze tijdelijke maatregel is bedoeld om te profiteren van de verwachte stijging van de rente door het beleid van de centrale banken en wordt maand geëvalueerd.

Beleggingsrisico's

Bij de beleggingen van het vermogen loopt het fonds risico. Door de beleggingen te spreiden over verschillende vermogensbeheerders, categorieën, landen, stijlen, etc. wordt voorkomen dat risico's te veel worden geconcentreerd op een aspect. In het kader van de spreiding heeft het fonds meerdere beheerders voor onroerend goed en vastrentende waarden aangesteld. De categorie aandelen is 1 beheerder aangesteld welke doorbelegd in 10 – 12 onderliggende managers.

Niet financiële risico's

De niet financiële risico's worden gemonitord en beheerst met behulp van jaarlijkse risicoanalyses. Ieder bestuurslid heeft één of meer risicogebieden toegewezen gekregen. Op ieder bestuurslid rust de taak om op zijn/haar risicogebied de analyse up-to-date te houden en hierover te rapporteren in het bestuur welke plaats vindt in een vaste (jaarlijkse) cyclus. De analyses zijn uitgevoerd in de vorm van scenarioanalyses. Daarin wordt op basis van verschillende scenario's gekeken of het fonds tegen de gevolgen van het scenario bestand is en welke aanvullende maatregelen er genomen kunnen worden om het risico binnen acceptabele grenzen te houden. In de toelichting op de jaarrekening wordt ingegaan op de beheersing van de niet financiële risico's.

Strategische risico's

Ontwikkelingen buiten het fonds kunnen van grote invloed zijn op het fonds. Veranderingen van het draagvlak onder de werknemers en werkgever kunnen voor het bestuur of werkgever aanleiding zijn om zich te bezinnen op de waarde van een eigen fonds boven een andere manier om pensioen op te bouwen. Door de paritaire vertegenwoordiging zijn bestuursleden goed op de hoogte van de mogelijke wijzigingen in het draagvlak onder

werknemers en werkgever. Het bestuur is in staat snel op de veranderingen in te spelen. Ontwikkelingen in de wet- en regelgeving kunnen eveneens aanleiding geven tot een herbezinning over de pensioenuitvoering. Ingrijpende wijzigingen in het pensioenstelsel kunnen tot de conclusie leiden dat het belang van de deelnemer beter gediend is bij een andere pensioenuitvoerder.

Integriteitsrisico

Ieder risico van aantasting van de reputatie of bedreiging van het vermogen of resultaat als gevolg van het niet naleven van de wet geldt als integriteitsrisico. Om de integriteit van de bedrijfsvoering te kunnen waarborgen heeft het fonds een gedragscode opgesteld die de integriteit van het fonds moeten helpen borgen. Jaarlijks toetst de compliance officer de naleving van de gedragscode en rapporteert hierover naar het bestuur.

Op basis van scenario's is een analyse gemaakt van integriteitsrisico's. Een dergelijke analyse geeft inzicht in de omstandigheden waarin de integriteit in gevaar kan komen. Op grond van de analyse kunnen waar nodig aanvullende mitigerende maatregelen worden genomen.

Frauderisicoanalyse

In het belang van de stakeholders en de reputatie van het fonds heeft het bestuur maatregelen genomen die fraude voorkomen. Om frauderisico's tijdig te onderkennen wordt is fraude een belangrijk onderdeel van de scenarioanalyses. De risicoanalyses hebben in het afgelopen boekjaar niet geleid tot aanvullende mitigerende maatregelen.

Een risico voor het fonds vormen de periodieke en eenmalige betalingen die door het bestuur moeten worden geaccordeerd. Voor iedere betaling geldt het vierogen principe waarbij betalingen na een zichtbare controle door een tweede functionaris.

Bestuursleden, leden van het Verantwoordingsorgaan en werknemers van het pensioenbureau moeten zich houden aan de gedragscode van het fonds welke is gebaseerd op de template van de Pensioenfederatie en voor het laatste is geactualiseerd in 2021. Jaarlijks moeten bestuursleden verklaren dat zij de gedragscode hebben nageleefd en dat ook blijven doen. Alle betrokkenen hebben deze verklaring in 2022 ondertekend.

Het fonds heeft een klachten- & geschillenregeling en een klokkenluidersregeling om mogelijke onwenselijkheden als fraude te voorkomen.

Het frauderisico wordt als laag ingeschat. Het stelsel van procedures is robuust opgezet waardoor voldoende vertrouwen wordt verkregen bij de correcte werking.

IT-risico

Het IT-beleid is gericht op adequate borging van de risico's van de informatievoorziening vanuit het oogpunt van betrouwbaarheid, toegang, beschikbaarheid, integriteit, en toekomstvastheid. Het beleid heeft tot doel de juistheid, volledigheid en privacy van (deelnemers-)data te waarborgen. Het IT-beleid van het fonds is geïnspireerd op het beleid van Technische Unie. Dit beleid is gebaseerd op ISO 27001 standaarden. Het Toetsingskader Informatiebeveiliging van De Nederlandsche Bank wordt eveneens gehanteerd.

Uitbestedingsrisico

Het fonds heeft alle werkzaamheden uitbesteed. Het pensioenbeheer is uitbesteed aan het pensioenbureau van Technische Unie, vermogensbeheer aan diverse vermogensbeheerders. In het kader van de uitbestedingen is het van belang dat het bestuur zicht houdt op het functioneren van de uitbestedingspartners. Dit zicht wordt verkregen door rapportages over het servicelevel van de Technische Unie en andere uitbestedingspartijen over interne controlemaatregelen en handhaving daarvan bij de vermogensbeheerders en rapportages van de vermogensadviseur over de kwaliteit van de beheerders en over de financiële risico's.

Juridisch risico

Veranderingen in wet- en regelgeving kunnen consequenties hebben voor het fonds en/of de positie van het fonds ten opzichte van de uitbestedingspartners. De ontwikkelingen op juridisch gebied worden nauwgezet gemonitord.

Het fonds houdt zich aan de Algemene verordening gegevensbescherming. Privacygevoelige gegevens worden

niet afgestaan aan de adviseurs. Gegevens van individuele deelnemers worden alleen in geanonimiseerde vorm ter beschikking van adviseurs gesteld. In het kader daarvan worden verwerkersovereenkomsten met de betreffende adviseurs afgesloten.

Omgevingsrisico

Ten behoeve van de periodieke risicoanalyses heeft het bestuur het omgevingsrisico gedefinieerd als het risico als gevolg van buiten het fonds komende veranderingen op het gebied van concurrentie, belanghebbenden, reputatie of ondernemingsklimaat.

Goed pensioenfonds bestuur

Code Pensioenfonds

De Code Pensioenfonds (hierna: de Code) is een gedragscode door de pensioensector en bestaat uit normen die de sector zichzelf oplegt. Het doel van de Code is het vertrouwen van de belanghebbenden in het goede beheer van hun pensioen te vergroten of te herstellen. Uitgangspunt voor de Code is het “pas-toe-of-leg-uit” principe, met andere woorden als de normen niet worden nageleefd moet dit worden uitgelegd.

De Code kent een aantal normen waarover het fonds altijd een toelichting wil verstrekken. In de onderstaande tabel wordt aangegeven welke normen dit zijn en welk onderdeel van dit verslag als toelichting dient.

Rapportagenorm	Voldoet het fonds aan de norm?	Vindplaats toelichting jaarverslag of website
Norm 5 Het bestuur legt verantwoording af over het beleid dat het voert, de gerealiseerde uitkomsten van dit beleid en de beleidskeuzes die het eventueel voor de toekomst maakt. Het bestuur weegt daarbij de verschillende belangen af van de groepen die bij het pensioenfonds betrokken zijn. Ook geeft het bestuur inzicht in de risico's van de belanghebbenden op korte en lange termijn, gerelateerd aan het overeengekomen ambitieniveau.	Ja	In het bestuursverslag wordt gerapporteerd over het beleid en de realisatie daarvan.
Norm 31 De samenstelling van fondsorganen is wat betreft geschiktheid, complementariteit, diversiteit, afspiegeling van belanghebbenden en continuïteit, vastgelegd in beleid. Zowel bij de aanvang van een termijn, als ook tussentijds bij de zelfevaluatie vindt een check plaats.	Ja	In de paragraaf Bestuur onder “diversiteit” wordt hierover gerapporteerd.
Norm 33 In zowel het bestuur als in het VO of het BO is er tenminste één vrouw en één man. Er zitten zowel mensen van boven als van onder de 40 jaar in. Het bestuur stelt een stappenplan op om diversiteit in het bestuur te bevorderen.	Nee	Het bestuur heeft geen stappenplan opgesteld maar streeft een grotere diversiteit wel na. De beperkte vijver waarin voor (kandidaat) bestuursleden en leden van het verantwoordingsorgaan kan worden gevist maakt het zeer moeilijk om de concrete doelen van een stappenplan te behalen.

Rapportagenorm	Voldoet het fonds aan de norm?	Vindplaats toelichting jaarverslag of website
Norm 47 Het intern toezicht betreft deze Code bij de uitoefening van zijn taak.	Ja	De visitatiecommissie rapporteert in dit verslag over de naleving van de Code.
Norm 58 Het bestuur geeft publiekelijk inzicht in missie, visie en strategie.	Ja	De missie, visie en strategie zijn in een aparte paragraaf in dit verslag opgenomen.
Norm 62 Het bestuur legt zijn overwegingen omtrent verantwoord beleggen vast en zorgt ervoor dat deze beschikbaar zijn voor belanghebbenden.	Ja	In het hoofdstuk vermogensbeheer wordt ingegaan op het verantwoord beleggen.
Norm 64 Het bestuur rapporteert in het jaarverslag over de naleving van de interne gedragscode (zoals bedoeld in de normen 15 en 16) en deze Code, net als over de evaluatie van het functioneren van het bestuur.	Ja	In het hoofdstuk goed pensioenfondsbestuur wordt hierover gerapporteerd.
Norm 65 Het bestuur zorgt voor een adequate klachten- en geschillenprocedure die voor belanghebbenden eenvoudig toegankelijk is. In het jaarverslag rapporteert het bestuur over de afhandeling van klachten en de veranderingen in regelingen of processen die daaruit voortvloeien.	Ja	In het hoofdstuk Bestuur wordt gerapporteerd over de klachten en geschillen.

Een aantal normen uit de Code wordt niet nageleefd, deze worden hieronder toegelicht.

Rapportagenorm	Voldoet het fonds aan de norm?	Vindplaats toelichting jaarverslag of website
Norm 33 In zowel het bestuur als in het VO of het BO is er tenminste één vrouw en één man. Er zitten zowel mensen van boven als van onder de 40 jaar in. Het bestuur stelt een stappenplan op om diversiteit in het bestuur te bevorderen.	Nee	Het bestuur heeft geen stappenplan opgesteld maar streeft een grotere diversiteit wel na. De beperkte vijver waarin voor (kandidaat) bestuursleden en leden van het verantwoordingsorgaan kan worden gevist maakt het zeer moeilijk om de concrete doelen van een stappenplan te realiseren.
Norm 34 De zittingsduur van een lid van het bestuur, het VO, het BO en raad van toezicht is maximaal vier jaar. Een bestuurslid en een lid van het BO kunnen maximaal twee keer worden herbenoemd, een lid van de raad	Nee	Op dit punt wijkt het beleid af van de code. Vertegenwoordigers van de werkgever worden benoemd totdat de werkgever de benoeming intrekt, vertegenwoordigers namens de werknemers en gepensioneerden worden gekozen uit de

Rapportagenorm	Voldoet het fonds aan de norm?	Vindplaats toelichting jaarverslag of website
<p>van toezicht maximaal één keer. Leden van een visitatiecommissie zijn maximaal acht jaar betrokken bij hetzelfde fonds.</p>		<p>betreffende kring. De zittingsduur voor de gekozen leden is 6 jaar, waarbij geen restricties worden gesteld aan het aantal keren dat een bestuurslid herkozen kan worden. Motivatie van het bestuur voor deze afwijking is:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Het bestuur telt 10 leden. Mede door dit grote aantal komt het regelmatig voor dat, ondanks de lange zittingstermijnen, nieuwe leden in het bestuur worden benoemd. – De pensioenmaterie vergt voor de (aspirant) bestuursleden een aanzienlijk investering in tijd om geschikt te worden als bestuurslid. Geschikt blijven vergt een proces van permanente educatie. Een zittingstermijn van 4 jaar met maximaal twee herbenoemingen doet naar de mening van het bestuur geen recht aan de investeringen die van de kandidaat worden gevraagd. – Het risico bestaat dat de langzittende bestuursleden een dominante positie binnen het bestuur innemen. Het besluitvormingsproces bij Hagee kenmerkt zich door de open en weloverwogen wijze waarop dit plaatsvindt. In de voorbereiding van een besluit hebben bestuursleden volop de gelegenheid om hun eigen standpunt voor het voetlicht te brengen. Binnen het proces zelf is geborgd dat de langzittende bestuursleden geen dominante positie kunnen innemen. – Het Verantwoordingsorgaan heeft aangegeven om pragmatische redenen de voorkeur te geven aan langere zittingstermijnen. – Het Verantwoordingsorgaan heeft opgemerkt dat er regelmatig nieuwe bestuursleden worden benoemd hetgeen de langere zittingstermijnen compenseert.

Rapportagenorm	Voldoet het fonds aan de norm?	Vindplaats toelichting jaarverslag of website
		De nadelen van een lange zittingsduur zijn door de hiervoor genoemde punten niet verdwenen. Het bestuur zal voortdurend kritisch naar het eigen functioneren moeten blijven kijken om te borgen dat de balans naar de voordelen blijft overslaan.
Norm 35 Het bestuur, het BO en het intern toezicht houden bij het opstellen van de profielschets rekening met het diversiteitsbeleid. Het VO houdt hier rekening mee bij het opstellen van de competentievisie.	Nee	De profielschets is neutraal, zie ook het commentaar op norm 33.

Functioneren van het bestuur

Jaarlijks evalueert het bestuur het eigen functioneren. Periodiek wordt de evaluatie onder begeleiding van een derde partij uitgevoerd. De evaluatie over 2022 is besproken in de vergadering van december 2022. Het collectief functioneren en de samenstelling van het bestuur is één van de besproken aandachtspunten geweest. Bestuursleden hebben aangegeven de invoering van de Wet toekomst pensioenen een intensief maar ook inspirerend proces te vinden.

Bevordering geschiktheid

De bestuursleden hebben minimaal het geschiktheidsniveau A. In het kader van de bevordering van deskundigheid en geschiktheid worden jaarlijks twee aparte themavergaderingen belegd waarin dieper wordt ingegaan op een specifiek onderwerp. De themavergaderingen van 2022 stonden in het teken van de Wet toekomst pensioenen. Ook volgen bestuursleden cursussen, seminars en workshops over verschillende pensioenonderwerpen.

In het kader van het bevorderen van de deskundigheid past de verdeling van de aandachts- en risicogebieden van het fonds onder de bestuursleden waarbij zo dicht mogelijk wordt aangesloten bij de professionele deskundigheid en opleiding. Ieder lid van het bestuur heeft één of meerdere aandachts- en risicogebieden toegewezen gekregen.

Compliance officer

De voornaamste taken van de compliance officer zijn toezicht houden op de naleving van de gedragscode en van wettelijke regelingen. Jaarlijks toetst de compliance officer de naleving van wet- en regelgeving en gedragscode. De basis voor de gedragscode wordt gevormd door de modelgedragscode van de Pensioenfederatie. Jaarlijks verzoekt de compliance officer de bestuursleden, medewerkers van het pensioenbureau en leden van het Verantwoordingsorgaan een enquête met betrekking tot het handelen conform de gedragscode in te vullen. De resultaten van de enquête over de periode oktober 2021 tot oktober 2022 zijn in de vergadering van april 2023 gerapporteerd.

Naar aanleiding van de resultaten van het onderzoek heeft de compliance officer geconcludeerd dat er geen redenen zijn om te twijfelen aan de correcte naleving van wet- en regelgeving en interne regels zoals de

gedragscode.

Visitatiecommissie

Het intern toezicht wordt uitgeoefend door Visitatiecommissie Holland. De commissie heeft als taken het beoordelen van de beleids- en bestuursprocedures en interne beheersmaatregelen; het beoordelen van de wijze waarop het bestuur omgaat met risico's op lange termijn en het beoordelen van de wijze waarop het fonds wordt bestuurd.

Jaarlijks wordt er een visitatie uitgevoerd. De rapportage van de visitatiecommissie is als separaat onderdeel in dit verslag opgenomen.

Verantwoordingsorgaan

Het Verantwoordingsorgaan geeft een oordeel over het handelen van het bestuur ten aanzien van het uitgevoerde beleid en over de beleidskeuzes voor de toekomst. Het bestuur overlegt meerdere malen per jaar met het Verantwoordingsorgaan, waarvan minimaal een keer voltallig. De leden van het Verantwoordingsorgaan worden uitgenodigd voor de themavergaderingen.

Om een oordeel te kunnen geven moet het Verantwoordingsorgaan op de hoogte blijven van de ontwikkelingen die er bij het fonds spelen. In het kader daarvan ontvangt het Verantwoordingsorgaan dezelfde informatie als de leden van het bestuur.

Het rapport van het Verantwoordingsorgaan is als separaat onderdeel in dit verslag opgenomen.

Toezichthouder

Het afgelopen jaar zijn aan het pensioenfonds geen dwangsommen of boetes opgelegd. Er zijn door De Nederlandsche Bank geen aanwijzingen aan het fonds gegeven, noch is een bewindvoerder aangesteld of is bevoegdheidsuitoefening van organen van het fonds gebonden aan toestemming van de toezichthouder.

Pensioenregeling

De kenmerken van de pensioenregeling zijn als volgt:

	Regeling 1 januari 2022
Pensioensysteem	Middelloon CDC
Pensioenleeftijd	68
Maximum pensioengevend salaris (EUR)	114.866
Franchise (EUR)	16.000
Opbouwpercentage	1,600%
Nabestaandenpensioen	70%
Premie	33,6%

Premie en pensioenopbouw

Met de werkgevers is een premie vaste periode van 5 jaar overeengekomen. Vanaf 1 januari 2018 tot en met 31 december 2022 bedraagt de premie 33,6% van de grondslag. In de premie zijn opslagen begrepen voor premievrije voortzetting bij arbeidsongeschiktheid, tijdelijk nabestaandenpensioen en solvabiliteit.

In 2020 heeft het bestuur besloten om bij het bepalen van de gedempte kostendekkende premie niet langer uit te gaan van een 36 maands-gemiddelde rente maar van een verwacht rendement. Met ingang van 2021 is dit beleid van kracht. In het laatste kwartaal van een jaar neemt het bestuur een besluit over de pensioenopbouw voor het komende jaar. In beginsel wordt aangestuurd op het handhaven van een opbouw van minimaal 1,6%.

De pensioenopbouw voor 2022 is in 2021 vastgesteld op 1,600% bij een ex-ante premiedekkingsgraad van 94%, ex post is deze premiedekkingsgraad eveneens vastgesteld op 94%.

Per 1 januari 2023 zijn met de werkgevers nieuwe uitvoeringsovereenkomsten afgesloten met een looptijd tot de invoering van een regeling conform de Wet toekomst pensioen of 5 jaar. In de nieuwe overeenkomst is de premie vastgesteld op 31,6%. De pensioenopbouw is voor 2023 vastgesteld op 1,875%.

Toeslagverlening

De toeslagverlening (indexatie) is voorwaardelijk. Dit betekent dat er geen recht is op een toeslag, jaarlijks besluit het bestuur of en in welke mate er een toeslag verleend kan worden. Toeslagen worden geheel gefinancierd uit het beleggingsrendement.

Bij de feitelijke toekenning van toeslagen hanteert het bestuur een beleidsstaffel als leidraad die gebaseerd is op de mogelijkheden die de pensioenwet biedt. Deze staffel geldt als uitgangspunt; bij de jaarlijkse besluitvorming zal het bestuur andere relevante economische omstandigheden in ogenschouw nemen. De inhoud van de staffel is als volgt:

Beleidsdekkingsgraad	Toeslagverlening
< 110%	Geen toeslagverlening
> 110% < +/-125 - 130%	Toeslagverlening pro rato. Na toeslagverlening moet de DG groter of gelijk zijn aan 110%. De toeslag moet toekomstbestendig zijn.
> +/-125 - 130%	Volledige toeslag Mogelijk inhaaltoeslag, maximaal 1/5 ^e van het beschikbare vermogen mag worden ingezet

Basis voor de toeslag is de stijging van het Consumenten Prijsindexcijfer van de maand oktober ten opzichte van hetzelfde cijfer van het voorgaande jaar. Deze basis wordt zowel voor de opgebouwde als voor de ingegane pensioenen gehanteerd. Het bestuur heeft besloten een toeslag van 6,8% toe te kennen per 1 januari 2023. Het bestuur heeft de grenzen van het bestaande beleid opgerekt om zoveel mogelijk aan de wens om de koopkracht te handhaven tegemoet te komen. Zo is de grens voor de maximale in aanmerking te nemen prijsinflatie (ad 5%) losgelaten. Daarnaast is gebruik gemaakt van een alternatieve berekeningswijze voor de toekomstige inflatie.

Kortingssystematiek

Als de financiële positie van het fonds ontoereikend is, geldt als uiterste maatregel dat pensioenaanspraken en rechten op pensioen verlaagd worden. Deze verlaging wordt toegepast:

- onvoorwaardelijk: als het eigen vermogen zich 5 achtereenvolgende jaren onder het wettelijk minimumniveau (104,2%) bevindt;
- voorwaardelijk: als het fonds volgens het herstelplan niet op eigen kracht kan herstellen binnen de daarvoor geldende termijn, deze situatie doet zich voor bij een (geschatte) beleidsdekkingsgraad van minder dan 92%;
- als alle overige sturingsmiddelen, met uitzondering van het beleggingsbeleid, zijn ingezet.

Voor de voorwaardelijke kortingen geldt dat jaarlijks wordt beoordeeld of de korting nog noodzakelijk is in het kader van het dan geldende herstelplan. Is dit niet het geval dan vervalt de korting.

Indien het fonds 5 jaren achtereen niet voldoet aan de vereisten ten aanzien van het minimum vereist eigen vermogen en ook bij de laatste vaststelling hier niet aan voldoet moet een onvoorwaardelijke korting worden toegepast. Deze korting wordt direct toegepast.

Deelnemers

Het aantal actieve deelnemers is in 2022 gestegen ten opzichte van het niveau van ultimo 2021. De volgende tabel illustreert het verloop van de deelnemersaantallen:

Tabel 16

	Deelnemers	Gewezen deelnemers	Gepensio- neerden	Totaal
Stand per 31 december 2021	2.303	1.576	1.573	5.452
Toetredingen	298	-	-	298
Uittredingen met premievrije rechten	-205	198	-	-7
Overlijden	-4	-3	-69	-76
Pensioneringen en ingang partnerpensioen	-32	-29	92	31
Beëindiging pensioen	-	-	-2	-2
Waardeoverdrachten	-	-244	-	-244
Afkopen	-	-3	-2	-5
Overige mutaties	1	2	-	3
Stand per 31 december 2022	2.361	1.497	1.592	5.450

Het aantal actieve deelnemers vertoont nog steeds een stijgende lijn. Voor gewezen deelnemers geldt dat kleine pensioenen (2022: kleiner dan € 520,35) automatisch overgedragen kunnen worden naar een nieuwe pensioenuitvoerder. Met ingang van 2021 is het mogelijk kleine pensioen die zijn opgebouwd voor 2018 over te dragen naar de nieuwe pensioenuitvoerder van de gewezen deelnemer, zonder instemming van de gewezen deelnemer. Om te voorkomen dat systemen en uitvoeringsorganisaties overbelast raakten heeft de Pensioenfederatie een schema opgesteld volgens welke fondsen de overdrachten konden opstarten. Volgens dit schema kon het fonds in 2022 de kleine pensioen die zijn opgebouwd voor 2018 overdragen. Het grote aantal waardeoverdrachten en daarmee de daling in het aantal gewezen deelnemers kan hierdoor worden verklaard.

Technische Analyse

In het volgende overzicht is de analyse van het resultaat opgenomen. Het saldo tussen baten en lasten bedraagt -/- € 57 miljoen en komt ten laste van het eigen vermogen.

Tabel 17 (x € 1.000,-)

	2022	2021	
Beleggingen			
Beleggingsresultaten	-207.145	18.981	
Benodigde Interest	2.825	3.189	
Wijziging van marktrente gedurende jaar	178.329	40.805	
<i>Subtotaal</i>	-25.991	62.975	
Premieresultaat en kosten			
Premie	22.238	20.167	
Premie risicoherverzekering	-482	-395	
Pensioenopbouw in het jaar	-20.927	-20.651	
Risicokoopsommen	-1.631	-1.617	
Dekking kosten	-918	-874	
<i>Subtotaal</i>	-1.720	-3.370	
Overig resultaat			
Resultaat op waardeoverdrachten	89	18	
Resultaat op kosten	73	-6	
Resultaat op uitkeringen	-48	-29	
Kanssystemen	470	1.582	
Indexatie en overige toeslagen	-27.632	-15.943	
Gewijzigde waarderingsgrondslagen	-2.292	24	
Overige baten en lasten	265	644	
<i>Subtotaal</i>	-29.075	-13.710	
Totaal saldo baten en lasten	-56.786	45.895	

Premie

Per 1 januari 2018 is de pensioenpremie vastgesteld op 33,6% van de gezamenlijke pensioengrondslag. Volgens de overeenkomst met de werkgever is deze premie van kracht voor de periode tot en met 31 december 2022. Omdat de premie vaststaat en deze kostendekkend moet zijn wordt voor de aanvang van een kalenderjaar bekeken welk saldo uit de premie beschikbaar is voor de pensioenopbouw. Om te bepalen welke pensioenopbouw mogelijk is wordt uitgegaan van een verwacht rendement op basis van de maximale parameters volgens de Commissie Parameters en de strategische beleggingsmix van het fonds. Het maximale rendement op vastrentende waarden volgt uit de rentetermijnstructuur per 30 september en wordt voor 5 jaar gefixeerd.

Daarnaast dient het fonds de kostendekkende premie te berekenen op basis van de werkelijke rente per ultimo van het jaar, de zogenaamde zuivere kostendekkende premie. De onderstaande tabel geeft een overzicht van de verschillende premieberekeningen.

Tabel 18 (x € 1.000,-)

	2022	2021
Zuivere kostendekkende premie	28.185	27.882
Gedempte kostendekkende premie	16.244	16.638
Feitelijke premie	22.133	20.074

Het fonds dient de pensioenpremie vast te stellen op een kostendekkend niveau. Of aan de wettelijke eis van een kostendekkende premie wordt voldaan wordt bepaald in het jaar voorafgaand aan het boekjaar (ex-ante). De vergelijking tussen de feitelijke premie en de gedempte premie ziet er als volgt uit:

Tabel 19 (x € 1.000,-)

	Ex-Ante	Ex-Post
Gedempte kostendekkende premie	15.099	16.244
Feitelijke premie (inclusief WIA-hiaat)	20.713	22.238
Overschot/tekort	5.614	5.994

Of de premie kostendekkend is wordt ex-ante bepaald.

Vermogensbeheer

Het beleggingsbeleid is gericht op het op lange termijn behalen van een beleggingsrendement dat hoger is dan de groeivoet van de verplichtingen. Het verschil in rendement op de beleggingen en de groeivoet van de verplichtingen komt tot uiting in de dekkingsgraad van het fonds. Het beleggingsbeleid is gericht op het beheersen van dit verschil in rendement tussen beleggingen en verplichtingen.

Duurzaamheid

Beleggen

Het bestuur geeft ongewijzigd invulling aan het beleggingsbeleid middels het participeren in beleggingsfondsen. Het fonds heeft aandacht voor duurzaamheid bij haar beleggingen en is zich daarbij bewust van haar maatschappelijke rol en de verantwoordelijkheid die daarbij hoort. Het bestuur wil meer doen dan het wettelijk minimum, maar de implementatie moet wel praktisch haalbaar zijn. Daarom:

- heeft het pensioenfonds de maatschappelijke verantwoordelijkheid benoemd in haar beleggingsbeleid;
- integreert het pensioenfonds maatschappelijke verantwoordelijkheid als aanvullend criterium in haar beleggingsbesluitvorming (naast o.m. verwacht rendement, kosten en operationele overwegingen);
- legt het pensioenfonds jaarlijks verantwoording af over het gevoerde beleid;
- zijn marginaal hogere kosten voor de beleggingen toegestaan, op voorwaarde dat het verwachte meer rendement van duurzame of verantwoorde beleggingsoplossingen kan worden vastgesteld;
- realiseert het bestuur zich dat de mogelijkheden en inzichten omtrent verantwoord beleggen evolueren en evalueert daarom ieder jaar het verantwoord beleggingsbeleid.

Het fonds classificeert de pensioenregeling niet als een product dat ecologische of sociale kenmerken promoot. Daarmee classificeert het fonds zich voor artikel 6 van de Sustainable Finance Disclosure Regulation.

De hoofddoelstelling van het beleggingsbeleid is het op lange termijn realiseren van een zo hoog mogelijk rendement bij een acceptabel risico en rekening houdend met de verplichtingen. Het fonds heeft de overtuiging dat integratie van duurzaam beleggen op de lange termijn zorgt voor een beter risico- en rendementsprofiel en ziet daarom de integratie van duurzaamheidsrisico's als een instrument dat kan bijdragen aan de hoofddoelstelling. Hierbij wordt rekening gehouden met de mogelijkheden en materialiteit van duurzaamheidsrisico's per beleggingscategorie.

Het Pensioenfonds neemt de ongunstige effecten van beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren niet in aanmerking. Het governance budget is ingezet op andere vraagstukken die op dit moment meer in het belang van de deelnemers worden geacht. Het pensioenfonds wil echter haar verantwoordelijkheid nemen en zal in de toekomst blijven zoeken naar de mogelijkheden om de ongunstige effecten van beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren in aanmerking te nemen.

Hagee Stichting besteedt het beleggen uit aan externe vermogensbeheerders. Met betrekking tot het uitbestedingsbeleid geldt het volgende:

- Het beleggingsbeleid van de vermogensbeheerders wordt periodiek geëvalueerd. De integratie van duurzaamheidsrisico's is hiervan een belangrijk onderdeel.
- Bij de selectie van een nieuwe vermogensbeheerder is de integratie van duurzaamheidsrisico's een belangrijk selectie criterium.

Hieronder volgt een samenvatting van de huidige integratie van duurzaamheidsrisico's per beleggingscategorie:

Aandelen

Het fonds belegt in aandelen via een multi manager wereldwijde aandelenstrategie waarbij 8 tot 12 managers een portefeuille samenstellen met een beperkt aantal aandelen. Integratie van duurzaamheidsfactoren in het beleggingsbeleid verbetert het risico- rendementsprofiel door beheersing van risico's en het inspelen op nieuwe kansen. De vermogensbeheerder rapporteert over duurzaamheidsrisico's van de portefeuille.

Bedrijfsobligaties

De vermogensbeheerder integreert duurzaamheidsrisico's om het risico- rendementsprofiel te verbeteren. De vermogensbeheerder rapporteert over duurzaamheidsrisico's van de portefeuille.

Liability Driven Investments

De LDI portefeuille bestaat hoofdzakelijk uit renteswaps, staatsobligaties en geldmarktbeleggingen. Het effect van duurzaamheidsfactoren is kleiner dan bij de andere categorieën door central clearing van renteswaps, de kredietwaardigheid van de obligaties en de korte looptijd van de geldmarktfondsen. ESG wordt geïntegreerd in de geldmarktfondsen en heeft engagement beleid voor tegenpartijen. De beheerder rapporteert over de duurzaamheidsrisico's.

Vastgoed, beursgenoteerd

Het fonds investeert in een passief beursgenoteerd vastgoedfonds. Het ESG-risico is onderhevig aan het algemene ESG-beleid van de beheerder dat bestaat uit engagement, uitsluitingen en stembeleid. De impact van het uitsluitingenbeleid is gering.

Vastgoed

Het fonds belegt in woningen in Nederland. De vermogensbeheerder is een actieve beheerder waarbij met een sterke integratie van duurzaamheidsrisico's. De integratie van duurzaamheidsrisico's wordt gemonitord met rapportages. De beheerder is aangesloten bij de Global ESG Benchmark for Real Assets zodat het duurzaamheidsbeleid vergeleken kan worden met andere vastgoedbeheerders.

Hypotheke

De vermogensbeheerder integreert duurzaamheidsrisico's door zich te richten op risico's die het meest materieel zijn voor hypotheke zoals energieverbruik voor woningen, koolstofvoetafdruk, overstromingen en achterstallig onderhoud. De beheerder rapporteert over maandelijks over duurzaamheidsrisico's.

Beleggingsstrategie

Het strategisch beleggingsbeleid is vastgesteld op basis van de resultaten van een ALM-studie (2018). Daarbij heeft het bestuur bandbreedtes gedefinieerd waarbinnen de feitelijke beleggingsmix zich mag bewegen zonder dat herbalancering wordt overwogen.

Bevindt de feitelijke mix zich buiten de bandbreedtes dan wordt herbalanceren overwogen. Per ultimo 2022 bevond de feitelijke mix zich binnen de gedefinieerde bandbreedtes.

Het beleid dat uit deze studie volgt kan als volgt worden samengevat:

Tabel 20

	Mix 31-12-2022			Strategische mix
	minimum	strategisch	maximum	ALM-studie
Vastgoedbeleggingen	5,0%	10,0%	15,0%	10,0%
Aandelen	35,0%	40,0%	45,0%	40,0%
Vastrentende waarden	45,0%	50,0%	55,0%	50,0%
Totaal		100,0%		100,0%

In 2022 is het herbalanceringsbeleid herijkt. Volgens dit beleid worden de allocaties naar vastrentende waarden en zakelijke waarden per kwartaal binnen de voor herbalancering vastgestelde bandbreedtes gebracht.

Portefeuille

De feitelijke ten opzichte van de strategische beleggingsmix kan als volgt worden geïllustreerd:

Tabel 21

Categorie	Waarde x € 1,000	31-12-2022	
		Allocatie Feitelijk	Strategisch
Vastgoedbeleggingen	62.242	12,1%	10,0%
Aandelen	213.788	41,5%	40,0%
- Wereldwijd	213.788	41,5%	40,0%
Vastrentende waarden	239.329	46,4%	50,0%
- Korte looptijd	78.929	15,3%	13,5%
- Lange looptijd	102.039	19,8%	31,5%
- Hypotheken	58.361	11,3%	5,0%
Totaal	515.359	100,0%	100,0%

De afdekking van het renterisico vindt plaats in de portefeuille vastrentende waarden met een lange looptijd. Strategisch wordt het renterisico voor 70% van de waarde van de verplichtingen afgedekt met een bandbreedte van plus of min 5%. Medio 2022 is naar aanleiding van de snelle stijging van de rente, de norm voor de afdekking van het renterisico bepaald op 66% van de verplichtingen. Deze norm voor de afdekking van het renterisico is nog binnen de strategische bandbreedte.

Tabel 22

	31-12-2022	
	Feitelijk	Strategisch
Afdekking renterisico in % van de nominale verplichtingen	66,0%	70,0%

Rendement

Het totale rendement van de beleggingen bedroeg +/- 29% ten opzichte van de benchmark van +/- 28,5%. Dit is een underperformance van 0,5%. Alle beleggingscategorieën hebben bijgedragen aan de underperformance.

Per categorie bedroeg het rendement van de feitelijk mix en het rendement van de benchmark:

Tabel 23

Beleggingscategorie	2022		
	Rendement	Benchmark	Vershil
Vastgoedbeleggingen	-15,6%	-13,9%	-1,7%
Aandelen	-20,2%	-17,9%	-2,3%
Vastrentende waarden	-40,7%	-39,1%	-1,6%
Totaal	-29,0%	-28,6%	-0,4%

De afdekking van het renterisico is vormgegeven door middel van een portefeuille van renteswaps die is begrepen in de vastrentende waarden.

Terugblik op de financiële markten

Al in 2021 was er sprake van een toenemende vraag naar goederen en diensten welke ondersteund werden door stimulerende maatregelen om de COVID crisis tegen te gaan. Grote vraag in combinatie met een haperende aanbod van bijvoorbeeld grondstoffen, goederen en tekort aan arbeidskrachten leidden tot tekorten en prijsstijgingen.

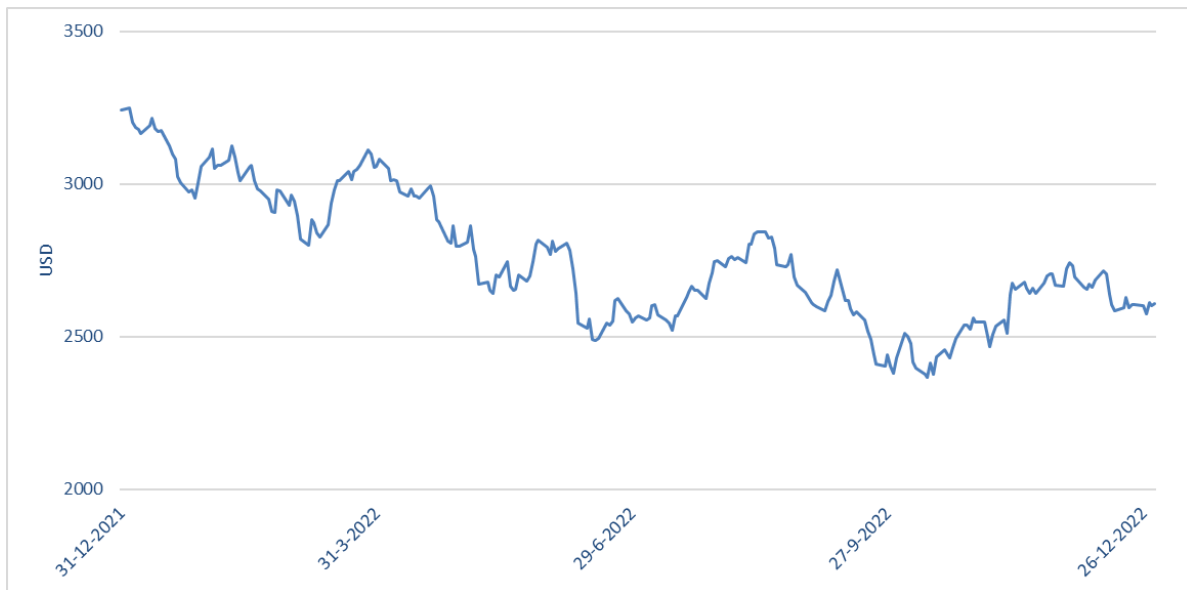
In 2022 is de vraag naar goederen en diensten verder aangetrokken terwijl de aanbodzijde nog last had verstoringen. In Europa zijn de prijsstijgingen van de energie (met name gas) van grote invloed geweest. In de aanloop naar de inval in de Oekraïne steeg de prijs van gas al, na de inval op 24 februari is dit nog versterkt.

In de Verenigde Staten was eveneens sprake van een hoge inflatie. De oorzaak was meer gelegen in een tekort aan arbeidskrachten dan in de energieprijzen. Omdat de VS zelf veel energie produceert hadden de problemen met de aanvoer vanuit Rusland veel minder invloed.

Centrale banken hebben op de toenemende inflatie gereageerd met het versneld afbouwen van het stimuleringsbeleid en het verhogen van de beleidsrente. Door de maatregelen hopen de ECB en de FED de vraagfactoren af te remmen waardoor de inflatie weer teruggebracht wordt naar de doelstelling.

De verhogingen van de beleidsrente door de centrale banken heeft tot gevolg gehad dat de aandelenkoersen onder druk kwamen te staan. De MSCI is in het verslag jaar met ongeveer 20% gedaald.

De grafiek hieronder toont het verloop van de MSCI World Standard (large & mid cap).

De FED liep voor op de ECB met de verhoging van de rente. Hierdoor is de dollar aantrekkelijker geworden voor beleggers en is in waarde gestegen. Hoewel een groot deel van het vermogen is belegd in de Verenigde Staten heeft het fonds hier niet van kunnen profiteren omdat het valutarisico vrijwel geheel is afgedekt.

De sterke stijging van de rente wordt door het onderstaande verloop van de 30-jaars euro swap geïllustreerd.

Omdat het renterisico niet geheel wordt afgedekt heeft het fonds kunnen profiteren van de stijging. Per saldo is de dekkingsgraad (voor indexatie) gestegen ten opzichte van ultimo 2021.

Beoordeling controlemaatregelen vermogensbeheerders

Het is voor het bestuur van belang zich een beeld te vormen van de werking van de interne controlemaatregelen bij de vermogensbeheerders. Daartoe zijn bij de vermogensbeheerders jaarverslagen en verklaringen opgevraagd omtrent de werking van de administratieve organisatie en interne controle. Deze verklaringen zijn opgesteld aan de hand van (internationale) standaarden zoals SSAE 16 en ISAE 3402.

Daarnaast krijgt de beleggingsadviescommissie ieder halfjaar een rapportage over de vermogensbeheerders waarin sterke en zwakke punten en eventuele issues in de organisatie van de vermogensbeheerder uiteengezet worden.

De rapportages van de vermogensbeheerders in combinatie met de rapportages van de beleggingsadviseurs geven het bestuur voldoende aanleiding om te blijven vertrouwen op de vermogensbeheerders.

Vooruitblik 2023

Economische ontwikkelingen

Vooruitblik op de financiële markten

Het is gebruikelijk om in het verslag over het afgelopen jaar ook een blik vooruit te werpen op het komende jaar. De conclusie van de vooruitblikken is vrijwel altijd dat de toekomst hoogst onzeker is. Dat is ook de conclusie in deze vooruitblik. De redenen hiervoor zijn divers.

- De oorlog in Oekraïne.
- Aanhoudend hoge inflatie waardoor de centrale banken zich gedwongen zullen voelen de rente te verhogen.
- Het opstarten van de economie in China na een zeer lange periode van lockdowns.
- Merkbare veranderingen in het klimaat met als gevolg een energietransitie en de bijbehorende onzekerheden.

In de eerste maanden van 2023 zijn enkele banken in de Verenigde Staten in betalingsmoeilijkheden gekomen. Een combinatie van klanten die hun tegoeden lieten overboeken met een door de relatief hoge rente, sterk in waarde verminderde portefeuille was hier de oorzaak van. Centrale banken hebben adequaat gereageerd, grotere problemen zijn uitgebleven. Het fonds had geen exposure naar de betrokken of gelijksoortige banken.

Wet- & regelgeving

De Wet toekomst pensioenen is in december 2022 aangenomen door de Tweede Kamer. Naar verwachting zal de Eerste Kamer hier voor de zomer van 2023 een besluit over nemen. De planning is dat de wet op 1 juli 2023 van kracht zal worden. De vertraging in de wetgeving heeft ook invloed op de verwachte implementatiedatum van het fonds, deze is verschoven naar 1 juli 2024.

Nabestaandenpensioen

Met de invoering van het nieuwe pensioenstelsel worden ook wettelijke regels van kracht voor het nabestaandenpensioen. De ontwerpregeling voorziet in een partnerpensioen op verzekeringsbasis waarvan de uitkering gerelateerd is aan het salaris.

Wet bedrag ineens

De Wet bedrag ineens biedt deelnemers de mogelijkheid om 10% van het pensioenkapitaal in 1 keer op te nemen. Aanpassingen van het wetsvoorstel hebben tot gevolg dat de doelgroep voor de regeling kleiner is geworden, de regeling is niet meer toegankelijk voor deelnemers die hun pensioen vervroegd in laten gaan. Om fiscale redenen mag betaling worden uitgesteld naar januari van het jaar nadat de AOW is ingegaan. Een laatste wijziging betreft de hoogte van de vaste pensioenuitkering, deze wordt al bij ingang gebaseerd op het verlaagde kapitaal. Overleg met de Pensioenfederatie en het Verbond van Verzekeraars heeft geleid tot een beter uitvoerbare regeling, de wet wordt op 1 januari 2024 van kracht.

Wet pensioenverdeling bij echtscheiding

Dit wetsvoorstel heeft betrekking op de verdeling van de pensioenwaarde die tijdens de huwelijkse periode is opgebouwd. De ex-partner krijgt daarbij een zelfstandige aanspraak op ouderdomspensioen. De inwerkingtreding van het voorstel is uitgesteld.

Verordening beheersen ICT-risico's (DORA)

De verordening voor het beheersen van ICT-risico's bevat bepalingen die zien op de governance van het bestuur, vereisten inzake ICT-risicobeheer, incident rapportages, tests op digitale operationele veerkracht, het in kaart brengen van ICT-risico's bij derde aanbieders en met mogelijk maken van informatie-uitwisselingen van

entiteiten. Op 16 januari 2023 is de verordening in werking getreden.

Wijziging UFR-methodiek

Met ingang van 1 januari 2023 is een nieuwe methodiek voor bepaling van de rekenrente van kracht. In de nieuwe methodiek wordt de marktrente gehanteerd voor de eerste 50 jaar. Voor de periode daarna wordt de rente bepaald op basis van de UFR methodiek. Gevolg van de verandering is dat de UFR rente vrijwel overeenkomt met de marktrente.

De agenda van het bestuur zal ook in 2023 voor een groot deel in het teken staan van de Wet toekomst pensioenen. In 2021 is gestart met het overleg met de sociale partners en het verwerven van kennis. Sociale partners zijn inmiddels in de fase dat principe besluiten genomen kunnen worden. Daarna kan een start worden gemaakt met het opstellen van benodigde documenten voor de toezichthouders.

Amstelveen, 6 juni 2023

Drs. G.Th.F.M. Groot
Voorzitter

Drs. T. Melchior
Penningmeester

Mw. Mr. M.M. Oude Reimer
Secretaris

Ir. J. Ouwerkerk EMIA RO
SFH Interne Audit

Ing. R. van Groningen
Lid

Drs. W. Korving
Lid

H. Tol
Lid

D. Willemsz
Lid

Verantwoording & Toezicht

Verslag van het verantwoordingsorgaan

Taak en werkwijze

Het is de taak van het verantwoordingsorgaan (hierna te noemen het VO) om het door het bestuur van Hagee Stichting hierna te noemen het fonds) gevoerde beleid te beoordelen. Het VO doet dit onder andere vanuit alle documenten en informatie die het VO ontvangt van het bestuur, van het pensioenbureau en van belangenorganisaties. Het VO ontvangt alles wat ook aan de bestuursleden wordt gestuurd, waardoor het VO geen informatieachterstand heeft ten opzichte van bestuursleden van het fonds.

Met de informatie uit deze documenten, uit gezamenlijke vergaderingen met het bestuur, uit overleg met de voorzitter van het bestuur en het manager pensioenbureau en uit eigen overleg toetst het VO het door het bestuur gevoerde beleid in relatie met de missie en visie van het fonds. In het bijzonder wordt hierbij nagegaan of er bij het gevoerde beleid en bij het voorgenomen beleid voldoende rekening wordt gehouden met de belangen van alle betrokken partijen, de actieven, de slapers, de uitkeringsgerechtigden en de werkgever.

Organisatie

Begin 2022 heeft voorzitter Hans Bloemen zich teruggetrokken uit het VO. Na verkiezingen in juni is Volkert Paap de nieuwe vertegenwoordiger van de uitkeringsgerechtigden.

Onderwerpen 2022

Mede als gevolg van de oorlog in Oekraïne was 2022 een turbulent jaar voor de wereldeconomie. En dat had uiteraard ook effect op de financiële positie van het fonds. Door dalende aandelenkoersen en een sterk stijgende rente is het fondsvermogen afgenomen van boven de € 700 naar € 516 miljoen. De rentestijging zorgde echter ook voor sterk dalende verplichtingen. Door de sterk wisselende omstandigheden ontstaan er over de Wtp ook weer nieuwe politieke discussies.

Ontwikkeling dekkingsgraad in 2022

De feitelijke dekkingsgraad is in 2022 gedaald van ruim 123,4% naar 118,3%. Op 31 oktober, de peildatum voor het vaststellen van de indexatie, was de dekkingsgraad nog 125,3% waardoor bijna de helft van de prijsinflatie van 14,3% oftewel 6,8% kan worden gerealiseerd.

De ambitie van het fonds is om zo mogelijk volledige toeslagen toe te kennen. Het VO plaatst, net als vorig jaren, een kritische kanttekening bij de haalbaarheid van deze ambitie onder het huidige Financiële Toetsingskader nu er de afgelopen acht jaar gemiddeld slechts 45% van de prijsinflatie is geïndexeerd en ook de opbouw enige jaren onder druk heeft gestaan.

Uitvoeringsovereenkomst

In 2022 heeft het VO een advies uitgebracht over de nieuwe uitvoeringsovereenkomst 2023-2027 of korter indien de WTP wordt geïmplementeerd. De premie is vastgesteld op 31,6 procent (was 33,6 procent) en de verdeling van de premie tussen werkgever en werknemers is teruggebracht naar de van oudsher geldende 60/40 verdeling. Ondanks de lagere premie is er in 2023 sprake van volledige opbouw en stijgt de premiedekking tot boven de 100 procent.

Beleggingsbeleid

In navolging van het advies van het VO om het beleid ten aanzien van maatschappelijk verantwoord beleggen af te ronden heeft de Beleggingsadviescommissie in 2022 het beleid geherformuleerd. Bij deze herformulering is de meest recente EU wetgeving over de rapportage met betrekking maatschappelijk verantwoord beleggen in aanmerking genomen.

Overleggen Verantwoordingsorgaan

Het VO heeft zeven keer intern overleg gehad waarvan één keer met de voorzitter en de manager pensioenbureau en één keer met alleen de manager pensioenbureau.

Het bestuur van het fonds heeft verschillende vergaderingen met sociale partners geïnitieerd in het kader van de Wtp pensioenen. Deze vergaderingen zijn in eerste instantie bedoeld geweest om kennis van de Wtp op te doen. Naderhand werd het karakter voorbereidend op besluitvorming en besluitvormend.

Vooruitblik 2023

De invoering van het nieuwe pensioenstelsel zal in 2023, net als in 2021 en 2022, het belangrijkste onderwerp zijn voor het VO. Het feit dat het VO vanaf de start bij dit traject is betrokken zorgt ervoor dat het VO de verwachte adviesaanvragen op een efficiënte wijze kan afwikkelen.

Conclusie

Zowel in het bestuur als in het VO is het nauwelijks merkbaar namens welke groep (actieven, uitkeringsgerechtigden, werkgever) men in het bestuur/VO zitting heeft. Er is een gezamenlijk gevoeld belang om voor iedereen een goede pensioenregeling in stand te houden. Iedereen heeft oog voor de belangen van alle groepen waardoor er open gediscussieerd kan worden over het beleid. Het VO is, net als in vorige jaren, tevreden met deze open cultuur.

Het VO is op basis van alle beschikbare informatie van mening dat het bestuur haar taken in 2022 op correcte wijze heeft uitgevoerd en daarmee de belangen van alle deelnemers op evenwichtig wijze heeft weten te behartigen.

Amstelveen, 6 juni 2023

Het verantwoordingsorgaan van Stichting Hagee Pensioenfonds bestond in 2022 uit:

Arno Vos	Voorzitter/Secretaris, werkgeverslid, Senior Developer, Technische Unie
Paul de Nooijer	Werknemerslid, Senior vertegenwoordiger VK Middelburg, Technische Unie
Volkert Paap (vanaf juni)	Uitkeringsgerechtigdenlid, voorheen Technische Unie

Reactie van het bestuur

Het bestuur deelt de zorg van het Verantwoordingsorgaan over de achteruitgang van de koopkracht van het pensioen. Het bestuur constateert dat het met de financiële positie en onder huidige wetgeving vrijwel het zeer moeilijk is om de ambitie waar te maken. Het bestuur blijft streven naar een zo goed mogelijk pensioen, gegeven de omstandigheden.

Het bestuur dankt het Verantwoordingsorgaan voor de goede samenwerking in 2022 en gaat ervan uit dat deze in 2023 kan worden voortgezet.

Verslag van de visitatiecommissie

1. Inleiding

Het bestuur van de Hagee Stichting Pensioenfonds (hierna: Fonds) heeft VCHolland en daarmee de leden van de visitatiecommissie (hierna: VC), na advies van het Verantwoordingsorgaan (hierna: VO) van het Fonds, de opdracht gegeven tot de uitvoering van een visitatie bij het Fonds in 2023.

De visitatiecommissie (hierna: VC) heeft tot (wettelijke) taak toezicht te houden op (de totstandkoming van) het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het Fonds. Binnen dit kader vormt de VC zich een beeld van de wijze waarop het Fonds de Code Pensioenfondsen naleeft.

De VC is ten minste belast met het toezien op een adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur en legt verantwoording af over de uitvoering van de taken aan het VO en de werkgever en in het jaarverslag.

Het intern toezicht vervult zijn taak zodanig dat het bijdraagt aan het effectief en slagvaardig functioneren van het Fonds en aan een beheerste en integere bedrijfsvoering.

VCHolland heeft voor de uitvoering van visitaties een werkwijze ontwikkeld die uiteindelijk uitmondt in een rapportage over de bevindingen en het oordeel van de VC. De visitatie strekte zich uit tot de op 26 april 2023 beschikbare informatie over het verslagjaar 2022.

2. Oordeel/Bevindingen

Samenvattend oordeel:

De VC is van oordeel dat het Fonds een adequate invulling geeft aan (de totstandkoming van) het beleid en de algemene gang van zaken. Binnen het Fonds is sprake van een goede beheersing van de risico's van het Fonds. Daarbij hebben de sleutelfunctiehouders duidelijk een toegevoegde waarde. Bij de besluitvorming wordt op voldoende wijze rekening gehouden met de evenwichtige belangenafweging. Met betrekking tot de voorgenomen transitie naar het nieuwe pensioenstelsel doet de VC nog een aantal aanbevelingen.

Samenvattend oordeel Code Pensioenfondsen

De Code Pensioenfondsen is ingedeeld in acht hoofdthema's. In de hierna opgenomen tabel wordt inzichtelijk gemaakt op welke wijze deze hoofdthema's zich verhouden tot de onderwerpen waarop de VC haar toezicht heeft gericht.

De VC heeft kennisgenomen van de eigen beoordeling van het Fonds met betrekking tot de naleving van de Code. Deze is naar het oordeel van de VC toereikend. De rapportage en uitleg van de uitzonderingen en de onderwerpen waarover het Fonds wettelijk of volgens de Code is gehouden te rapporteren, is voldoende. De VC merkt op dat beoordeling of goedkeuring van het jaarverslag 2022 niet tot haar mandaat heeft behoord.

	Functioneren VC	Algemeen, opvolging aanbevelingen	Governance	Geschiktheid	Beleggingen	Risico's	Communicatie
Vertrouwen waarmaken		2, 5	1, 3, 4, 5, 9		6, 7	8	
Verantwoordelijkheid nemen			10, 11, 12, 13, 14			12	
Integer handelen		22	15, 16, 17, 18, 19, 20, 21				
Kwaliteit nastreven	28		23, 24, 25	26, 27, 28, 29, 30			
Zorgvuldig benoemen			34, 39, 40	31, 32, 33, 35, 36, 37, 38			
Gepast belonen			41, 42, 43, 44, 45				
Toezicht houden en inspraak waarborgen	46, 48	47, 50	51, 52, 53, 54, 55, 56, 57				
Transparantie bevorderen		58, 59, 61, 62, 64	65		62		60, 61, 63

De gerapporteerde uitzonderingen zien op de hoofdthema's "kwaliteit nastreven en zorgvuldig benoemen" en de belangrijkste aanbevelingen van de VC zien op de hoofdthema's "kwaliteit nastreven". Naar het oordeel van de VC zijn de gerapporteerde uitzonderingen en de onderstaand gerapporteerde bevindingen niet van zodanige aard dat hiermee in materiële zin inbreuk wordt gemaakt op het naleven van genoemde hoofdthema's.

a. Opvolging bevindingen en aanbevelingen

Het Fonds beschikt over een goed (gedocumenteerd) proces om invulling te geven aan de bij de vorige visitatie gedane aanbevelingen. Indien een aanbeveling (nog) niet wordt opgevolgd wordt dit voldoende gemotiveerd en vastgelegd. Dit geldt ook voor de aanbevelingen van de overige bij het Fonds betrokken functionarissen.

b. Algemene gang van zaken

Het Fonds voldoet aan de wet- en regelgeving en is door de diverse rapportages goed op de hoogte van de diverse voor het Fonds relevante ontwikkelingen. Dit geldt ook voor de ontwikkelingen in de financiële positie van het Fonds. Het Fonds bevond zich geheel 2022 niet in herstel. Er zijn voor een nieuwe 5-jarige periode afspraken gemaakt over de pensioenpremie en in relatie daarmee de pensioenopbouw voor de actieve deelnemers. Ten opzichte van de voorgaande periode is de pensioenopbouw verhoogd van 1,6% naar 1,875%. In 2022 heeft de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel centraal gestaan. Het Fonds werkt daarbij samen met de sociale partners. Het Fonds wenst op 1 juli 2024 over te gaan naar het nieuwe pensioenstelsel. Dit is een ambitieuze doelstelling waarbij de VC een aanbeveling doet om de voortgang goed te monitoren. Met betrekking tot de uiteindelijk te maken keuze van de pensioenregeling in het nieuwe pensioenstelsel zijn de resultaten van een eerdere enquête over de risicoattitude van de (gewezen) deelnemers gedeeld met de sociale partners. De VC doet daar nog een aanbeveling op. Het Fonds geeft een goede invulling aan de naleving van de Code Pensioenfondsen. Waar de normen niet (volledig) worden gevolgd wordt dit afdoende gemotiveerd.

c. Governance

Het Fonds beschikt over een adequate governancestructuur met een heldere taakverdeling voor de bij het Fonds betrokken organen. De VC heeft kunnen vaststellen dat daar ook daadwerkelijk invulling aan gegeven wordt. De beleids- en verantwoordingscyclus is transparant en goed gedocumenteerd. De VC heeft kunnen vaststellen dat

er bij de besluitvorming afdoende rekening wordt gehouden met de evenwichtige belangenafweging. Binnen het Fonds is sprake van een beheerste en integere bedrijfsvoering. Voldaan wordt aan de wettelijke regelingen ter zake. De relatie met het VO is goed. Er is in algemene zin regelmatig overleg tussen bestuur en VO. Specifiek geldt dat voor de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel. Met betrekking tot het ontbreken van (SLA-)afspraken over de kwaliteit van de dienstverlening bij sommige externe dienstverleners doet de VC nog een aanbeveling.

d. Geschiktheid

De deskundigheid van de fondsorganen is van een toereikend niveau. De geschiktheid van de leden van de fondsorganen wordt op een adequate wijze bevorderd waarbij rekening wordt gehouden met de externe en interne ontwikkelingen. De VC doet nog een aantal aanbevelingen die voornamelijk betrekking hebben op een update/aanvulling van de documentatie. Met betrekking tot het VO mist de VC een vastlegging van de besprekingen binnen het VO met name als het gaat om de behandeling van de adviesaanvragen. Het Fonds spant zich in om te voldoen aan de normen met betrekking tot diversiteit, maar loopt tegen beperkingen aan van de beschikbaarheid van geschikte kandidaten. De permanente educatie voor de leden van de fondsorganen wordt mede door het houden van themasessies goed ingevuld. De transitie naar het nieuwe pensioenstelsel heeft daarbij in 2022 centraal gestaan. In 2022 heeft het bestuur wederom een zelfevaluatie uitgevoerd. Daaruit zijn een aantal actiepunten voortgevloeid die de aandacht van het bestuur hebben.

e. Beleggingen

Het beleggingsbeleid van het Fonds komt op een transparante wijze tot stand rekening houdend met de ter zake geldende uitgangspunten. Daarmee is in 2022 sprake van een consistent beleid. Optimalisatie van de beleggingsportefeuille is een doorlopend aandachtspunt en besluiten daarover worden voldoende onderbouwd. In 2022 heeft dat geleid tot een aantal aanpassingen in de beleggingsportefeuille. Rapportages geven het bestuur een goed inzicht in de performance en de mogelijke afwijkingen ten opzichte van de benchmarks. De beleggingscommissie verzorgt daarbij een goede advisering. Het beleggingsbeleid en de uitvoering daarvan voldoet aan de prudent person regel. Met betrekking tot de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel doet de VC nog een aanbeveling.

Het beleggingsproces is goed gedocumenteerd en er wordt binnen het fonds ook daadwerkelijk invulling aan gegeven. In 2022 zijn de normwelingen en bandbreedtes herijkt en opnieuw vastgesteld.

Maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB) en de verdere uitrol daarvan heeft in 2022 de aandacht van het Fonds gehad. MVB maakt onderdeel uit van het beleggingsbeleid en is onderdeel van de jaarlijkse cyclus. Dat heeft in 2022 geleid tot een aantal concrete maatregelen in de beleggingsportefeuille. In het MVB-beleid houdt het Fonds rekening met de resultaten van een eerder gehouden enquête onder de deelnemers. Het Fonds geeft verder een goede invulling aan de wettelijke vereisten. Binnen het Fonds is sprake van een goede monitoring. De geleverde rapportages leveren daarvoor een goede basis.

Het uitbestedingsbeleid is afdoende gedocumenteerd met een adequate invulling daarvan. Met betrekking tot de monitoring en evaluatie van de vermogensbeheerders doet de VC nog een aanbeveling.

f. Risico's

Het Fonds heeft het risicobeheer goed op orde. Door de periodieke actualisatie heeft het Integrale Risico Management (IRM) een robuust karakter. De taken en verantwoordelijkheden van de sleutelfunctiehouders (SFH) zijn nu goed in de organisatie geïntegreerd en zijn duidelijk van toegevoegde waarde. Over 2022 heeft de SFH Risicobeheer een positief oordeel gegeven over de toepassing van het IRM. Het bestuur anticipeert adequaat op ontwikkelingen ter zake. De diverse rapportages geven het bestuur een goed inzicht in de ontwikkeling van de risico's en het effect van de genomen beheersingsmaatregelen. In de actiepunten van de sleutelfunctiehouders komt de relatie met de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel goed tot uitdrukking. Daar is ook in 2022 concreet invulling aan gegeven. Met betrekking tot voortgang van het IT- en informatiebeleid alsmede het datakwaliteitsbeleid doet de VC nog een aantal aanbevelingen. Het bestuur heeft in 2022 het uitbestedingsbeleid geactualiseerd. Dit heeft ook geleid tot een nieuwe toetsing van een aantal uitbestedingsrelaties. Met betrekking tot de Eigen Risico Beoordeling (ERB) doet de VC nog in het kader van de

voorgenomen transitie naar het nieuwe pensioenstelsel in 2024 een aanbeveling. De VC heeft kunnen vaststellen dat het Fonds voldoende aandacht geeft aan de beheersing van de integriteitsrisico's. Daarbij doet de VC nog een aanbeveling.

g. Communicatie

Naar de mening van de VC voert het Fonds een adequaat communicatiebeleid en wordt informatie tijdig verstrekt, zowel groepsgewijs als individueel via diverse communicatiemiddelen. Daarbij zal middels een enquête nog de effectiviteit van de communicatie worden onderzocht. Met betrekking tot de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel wordt een separaat communicatieplan opgesteld waarbij ook externe adviseringen wordt ingeroepen. Actualisatie van de website is een aandachtspunt dat concreet zal worden meegenomen bij het nieuwe pensioenstelsel. Het Fonds voldoet aan de wettelijke normen.

25 mei 2023

De visitatiecommissie

Mariëtte Simons

Frans Lemkes

John Ruben (voorzitter)

Reactie van het bestuur

Het bestuur is de leden van de visitatiecommissie erkentelijk voor hun inspanningen. In zijn rapport doet de VC een aantal aanbevelingen waarvan meerdere in het teken staan van de implementatie van een regeling volgende Wet toekomst pensioenen.

Het bestuur erkent dat implementatie van de nieuwe regeling per 1 juli 2024 ambitieus is. Deze datum is echter een streefdatum en is ondergeschikt aan de zorgvuldigheid van de besluitvorming en implementatie zelf. De wettelijk termijn waarop de regeling geïmplementeerd moet zijn biedt voldoende ruimte om een latere implementatie mogelijk te maken.

In het kader van de implementatie van de nieuwe regeling staan activiteiten gepland waaronder het opstellen van een datakwaliteitsbeleid en uitvoeren van een Eigen Risico Beoordeling. Hiermee wordt tegemoet gekomen aan een aantal van de aanbevelingen. De overige aanbevelingen zal het bestuur meenemen bij zijn werkzaamheden.

Amstelveen, 6 juni 2023

Hageestichting
Pensioenfonds

Drs. G.Th.F.M. Groot
Voorzitter

Drs. T. Melchior
Penningmeester

Mw. Mr. M.M. Oude Reimer
Secretaris

Ir. J. Ouwerkerk EMIA RO
SFH Interne Audit

Ing. R. van Groningen
Lid

Drs. W. Korving
Lid

H. Tol
Lid

D. Willemsz
Lid

Jaarrekening

Balans per 31 december 2022

De balans is opgesteld na bestemming van het saldo van baten en lasten.

	Ref.	31-12-2022	31-12-2021
<i>(x € 1.000,-)</i>			
ACTIVA			
Beleggingen voor risico pensioenfonds			
Vastgoedbeleggingen		62.242	78.965
Aandelen		213.788	287.421
Vastrentende waarden		239.329	341.224
	1	515.359	707.610
Vorderingen en overlopende activa			
Vorderingen uit herverzekering		-	443
Overige vorderingen		2.123	482
	2	2.123	925
Overige activa			
Liquide middelen	3	2.814	6.319
Totaal activa		520.296	714.854
PASSIVA			
Stichtingskapitaal en reserves	4	79.119	135.905
Technische Voorzieningen			
Voorziening pensioenverplichtingen	5	439.060	578.411
Overige schulden en overlopende passiva	6	2.117	538
Totaal passiva		520.296	714.854

Staat van baten en lasten over 2022

(x € 1.000,-)

	Ref.	2022	2021
Baten			
Premiebijdragen	9	22.238	20.167
Beleggingsresultaten risico pensioenfonds	10	-206.798	19.333
Overige baten	11	256	736
Totaal baten		-184.304	40.236
Lasten			
Pensioenuitkeringen	12	-13.267	-12.526
Pensioenuitvoeringskosten	13	-652	-675
Toevoeging pensioenopbouw		-23.081	-22.784
Rentetoevoeging		2.825	3.189
Benodigd voor toeslagen		-27.632	-15.943
Mutatie overdracht van rechten		-2.479	-1.341
Vrijval voor pensioenuitvoeringskosten		330	311
Vrijval voor pensioenuitkeringen		13.205	12.435
Wijziging marktrente		178.864	45.417
Opslag i.v.m. aanpassing overlevingskansen		-3.200	-
Overige mutaties		519	-3.388
Mutatie voorziening pensioenverplichting	14	139.351	17.896
Saldo overdrachten van rechten	15	2.568	1.359
Overige lasten	16	-482	-395
Totaal lasten		127.518	5.659
Totaal Saldo van baten en lasten		-56.786	34.577
<i>Bestemming van het saldo van baten en lasten:</i>			
<i>Algemene reserves</i>		<i>-56.786</i>	<i>45.895</i>

Kasstroomoverzicht 2022

			(x € 1.000,-)	
		2022	2021	
Kasstroom uit pensioenactiviteiten				
Ontvangen premies	9,2	20.534	20.176	
Ontvangen in verband met overdracht van rechten	15	4.230	1.888	
Betaalde pensioenuitkeringen	12,6	-13.275	-12.544	
Betaald in verband met overdracht van rechten	15	-1.662	-529	
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	13,6	-645	-794	
Ontvangen uitkeringen van herverzekeraars	11	337	1	
Betaalde premies herverzekering	16,11,2	-39	-395	
Totaal kasstroom uit pensioenactiviteiten		9.480	7.803	
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten				
Verkopen en aflossingen van beleggingen	1	26.500	136.731	
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	10,2	838	789	
Aankopen beleggingen	1	-39.978	-144.000	
Betaalde kosten van vermogensbeheer	10,6	-345	-1.013	
Totaal kasstroom uit beleggingsactiviteiten		-12.985	-7.493	
Mutatie liquide middelen		-3.505	310	
Totaal liquide middelen per 1 januari	3	6.319	6.009	
Totaal mutatie liquide middelen		-3.505	310	
Totaal liquide middelen per 31 december	3	2.814	6.319	

Toelichting op de balans en staat van baten en lasten

Algemene toelichting

Activiteiten

Hagee Stichting is statutair gevestigd in Amstelveen, Bovenkerkerweg 10-12. De stichting is ingeschreven bij het stichtingenregister van de Kamer van Koophandel onder nummer 41199361. Het doel van Hagee Stichting is het verlenen van pensioenaanspraken en het verstrekken van uitkeringen aan gepensioneerden en nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden. Het pensioenfonds geeft invulling aan de uitvoering van de pensioenregelingen van de aangesloten werkgevers, Technische Unie B.V., Otra N.V., Van Egmond Elektrogroothandel B.V. en GEWI B.V.

Toelichting op het kasstroomoverzicht

Voor de opstelling van het kasstroomoverzicht is de directe methode gehanteerd. Er wordt onderscheid gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en kasstromen uit beleggingsactiviteiten.

Grondslagen voor waardering van activa en passiva

Algemeen

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW en de stellige uitspraken van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving (RJ), uitgegeven door de Raad voor de Jaarverslaggeving. De jaarrekening is opgesteld in (eenheden van 1.000) euro's.

Beleggingen worden gewaardeerd op reële waarde. De overige activa en passiva worden gewaardeerd op de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Indien geen specifieke waarderingsgrondslag is vermeld, vindt waardering plaats tegen de verkrijgingsprijs. In de balans, de staat van baten en lasten en het kasstroomoverzicht zijn referenties opgenomen, waarmee wordt verwezen naar de toelichting.

Continuïteitveronderstelling

Bij het opstellen van de jaarrekening is ervan uitgegaan dat het pensioenfonds haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten zonder noodzaak of intentie tot liquidatie of staking van alle bedrijfsactiviteiten. Het pensioenfonds kan in geval van een crisis de voortgang van kritische processen, zoals de uitbetaling van de pensioenen en het vermogensbeheer, voortzetten. Dit geldt ook voor materiële processen die zijn uitbesteed aan (strategische) leveranciers. De liquiditeit van het fonds is niet in het geding.

Vergelijking met voorgaand jaar

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van het voorgaande jaar.

Schattingen en veronderstellingen

Bij toepassing van de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening vormt het bestuur van het pensioenfonds zich verschillende oordelen en maakt schattingen die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de betreffende jaarrekeningposten.

Schattingswijziging

Bij de berekening van de voorzieningen is gebruik gemaakt van de nieuwe Prognosetafels AG 2022 en is de ervaringssterfte opnieuw bepaald. Uit de prognosetafels blijkt dat de levensverwachting voor mannen en vrouwen is toegenomen. Als gevolg van de COVID pandemie vertoonde het sterftepatroon in de afgelopen 2 jaar een uitzonderlijk verloop. De jaren 2020 en 2021 zijn daarom niet gehanteerd als waarnemingsjaren. Ten opzicht van de voorgaande publicatie is alleen het jaar 2019 toegevoegd. Het effect van de prognosetafel op de technische voorzieningen is een stijging van 0,7%. Het effect op de dekkingsgraad van 31 augustus 2022 bedraagt +/- 0,9%.

De ervaringssterfte wordt bepaald op basis van de kenmerken van het fonds ten opzichte van de sterfte op grond van voorgaande verwachtingen. Op totaal niveau resulteert de nieuwe ervaringssterfte in een afname van de technische voorzieningen met circa -/- 0,2%, op de dekkingsgraad heeft dit een effect van +/- 0,3%. Samengevat zijn de effecten van de prognosetafels en ervaringssterfte de volgende:

Tabel 24

(x € 1.000,-)

	Effect op Technische Voorzieningen in €	Effect op Technische Voorzieningen	Effect op Dekkingsgraad 31-12-2020
Prognosetafel AG 2022	3.384	0,7%	-0,9%
Ervaringssterfte WTW 2022	-967	-0,2%	0,3%
Totaal	2.417	0,5%	-0,6%

Op basis van de waarnemingen van de oversterfte in 2020 en 2021 verwacht het Actuarieel Genootschap dat de oversterfte (al dan niet Covid gerelateerd) jaarlijks halveert en in 2028 zal zijn uitgedoofd.

Opname van actief, verplichting, bate of last.

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Baten worden in de rekening van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Vreemde valuta

De jaarrekening is opgesteld in euro's, zijnde de functionele en presentatievaluta van het pensioenfonds.

Transacties in vreemde valuta gedurende de verslagperiode zijn in de jaarrekening verwerkt tegen de koers op transactiedatum. Monetaire activa en passiva in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers per balansdatum. De uit de afwikkeling en omrekening voortvloeiende koersverschillen komen ten gunste of ten laste van de staat van baten en lasten.

Niet-monetaire activa die volgens de actuele waarde worden gewaardeerd in een vreemde valuta worden omgerekend tegen de wisselkoers op het moment waarop de actuele waarde werd bepaald.

Beleggingen voor risico pensioenfonds

Het fonds belegt in participaties van beleggingsinstellingen waarbij geen sprake is van objectief vast te stellen frequente marktnoteringen. De waardering van de participaties vindt plaats op basis van de marktwaardes van de onderliggende beleggingen. Waar geen marktwaardes beschikbaar zijn vindt waardering van de beleggingen plaats op basis van waarderingsmodellen en –technieken, inclusief verwijzing naar de huidige reële waarde van vergelijkbare instrumenten en het gebruik van schattingen.

Schattingen van de actuele waarde zijn een momentopname, gebaseerd op marktomstandigheden en de beschikbare informatie over het financiële instrument. Deze schattingen zijn van nature subjectief en bevatten onzekerheden en een significante oordeelsvorming en kunnen niet met precisie worden vastgesteld.

Op basis van de verscheidenheid en gradaties in waarderingsmethoden dienen de beleggingen te worden ingedeeld naar drie verschillende waarderingsniveaus:

Niveau 1: de waarde van de belegging is gebaseerd op direct waarneembare marktnoteringen van identieke beleggingen in een actieve markt.

Niveau 2: Actuele waarde wordt vastgesteld aan de hand van waarderingsmodellen waarin gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata.

Niveau 3: De waarde wordt vastgesteld met waarderingsmodellen waarin niet gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata.

Vastgoedbeleggingen

Vastgoedbeleggingen zijn onroerende zaken die worden aangehouden om waardeveranderingen te realiseren. Deze beleggingen betreffen participaties in vastgoedfondsen. Bij aanvang van de belegging wordt de waardering gebaseerd op de verkrijgingsprijs inclusief de transactiekosten. Vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd op reële waarde zijnde de marktwaarde. Marktwaarde wordt onder meer gebaseerd op door onafhankelijke deskundigen verrichte taxaties. Waardeveranderingen van op marktwaarde gewaardeerde vastgoedbeleggingen worden verwerkt in de staat van baten en lasten. Op vastgoedbeleggingen wordt niet afgeschreven.

Beleggingen in indirect (beursgenoteerd) vastgoed betreffen beleggingen in participaties van beleggingsinstellingen. De waardering van de participaties wordt afgeleid van de beurswaarde per balansdatum van de onderliggende beursgenoteerde aandelen. Deze participaties in beursgenoteerd vastgoed worden bij indeling naar waarderingsniveaus ingedeeld als niveau 2, de participaties in niet-beursgenoteerd vastgoed worden ingedeeld als niveau 3.

Aandelen

Het fonds belegt alleen in participaties van beleggingsinstellingen. De waardering van de participaties wordt afgeleid van de beurswaarde per balansdatum van de onderliggende beursgenoteerde aandelen. Deze participaties worden bij de indeling naar waarderingsniveaus ingedeeld als niveau 2.

De marktwaarde van niet-beursgenoteerde aandelen en participaties in beleggingsinstellingen is gebaseerd op het aandeel dat het pensioenfonds heeft in het eigen vermogen van het niet-beursgenoteerde aandeel per balansdatum.

Vastrentende waarden

Vastrentende waarden betreffen participaties in beleggingsinstellingen welke zijn gewaardeerd op reële waarde zijnde de beurswaarde van de onderliggende stukken. Het waarderingsniveau van deze beleggingen kan worden geclassificeerd als niveau 2. De waarde van de participaties wordt bepaald op basis van de marktwaarde van de onderliggende stukken.

De lopende interest op vastrentende waarden wordt gepresenteerd als onderdeel van de marktwaarde van de vastrentende waarden.

In de portefeuille vastrentende waarden zijn derivaten begrepen ten behoeve van de afdekking van het renterisico. Voor het afdekken van het renterisico worden interest rate swaps en futures gebruikt. Interest rate swaps worden gewaardeerd op marktwaarde, die is gebaseerd op de contante waarde van de verwachte kasstromen, onder aftrek van op de balansdatum eventueel verdiende respectievelijk verschuldigde interest. Futures worden gewaardeerd op marktwaarde. De marktwaarde wordt bepaald aan de hand van de notering op een beurs of een andere gereguleerde markt.

Bruikleen van beleggingen

Enkele vermogensbeheerders hebben de contractuele mogelijkheid om beleggingen tijdelijk in bruikleen te geven. Als zekerheid ontvangen de beheerders een onderpand dat de waarde van de uitgeleende stukken (meer dan) volledig dekt.

Herverzekeringen

Uitgaande herverzekeringspremies worden verantwoord in de periode waarop de herverzekering betrekking heeft. Vorderingen uit herverzekeringscontracten op risicobasis worden verantwoord op het moment dat de verzekerde gebeurtenis zich voordoet. Bij de waardering worden de herverzekerde uitkeringen contant gemaakt tegen de rentetermijnstructuur, onder toepassing van de actuariële grondslagen van het pensioenfonds. Vorderingen uit hoofde van winstdelingsregelingen worden verantwoord op het moment van toekenning door de herverzekeraar.

Vorderingen uit hoofde van beleggingen

De vorderingen uit hoofde van beleggingen worden opgenomen tegen de nominale waarde. Een voorziening wordt getroffen op de vorderingen op grond van verwachte oninbaarheid.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen worden opgenomen tegen de reële waarde van de tegenprestatie, gewoonlijk de nominale waarde. Een voorziening wordt getroffen op de vorderingen op grond van verwachte oninbaarheid.

Liquide middelen

Liquide middelen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde. Onder de liquide middelen zijn opgenomen die kas en banktegoeden die onmiddellijk opeisbaar zijn dan wel met een looptijd korter dan twaalf maanden. Zij worden onderscheiden van Liquide middelen beschikbaar voor beleggingen. Liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties worden gepresenteerd onder de beleggingen. Eventuele rekening-courantschulden bij banken zijn opgenomen onder schulden aan kredietinstellingen onder kortlopende schulden.

Stichtingskapitaal en reserves

Stichtingskapitaal en reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen in de balans zijn opgenomen. Het jaarresultaat zal toegevoegd of onttrokken worden aan de algemene reserve.

De statutaire reserves en de overige wettelijke reserves die het pensioenfonds conform artikel 2:389 BW en artikel 2:390 BW vormt, blijken op grond van artikel 2:373 lid 1 BW afzonderlijk uit de balans.

Door het pensioenfonds is besloten geen herwaarderingsreserve (conform artikel 2:390 lid 1 BW) op te nemen omdat dit op grond van artikel 146 van de Pensioenwet niet verplicht is voor pensioenfonds.

Technische voorzieningen

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

De voorziening voor pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds (VPV) wordt gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De actuele waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken. De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de marktrente, waarvoor de actuele rentetermijnstructuur per 31 december 2022 zoals gepubliceerd door DNB wordt gebruikt. In deze rentetermijnstructuur is gebruik gemaakt van de zogenaamde Ultimate Forward Rate-methode.

Bij de berekening van de VPV is uitgegaan van het op de balansdatum geldende pensioenreglement en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken. Jaarlijks wordt door het bestuur besloten of de opgebouwde pensioenaanspraken worden geïndexeerd. Alle per balansdatum bestaande indexatiebesluiten zijn in de berekening begrepen. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen.

Bij de berekening van de voorziening wordt rekening gehouden met premievrije pensioenopbouw in verband met invaliditeit op basis van de contante waarde van de toekomstige pensioenopbouw waarvoor vrijstelling is verleend wegens arbeidsongeschiktheid.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt rekening gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen.

De VPV is gebaseerd op de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen:

- De gehanteerde marktrente die gebaseerd is op de rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door DNB, rekening houdend met de verschillende looptijden van de uitkeringen.
- Overlevingstafels, te weten de AG-Prognosetafel 2022 inclusief bepaalde Willis Towers Watson ervaringssterfte (2021: AG-Prognosetafel 2020 en Willis Towers Watson ervaringssterfte).
- Hantering van voorwaardelijke toeslagverlening van de pensioenverplichtingen. Het pensioenfonds streeft naar toeslagverlening voor de actieve en inactieve deelnemers op basis van de "prijsindex". Het maximum van het pensioensalaris is mede afhankelijk gesteld van de prijsindex als gedefinieerd in het pensioenreglement. Het pensioensalaris van vervroegd uitgetreden en arbeidsongeschikten wordt aangepast aan de hand van de loonindex. Daarbij wordt voor bepaling van de pensioengrondslag de laatst geldende franchise gehanteerd. De onvoorwaardelijke toeslagen voor de WAO-hiaatregeling zijn wel in de technische voorzieningen opgenomen.
- Voor iedere deelnemer wordt ongeacht de burgerlijke staat een voorziening pensioenverplichting ter zake van het partnerpensioen aangehouden.
- Kostenopslag ter grootte van 2,5% van de VPV (2021 2,5%) in verband toekomstige administratie- en excassokosten.
- Er is sprake van voortzetting van de pensioenopbouw bij arbeidsongeschiktheid. Voor volledig en duurzame arbeidsongeschikten is sprake van vrijstelling van premiebetaling. Voor de overige arbeidsongeschikten geldt de normale pensioenpremie.

Overige schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking zijn schulden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

Grondslagen voor bepaling van het resultaat

Algemeen

De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waardingsgrondslagen voor beleggingen en de voorzieningen pensioenverplichtingen. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verantwoord in het resultaat.

Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)

Onder premiebijdragen van werkgevers en werknemers wordt verstaan de aan hen in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen onder aftrek van kortingen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten worden verstaan de gerealiseerde en ongerealiseerde waarde wijzigingen en valutaresultaten. In de jaarrekening wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen. (In)directe beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten wordt in dit verband verstaan rentebaten en -lasten, dividenden en soortgelijke opbrengsten. Dividend wordt verantwoord op het moment van betaalbaarstelling.

Kosten vermogensbeheer

Onder kosten van vermogensbeheer worden kosten die verband houden met het beheer van het vermogen verrekend met de desbetreffende vermogensbeheerders.

Verrekening van kosten

De directe en indirecte beleggingsopbrengsten zijn verrekend met de aan de opbrengsten gerelateerde transactiekosten, provisies en valutaverschillen.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Pensioenopbouw

Bij de pensioenopbouw zijn aanspraken en rechten over het boekjaar gewaardeerd naar het niveau dat zij op balansdatum hebben.

Rentetoevoeging en indexatie

De pensioenverplichtingen worden contant gemaakt tegen de nominale marktrente op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur (berekend op basis van de UFR-methodiek) van interbancaire swaps primo boekjaar. De interesttoevoeging wordt tegen de rekenrente primo berekend over de beginstand en de mutaties gedurende het jaar.

De toeslag voor indexatie wordt pas in de staat van baten en lasten opgenomen nadat een bestuursbesluit is genomen

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Uitkeringen en kosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Wijziging marktrente en overige grondslagen

Het effect van de aanpassing van de marktconforme rekenrente en overige actuariële grondslagen op de voorziening pensioenverplichtingen wordt ultimo verslaggevingsperiode in de staat van baten en lasten opgenomen.

Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen

Overige baten en lasten in de actuariële sfeer worden toegekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers

De mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers betreft de wijzigingen in de waarde van de technische voorziening voor risico deelnemers.

Saldo overdrachten van rechten

De post saldo overdracht van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel

overgedragen pensioenverplichtingen.

Overige baten en lasten

Overige baten en lasten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Toelichting op de balans per 31 december

1. Beleggingen voor risico pensioenfonds

De volgende tabel geeft het verloop van de beleggingen weer.

Tabel 25 (x € 1.000,-)

	Vastgoed - beleggingen	Aandelen	Vastrentende - waarden	Totaal
2022				
Stand per 1 januari	78.965	287.421	341.224	707.610
Aankopen	6.477	33	35.000	41.510
Verkopen	-10.500	-16.000	-	-26.500
Waardeontwikkeling	-12.700	-57.666	-136.895	-207.261
Stand per 31 december	62.242	213.788	239.329	515.359
2021				
Stand per 1 januari	60.129	234.573	386.697	681.399
Aankopen	5.000	43.212	303.262	351.474
Verkopen	-	-23.863	-318.552	-342.415
Waardeontwikkeling	13.836	33.499	-30.183	17.152
Stand per 31 december	78.965	287.421	341.224	707.610

Specificatie van de beleggingen:

Tabel 26 (x € 1.000,-)

Vastgoedbeleggingen	31-12-2022	31-12-2021
Niet-beursgenoteerde vastgoedbeleggingsfondsen	62.242	78.965
Totaal	62.242	78.965

Tabel 27 (x € 1.000,-)

Aandelen	31-12-2022	31-12-2021
Niet-beursgenoteerde aandelenbeleggingsfondsen:		
Ontwikkelde markten	213.788	287.421
Opkomende markten	-	-
Totaal	213.788	287.421

De waardering van de participaties in aandelenfondsen zijn afgeleid van de beurswaarde van de onderliggende aandelen.

Tabel 28 (x € 1.000,-)

Vastrentende waarden	31-12-2022	31-12-2021
Niet-beursgenoteerde beleggingsinstellingen		
Vastrentende waarden korte duratie	78.929	94.450
Vastrentende waarden lange duratie	102.039	212.404
Hypothecaire leningen	58.361	34.370
Totaal	239.329	341.224

Het fonds belegt niet in de premiebijdragende ondernemingen.

Op balansdatum was er geen sprake van uitgeleende beleggingen of andere constructies waarbij de beleggingen niet ter beschikking van het fonds staan.

De vermogensbeheerders mogen derivaten uitsluitend gebruiken om risico's te ontgaan. De afdekking van het renterisico is ondergebracht in de portefeuille vastrentende waarden. Het fonds heeft het renterisico over 66% van de verplichtingen afgedekt.

2. Vorderingen en overlopende activa

Tabel 29 (x € 1.000,-)

	31-12-2022	31-12-2021
Vorderingen uit hoofde van waardeoverdrachten	140	110
Vorderingen op vermogensbeheerders	64	74
Vorderingen uit herverzekeringen	-	443
Vorderingen op sponsors	1.707	3
Overige vorderingen	212	295
Totaal	2.123	925

De post overige vorderingen betreft de latente vordering voor de herverzekerde arbeidsongeschiktheidsrisico's. De vordering heeft geen verband met de actuele vorderingen op de herverzekeraar die apart verantwoord worden

De vorderingen op sponsors hebben betrekking op de pensioenpremies over de maand december 2022. De vordering is binnen de daarvoor in de uitvoeringsovereenkomst vastgelegde periode door het fonds ontvangen.

3. Liquide middelen

De liquide middelen staan vrij ter beschikking. Daarnaast heeft het fonds een kredietfaciliteit afgesloten bij Oтра N.V. Deze faciliteit heeft tot doel om bij transacties een eventueel verschil tussen aan- en verkoopdag te overbruggen. Bij gebruik van de kredietfaciliteit is een marktconforme vergoeding verschuldigd.

Tabel 31 (x € 1.000,-)

	31-12-2022	31-12-2021
Liquide middelen	2.814	6.319
Totaal	2.814	6.319

4. Stichtingskapitaal en reserves

Wettelijke en statutaire reserves:

Tabel 32 (x € 1.000,-)

	31-12-2022	31-12-2021
Stand per 1 januari	135.905	90.009
Bestemming saldo van baten en lasten	-56.786	45.896
Totaal	79.119	135.905

Het aanwezige vermogen ten opzichte van de wettelijke vereisten kan als volgt worden toegelicht:

Tabel 33 (x € 1.000,-)

	31-12-2022	31-12-2021
Minimaal vereist eigen vermogen	18.501	24.269
Vereist eigen vermogen	92.482	118.166
Aanwezig eigen vermogen	79.119	135.905
Reservepositie	-13.363	17.739

Het aanwezige vermogen is lager dan het vereiste vermogen, daarmee is er per 31 december 2022 weer sprake van een reservetekort. De beleidsdekkingsgraad bedroeg eind 2022 122,5% terwijl het vereist eigen vermogen 121,1% bedroeg. Omdat de beleidsdekkingsgraad hoger was dan het vereist eigen vermogen hoeft geen herstelplan te worden opgemaakt.

Solvabiliteit en dekking

Tabel 34 (x € 1.000,-)

	31-12-2022	31-12-2021
Minimaal vereist eigen vermogen (MVEV)	18.501	24.269
Vereist eigen vermogen (excl. MVEV)	73.981	93.897
Totaal	92.482	118.166

De vermogenspositie van het pensioenfonds kan worden gekarakteriseerd als toereikend.

Nominale dekkingsgraad

De nominale dekkingsgraad geeft de verhouding weer tussen het vermogen van het fonds en de verplichtingen. De verplichtingen worden daarbij berekend op basis van de Ultimate Forward Rate zoals deze door De Nederlandsche Bank wordt gepubliceerd. De dekkingsgraad en de samenstellende onderdelen bedroegen aan het eind van het verslagjaar:

Tabel 35

	31-12-2022	31-12-2021
Pensioenvermogen	518.179	714.316
Voorziening pensioenverplichtingen	439.060	578.411
Dekkingsgraad	118,0%	123,5%
Beleidsdekkingsgraad	122,5%	122,8%

De beleidsdekkingsgraad is het 12-maandsgemiddelde van de van dekkingsgraad. Beleidsbesluiten worden genomen op basis van de beleidsdekkingsgraad.

De reële dekkingsgraad is de verhouding tussen het vermogen en de volledig voor prijsinflatie geïndexeerde verplichtingen. Het onderstaande overzicht illustreert de reële dekkingsgraad.

Tabel 36

	31-12-2022	31-12-2021
Pensioenvermogen	518.179	714.316
Voorziening pensioenverplichtingen	742.809	936.006
Reële dekkingsgraad	93,0%	99,5%
Toeslagruimte	26,0%	38,0%

Bij de bepaling van de reële dekkingsgraad is rekening gehouden met het toekomst bestendig indexeren en het contant maken van de kasstromen uit indexatie tegen het verwacht rendement op aandelen.

Herstelplan

Jaarlijks wordt het herstelplan geëvalueerd. Als de beleidsdekkingsgraad niet aan de vereisten van DNB voldoet moet een nieuw herstelplan worden opgesteld. Omdat de beleidsdekkingsgraad van het fonds ultimo 2022 aan de vereisten van De Nederlandsche Bank voldeed is geen nieuw herstelplan opgesteld.

5. Voorziening pensioenverplichtingen

De technische voorzieningen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Tabel 40 (x € 1.000,-)

	31-12-2022	31-12-2021
Actieve en arbeidsongeschikte deelnemers	193.384	288.275
Gewezen deelnemers	58.445	81.718
Pensioengerechtigden	159.387	192.180
Herverzekering Voorziening WIA excedent	212	295
Toeslagverlening per 1 januari	27.632	15.943
Totaal	439.060	578.411

De technische voorzieningen zijn in 2022 met € 139,4 miljoen gedaald. Deze daling is voor het grootste deel veroorzaakt door een stijging van de marktrente.

In de onderstaande tabel is de mutatie van de technische voorzieningen gespecificeerd.

Tabel 41 (x € 1.000,-)

	2022	2021
Stand per 1 januari	578.411	596.307
Toevoeging pensioenopbouw	23.081	22.784
Rentetoevoeging	-2.825	-3.189
Benodigd voor toeslagen	27.632	15.943
Mutaties overdrachten van rechten	2.479	1.341
Vrijval voor pensioenuitkeringen	-13.205	-12.435
Vrijval voor pensioenuitvoeringskosten	-330	-311
Wijziging marktrente	-178.864	-45.417
Wijziging UFR methodiek	535	4.612
Wijziging overlevingsgrondslagen	3.200	-
Overige mutaties	-1.054	-1.224
Stand per 31 december	439.060	578.411

Ten opzichte van 2021 is de gemiddelde rentevoet gestegen van 0,57% naar 2,56%. Dit heeft een verlagend effect gehad op de voorzieningen van +/- € 178,9 miljoen. De wijziging van de UFR-methodiek heeft een verhogend effect gehad op de voorzieningen van +/- € 0,5 miljoen.

De onderstaande tabel geeft een overzicht van de aantallen deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden.

Tabel 42

	31-12-2022	31-12-2021
Actieve en arbeidsongeschikte deelnemers	2.361	2.303
Gewezen deelnemers	1.497	1.576
Pensioengerechtigden	1.592	1.573
Totaal	5.450	5.452

Voorziening voor kosten

In de technische voorzieningen is een opslag opgenomen voor uitvoeringskosten. Als de uitvoeringsovereenkomst wordt opgezegd zou de opslag voldoende moeten zijn om de benodigde kosten te dekken voor het overdragen aan een externe partij. De voorziening voor kosten bedraagt 2,5% van de Technische Voorzieningen.

Pensioenregeling

De pensioenregeling kan worden gekenmerkt als een voorwaardelijk geïndexeerde middelloonregeling met een pensioenleeftijd van 68 jaar. Het opbouwpercentage wordt jaarlijks vastgesteld, uitgangspunt hierbij is dat de beschikbare ruimte in de premie wordt gebruikt voor de opbouw van pensioen. De pensioengrondslag is gelijk aan 12 maal het op 1 januari van ieder jaar geldende vaste maandsalaris vermeerderd met vakantietoeslag en de eventuele vaste toeslagen, vermindert met een franchise. Het maximumjaarsalaris dat voor berekening van de pensioengrondslag in aanmerking wordt genomen bedroeg in 2022 € 114.866; de franchise bedroeg € 16.000. Tevens bestaat er recht op partner- en wezenpensioen. Deelname aan de pensioenregeling is mogelijk vanaf 21 jaar. Jaarlijks beslist het bestuur over de mate waarin toeslagen op de opgebouwde aanspraken worden toegekend. Overeenkomstig artikel 10 van de Pensioenwet wordt de pensioenregeling gekwalificeerd als een uitkeringsovereenkomst.

Prepensioenregeling

Voor een (beperkte) statische groep van medewerkers van aangesloten werkgevers bestaat nog een prepensioenregeling. Dit is een uitkeringsovereenkomst op basis van eindloon. Binnen de regeling vindt geen pensioenopbouw meer plaats.

Toeslagverlening

De mate van toeslagverlening wordt jaarlijks door het bestuur vastgesteld en is afhankelijk van de financiële positie van het pensioenfonds. Er bestaat geen recht op toeslagen. Bovendien wordt er door het pensioenfonds geen reserve aangehouden om in de toekomstige toeslagen te kunnen toekennen. De toeslagen worden derhalve gefinancierd uit de groei van het vermogen ten opzichte van de verplichtingen, overeenkomend met variant D.1 uit de toeslagenmatrix (zoals opgenomen in de Regeling Pensioenwet en Wet verplichte beroepspensioenregeling in verband met de invulling van het begrip consistentie en aanpassing van de toeslagenmatrix).

Met betrekking tot de mate van de feitelijke toekenning hanteert het bestuur de onderstaande beleidsstaffel als leidraad. Deze staffel geldt slechts als uitgangspunt; bij de jaarlijkse besluitvorming zal het bestuur relevante omstandigheden (zoals economische vooruitzichten en verwachte bestandsontwikkeling) in ogenschouw nemen.

Beleidsdekkingsgraad	
< 110%	Geen indexatie
> 110% < +/-125% - 130%	Toeslagverlening pro rato. Na toeslagverlening moet de DG groter of gelijk zijn aan 110%. De toeslag moet toekomstbestendig zijn.
> +/-125% - 130%	Volledige toeslag Mogelijk inhaaltoeslag, maximaal 1/5 ^e van het beschikbare vermogen mag worden ingezet

De inhoud van de beleidsstaffel luidt als volgt:

- Indien het totale pensioenvermogen groter is dan de nominale Technische Voorziening vermeerderd met het vereist eigen vermogen kan een volledige toeslag worden toegekend; de toeslag wordt evenwel beperkt ingeval deze niet eveneens in de toekomst toegekend kan worden.
- Indien het totale pensioenvermogen kleiner is dan 110,0% van de nominale Technische Voorziening, wordt er geen toeslag verleend.
- Voor tussenliggende waarden van het pensioenvermogen wordt de mate van toeslag pro rata vastgesteld, met dien verstande dat de indexaties ook in de toekomst toegekend moeten kunnen worden.
- Indien het pensioenvermogen hoger is dan de grens voor volledige toeslagverlening kan het meerdere, binnen de wettelijke kaders, worden aangewend voor het verlenen van een extra toeslagen (inhaaltoeslag).

Feitelijke toekenning van toeslagen zal altijd eerst plaatsvinden na een daartoe door het bestuur genomen besluit. De besluitvorming over de hoogte van de feitelijke toeslagverlening per 1 januari (opvolgend aan het einde van het kalenderjaar) vindt plaats in de laatste bestuursvergadering voorafgaand aan het einde van het kalenderjaar. Op basis van de uitkomsten van de beleidsstaffel, wordt door het bestuur – nadat alle overige relevante omstandigheden in ogenschouw zijn genomen – een besluit genomen over de mate van toeslagverlening. Hierbij kijkt het bestuur onder andere naar het verloop van de dekkingsgraad gedurende het jaar en wordt tevens rekening gehouden met de economische vooruitzichten voor de aankomende korte termijn. Bovendien wordt er rekening gehouden met de (absolute) hoogte van de procentuele prijsstijging in dat jaar.

In lijn met de toeslagenmatrix is het (voorwaardelijke) toeslagbeleid vastgelegd in het pensioenreglement. Met betrekking tot de communicatie aan de deelnemers zal het pensioenfonds in alle communicatie-uitingen ten aanzien van de rechten van deelnemers de voorgeschreven formuleringen hanteren met betrekking tot de inhoud van de pensioenregeling respectievelijk over de toekenning van toeslagen.

6. Overige schulden en overlopende passiva

De overige passiva worden gevormd door de volgende onderdelen:

Tabel 43 (x € 1.000,-)

	31-12-2022	31-12-2021
Waardeoverdrachten	140	111
Pensioenuitkeringen	10	5
Crediteuren	1.528	27
Loonheffing/premie Zorgverzekeringswet	285	271
Advies- en controlekosten	122	99
Overige schulden overlopende passiva	32	25
Totaal	2.117	538

Alle schulden hebben een looptijd van minder van één jaar. De post loonheffing/premie zorgverzekeringswet heeft betrekking op de ingehouden loonheffing en premie zorgverzekeringswet in december van het boekjaar en is in januari van het opvolgende afgedragen.

In de post Crediteuren is een bedrag opgenomen van € 1,5 miljoen dat betrekking heeft op de toezegging van het fonds aan de beheerder van het fonds voor Nederlandse hypotheek. Per balansdatum was het bedrag toegezegd aan de hypotheekgevers en maakt deel uit van het belegd vermogen. In januari 2023 is het bedrag overgemaakt aan het hypotheekfonds.

7. Risicobeheer

Beleid en risicobeheer

Het fonds wordt bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's. De belangrijkste doelstelling van het fonds is het nakomen van de verplichtingen. Het risico dat deze doelstelling niet gehaald kan worden, solvabiliteitsrisico, is daarmee het grootste risico. Het bestuur beschikt over een aantal beleidsinstrumenten ten behoeve van het beheersen van risico's:

- Beleggingsbeleid
- Premiebeleid
- Herverzekeringsbeleid
- Toeslagbeleid

Welke beleidsinstrumenten het bestuur inzet wordt bepaald op basis van analyses van de te verwachten toekomstige ontwikkelingen van de verplichtingen versus de ontwikkelingen van de financiële markten. Voor deze studies wordt onder andere een ALM-studie gebruikt. Een ALM-studie analyseert de structuur van de pensioenverplichtingen en van verschillende beleggingsstrategieën en de ontwikkeling daarvan in diverse economische scenario's.

Op basis van de resultaten van de analyses stelt het bestuur beleggingsrichtlijnen vast waarop het beleggingsbeleid wordt gebaseerd. De beleggingsrichtlijnen geven de normen en grenzen weer waarbinnen het beleggingsbeleid moet worden uitgevoerd en richten zich op het beheersen van de belangrijkste (beleggings-) risico's.

De beleggingscommissie monitort op maandbasis de ontwikkeling van de beleggingsportefeuille ten opzichte van

de pensioenverplichtingen. Binnen het kader van het beleggingsplan heeft de beleggingscommissie het mandaat om de portefeuille waar nodig bij te sturen. Hierbij wordt gekeken naar de ontwikkeling van de dekkingsgraad, het risicoprofiel, mate van renteafdekking, oorzaken van de afwijkingen, vermogensbeheerders en de marktverwachtingen.

Risico

Het fonds onderkent de noodzaak om in de beleggingen risico te nemen om aan de doelstellingen te kunnen voldoen. Maatstaf voor het risico in de portefeuille is de "tracking error". De hoogte van de tracking error geeft een indicatie van de verwachte afwijking van het rendement van de beleggingen ten op zicht van de waardeontwikkeling van de verplichtingen. In het beleggingsplan 2022 is een strategische tracking error vastgesteld van 11% met een bandbreedte van 2%.

De vereiste dekkingsgraad geldt als een maatstaf voor het korte termijn risico. Strategische is een niveau voor de vereiste dekkingsgraad vastgesteld van 121%. Voor de vereiste dekkingsgraad geldt een marge van plus 3% of minus 3%.

Tabel 44

	Strategisch	Minimum	Maximum
Tracking error	11,0%	9,0%	13,0%
Vereist Eigen Vermogen	121,0%	118,0%	124,0%

De actuele vereiste dekkingsgraad is in de laatste maanden van 2022 rond de strategische waarden uitgekomen. De tracking error lag per jaareinde eveneens rond de strategische waarde.

Tabel 45

	Strategisch	31-12-2022
Tracking error	11,0%	11,1%
Vereist eigen vermogen	121,0%	121,1%

Beide indicatoren voor het risico in de beleggingsportefeuille lagen ultimo 2022 ruim binnen de bandbreedtes die daarvoor gesteld zijn in het beleggingsplan 2022. De indicatoren gaven geen aanleiding tot het aanpassen van het beleggingsbeleid.

Solvabiliteitsrisico

Vereist Eigen Vermogen

Het belangrijkste risico voor het fonds is het risico dat het fonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen (solvabiliteitstoets). De solvabiliteit wordt bepaald aan de hand van algemene normen en op basis van normen die door de toezichthouder worden opgelegd. Als de solvabiliteit van het fonds zich negatief ontwikkelt bestaat het risico dat de pensioenopbouw beperkt moet worden of dat het fonds de verworven aanspraken en pensioenrechten vermindert.

Om het solvabiliteitsrisico te verminderen dient het fonds buffers in het vermogen aan te houden. De omvang van deze buffers wordt vastgesteld met de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets (S-toets). Deze bevat een kwantificering van het beleid van het bestuur ten aanzien van de fonds specifieke risico's. Het fonds hanteert het standaardmodel om de hoogte van het vereist eigen vermogen te berekenen. Het vereist eigen vermogen bedroeg aan het einde van het boekjaar 21,1% van de verplichtingen.

In het onderstaande overzicht is het vereist eigen vermogen uitgesplitst naar de verschillende componenten.

Tabel 46 (x € 1.000,-)

	2022	2021
S1. Renterisico	16.967	4.920
S2. Zakelijke waarden risico	73.417	100.738
S3. Valutarisico	5.088	4.327
S4. Grondstoffenrisico	-	-
S5. Kredietrisico	13.515	20.087
S6. Verzekeringstechnisch risico	12.523	17.030
S7. Liquiditeitsrisico	-	-
S8. Concentratierisico	-	-
S9. Operationeel risico	-	-
S10. Actief beheer risico	18.370	24.074
Diversificatie effect	-47.398	-53.010
Vereist eigen vermogen	92.482	118.166
Voorziening pensioenverplichtingen	439.060	578.411
Als percentage van de voorziening pensioenverplichtingen	21,1%	20,4%
Vereist vermogen	531.542	696.577
Aanwezig vermogen	518.179	714.316
Reservetekort/-overschot	-13.363	17.739
Als percentage van de voorziening pensioenverplichtingen	-3,0%	3,1%

De verschillende soorten risico's uit de voorgaande tabel worden als volgt nader toegelicht.

Procentueel gezien is het Vereist Eigen Vermogen ten opzichte van de voorzieningen licht gedaald in vergelijking met 2022.

Marktrisico (S1-S4)

Het marktrisico is te splitsen in het renterisico, valutarisico en prijsrisico. De beleggingsdoelstellingen bepalen de strategie van het fonds met betrekking tot de beleggingsrisico's.

Renterisico (S1)

Het renterisico is het risico dat de waarden van de portefeuille vastrentende waarden en de waarde van de verplichtingen verandert als gevolg van veranderingen in de marktrente.

Omdat de verplichtingen een langere looptijd hebben dan de vastrentende waarden is de gevoeligheid voor wijzigingen van de marktrente niet gelijk voor de vastrentende waarden en de verplichtingen. Het effect van de veranderingen in de rente wordt beheerst door te beleggen in obligaties en renteswaps. Door deze beleggingen is het renterisico op strategisch niveau voor 70% van de verplichtingen afgedekt. Wijzigingen in de rente hebben hierdoor nog voor het ongedekte deel van 30,0% van de verplichtingen effect op de dekkingsgraad. Maatstaf voor het meten van rentegevoeligheid is de duration. Het verschil in de rentegevoeligheid tussen de verplichtingen en beleggingen kan als volgt worden geïllustreerd:

Tabel 47

	2022	2021
Duration vastrentende waarden (voor derivaten)	6,2	5,6
Duration vastrentende waarden (na derivaten)	20,8	24,6
Duration verplichtingen	18,2	20,0

Het bestuur heeft een bandbreedte vastgesteld waarbinnen de afdekking van het renterisico zich moet bevinden.

De actuele afdekking bevindt zich ruim binnen de gestelde ondergrens voor de bandbreedte. Het onderstaande overzicht illustreert de strategische afdekking van het renterisico met de bandbreedte.

Tabel 48

	Strategisch	Ondergrens	Bovengrens	31-12-2022
Afdekking renterisico	70,0%	65,0%	75,0%	66,0%

De actuele stand van de afdekking van het renterisico is berekend op basis van de zuivere rente per jaareinde.

Medio 2022 heeft het bestuur besloten om, in verband met de ontwikkelingen van de rente, de afdekking van het rente risico te verlagen tot net boven de ondergrens. De strategische afdekking voor het renterisico is in stand gebleven.

Zakelijke waardenrisico (S2)

Het zakelijke waarden risico is het risico dat de waarde van de aandelen in zakelijke waarden verandert door wijzigingen in de marktprijzen. Wijzigingen in de marktomstandigheden hebben altijd direct invloed op het beleggingsresultaat omdat alle beleggingen worden gewaardeerd op reële waarde waarbij waarde wijzigingen direct worden verwerkt in het saldo van baten en lasten.

Het fonds brengt het risico terug tot aanvaardbare waarden door spreiding in de beleggingen aan te brengen in landen, regio's, beleggingsstijlen en categorieën.

De regiospreiding kan als volgt worden toegelicht:

Tabel 49

(x € 1.000,-)

	2022	2021
Aandelen & vastgoedbeleggingen		
Verenigde Staten	146.562	210.661
Europese Unie	20.149	24.180
Verenigd Koninkrijk	18.493	25.279
Japan	20.425	22.348
Nederland	31.483	27.862
Overige aandelen	38.918	56.056
Totaal	276.030	366.386

Valutarisico (S3)

Voor beleggingen in vreemde valuta loopt het fonds het risico dat de waarde van de beleggingen wijzigt door veranderingen in de valutakoersen. Dit risico wordt beperkt door in de Eurozone te beleggen en deels door beleggen in fondsen inclusief een valuta afdekking. Het fonds loopt valutarisico voor zover het belegt in fondsen zonder valuta afdekking.

Het volgende overzicht illustreert de exposure in vreemde valuta zonder valuta afdekking:

Tabel 50

	31-12-2022		31-12-2021	
	€	% van het totale vermogen	€	% van het totale vermogen
Vastgoedbeleggingen	29.388	4,2%	49.048	6,9%
Aandelen	189.400	26,8%	244.292	34,5%
Vastrentende waarden	56.908	8,0%	64.509	9,1%
	275.696	39,0%	357.849	50,5%

Door de herstructureringen van de aandelenportefeuille en de portefeuille vastrentende waarden en door de waardeinstijgingen in de portefeuille is het valutarisico voor afdekking toegenomen. Het grootste deel van dit risico is afgedekt middels valuta termijncontracten. Na afdekking wordt nog over 0,8% (2021: 4,4%) van de portefeuille valutarisico gelopen.

Kredietrisico (S5)

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het fonds als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het fonds potentiële vorderingen heeft. Hierbij kan gedacht worden aan partijen die obligatieleningen uitgeven.

Het bestuur beperkt dit risico door in de mandaten voor de vermogensbeheerders op te nemen dat hoofdzakelijk in hoogwaardige bedrijven en overheden mag worden belegd. Het bestuur heeft geen harde grenzen gesteld aan de omvang van de portefeuille en het kredietrisico dat daarin is begrepen omdat de afdekking van het renterisico in dit deel van de portefeuille plaatsvindt kunnen veranderingen in de portefeuille ongewenste consequenties hebben voor het niveau van afdekking.

In de onderstaande tabel wordt een uitsplitsing gegeven van de obligatieportefeuille naar risicocategorie (volgens S&P).

Tabel 51

	31-12-2022		31-12-2021	
	€	%	€	%
AAA	49.541	20,7%	84.444	24,7%
AA	89.270	37,3%	97.624	28,6%
A	44.036	18,4%	68.577	20,1%
BBB	33.506	14,0%	45.191	13,2%
Lager dan BBB	6.223	2,6%	7.556	2,2%
Zonder risicocategorie	16.753	7,0%	37.832	11,1%
Totale waarde van de portefeuille	239.329	100,0%	341.224	99,9%

De toename van de post “zonder risicocategorie” is een gevolg van beleggingen in geldmarktfondsen en staat gerelateerde obligaties zonder rating, welke worden aangehouden ten behoeve van de afdekking van het renterisico. Een voor beleggingsactiviteiten specifiek onderdeel van kredietrisico is het settlementrisico. Dit heeft betrekking op het risico dat partijen waarmee het fonds transacties is aangegaan niet meer in staat zijn hun tegenprestatie te verrichten waardoor het fonds financiële verliezen lijdt. Ter afdekking van het settlementrisico wordt door het fonds uitsluitend belegd bij partijen waar een voldoende betrouwbaar clearing- en settlementstelsel functioneert. Daarnaast worden ook de periodieke SSAE 16/ ISAE 3402-rapportages geanalyseerd op een aantal specifieke punten.

Verzekeringstechnisch risico (S6)

Lang leven risico

Het bestuur houdt rekening met de wetenschap dat mensen een steeds hogere levensverwachting hebben. Om de levenskansen van de groep verzekerden juist in te schatten, wordt gebruik gemaakt van de meest recente prognosetafels van het Actuarieel Genootschap. Voor het verslagjaar is gebruik gemaakt van de prognosetafels AG2022. Verder wordt er bij de gehanteerde levensverwachting vanuit gegaan dat de werkende populatie langer zal leven dan de gemiddelde bevolking van Nederland. De gehanteerde levenskansen worden daarom gecorrigeerd voor de zogenoemde Willis Towers Watson ervaringssterfte 2022.

De prognosetafels AG2022 zijn gebaseerd op gegevens tot en met het jaar 2019. In de prognosetafels is geen rekening gehouden met effecten van Covid pandemie.

Kort leven risico

Het kort leven risico is het risico dat het fonds in geval van overlijden mogelijk een partnerpensioen moet toekennen waarvoor het geen voorzieningen heeft getroffen. Het overlijdensrisico van de actieve deelnemers is overgedragen aan een verzekeraar door een volledige herverzekering.

Liquiditeitsrisico (S7)

Het liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs omgezet kunnen worden in liquide middelen, waardoor het fonds niet aan de korte termijn verplichtingen kan voldoen.

De liquiditeitsbehoefte van het fonds wordt hoofdzakelijk beïnvloed door de betalingen aan uitkeringsgerechtigden. Derivaten contracten waarvoor cash onderpand moet worden ingelegd worden geheel afgewikkeld binnen de beleggingsfondsen. Het liquiditeitsrisico van het fonds is beperkt doordat het premievolume het uitkeringsvolume overstijgt.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van het uitkeringsvolume ten opzichte van de premie.

Tabel 52 (x € 1.000,-)

	2022	2021
Totaal ontvangen premies	22.238	20.167
Totaal uitkeringen	-13.267	-12.526
Uitkeringen in percentage van premies	-60%	-62%

Derivaten contracten waarvoor cash onderpand moet worden ingelegd worden geheel afgewikkeld binnen de beleggingsfondsen en leiden daarom niet tot een extra behoefte van liquide middelen. Bovendien belegt het fonds vrijwel alleen in fondsen die dagelijks opvraagbaar zijn.

Voor de beleggingen in niet-beursgenoteerd vastgoed en Nederlandse hypotheeklen geldt dat deze niet op korte termijn liquide zijn te maken.

Tabel 53 (x € 1.000,-)

	2022	2021
Niet-liquide beleggingen	87.693	57.151
Totaal beleggingen	515.359	707.610
Niet-liquide beleggingen in percentage van het totaal	17%	8%

Concentratierisico (S8)

Het risico dat beleggingen onvoldoende gediversifieerd zijn is het concentratierisico. Het fonds mitigeert dit risico door de beleggen te spreiden over verschillende beleggingscategorieën, vermogensbeheerders die verschillende beleggingsstrategieën hebben, regio's, landen, valuta, etc.

Het onderstaande overzicht vermeld de concentratierisico's voor zover deze groter zijn dan 3% van de totale

beleggingsportefeuille. De concentratierisico's zijn bepaald op basis van de look-through informatie van de vermogensbeheerders.

Tabel 54

	Zakelijke waarden	Vastrentende waarden	% van de totale portefeuille
Verenigde Staten	53,1%	17,0%	36,2%
Frankrijk	4,1%	9,5%	6,6%
Nederland	11,4%	28,2%	19,4%
Duitsland	3,2%	12,6%	7,5%
Verenigd Koninkrijk	6,7%	7,3%	6,9%
Japan	7,4%	-	4,0%

Het fonds belegt alleen in beleggingsfondsen. Voor de categorie zakelijke waarden geldt dat het grootste aandeel van een individuele naam binnen de categorie minder bedraagt dan 5% van die categorie.

Operationeel risico (S9)

Operationeel risico is het risico dat optreedt bij de uitvoering van de pensioen- en beleggingsactiviteiten, als gevolg van niet afdoende of falende interne processen, menselijk gedrag en systemen of als gevolg van externe gebeurtenissen. Hoewel het fonds alle werkzaamheden heeft uitbesteed blijft het bestuur verantwoordelijk voor een beheerste uitvoering. Dit risico wordt beheerst door het aanstellen van professionele uitvoeringsorganisaties met voldoende gekwalificeerde medewerkers en adequate functiescheiding.

Uitbestedingspartners rapporteren aan het bestuur in hoeverre de contractuele afspraken zijn nagekomen en over de werkingen van de AO/IC opgesteld door onafhankelijke instellingen (ISAE of vergelijkbare verklaringen). In combinatie met due diligence onderzoeken door de adviseur verkrijgt het bestuur voldoende comfort met betrekking tot dit risico.

Risico's worden eveneens beheerst door het opstellen van analyses. In deze analyses wordt op basis van verschillende scenario's worden de kans en impact van het risico beoordeeld. Als de analyse daartoe aanleiding geeft worden aanvullende maatregelen getroffen om de beheersing te vergroten.

Integriteitsrisico

Ieder risico van aantasting van de reputatie, bedreiging van het vermogen of resultaat als gevolg van het niet naleven van de wet, geldt als integriteitsrisico. Om de integriteit van de bedrijfsvoering te kunnen waarborgen heeft het fonds een gedragscode opgesteld die de integriteit van het fonds moeten helpen handhaven. Jaarlijks toetst de compliance officer de naleving van de gedragscode en rapporteert hierover in het bestuur.

Jaarlijks wordt een Systematische Integriteitsrisicoanalyse opgesteld. Een dergelijke analyse geeft inzicht in de omstandigheden waarin de integriteit in gevaar kan komen. Op basis van de analyse kunnen waar nodig mitigerende maatregelen worden genomen.

IT-risico

Het IT-beleid is gericht op adequate borging van de risico's van de informatievoorziening vanuit het oogpunt van betrouwbaarheid, toegang, beschikbaarheid, integriteit, en toekomstvastheid. Het beleid heeft tot doel de juistheid, volledigheid en privacy van (deelnemers-)data te waarborgen. Als uitgangspunt voor het IT-beleid geldt het informatiebeveiligingsbeleid van Technische Unie. Dit beleid is gebaseerd op ISO 27001 standaarden. Het fonds heeft een eigen ICT-beleid opgesteld volgens welk een jaarplan ICT opgesteld worden.

Uitbesteding

Het fonds heeft alle werkzaamheden uitbesteed. Het pensioenbeheer is uitbesteed aan het pensioenbureau van Technische Unie, vermogensbeheer aan diverse vermogensbeheerders. In het kader van de uitbestedingen is het van belang dat het bestuur zicht houdt op het functioneren van de uitbestedingspartners. Dit zicht wordt

verkregen door kwartaalrapportages met betrekking op de servicelevel agreement met Technische Unie, rapportages van de vermogensbeheerders over interne controlemaatregelen en de handhaving daarvan en rapportages van de vermogensadviseur over de kwaliteit van de beheerders en over de financiële risico's.

Juridisch risico

Veranderingen in wet- en regelgeving kunnen bedreigend voor de rechtspositie van het fonds en/of de positie van het fonds ten opzichte van de uitbestedingspartners. Omdat het fonds geen inbreuken op wetgeving tolereert worden de ontwikkelingen op juridisch gebied nauwgezet gemonitord.

Actief beheer risico (S10)

Het actief beheer risico heeft betrekking op de ruimte in het selectie en allocatie beleid om af te wijken van de strategisch nagestreefde portefeuille. Dit risico geldt alleen voor het aandelenrisico (beursgenoteerd). Het actief beheer risico is het maximale verlies dat met een waarschijnlijkheid van 2,5% kan optreden. De mate van actief beheer is bepaald aan de hand van de afwijking tussen het rendement van de portefeuille en het rendement van de benchmark (tracking error). De tracking error over 2021 was 10,9% 2020: 10,7%). De tracking error lag ultimo 2021 binnen de bandbreedtes.

Overige risico's

Indexatierisico

Het fonds streeft ernaar om de opgebouwde pensioenaanspraken en ingegane pensioenen jaarlijks te indexeren ten einde waardevast te blijven. De mate waarin dit kan worden gerealiseerd is afhankelijk van de ontwikkelingen in rente, rendement, looninflatie en demografie. Het toeslagbeleid is voorwaardelijk.

De toeslagruimte geeft aan welk gedeelte van de prijsinflatie risicovrij afgedekt kan worden. Bij het bepalen van de toeslagruimte wordt gekeken naar de financiële positie in relatie tot de nominale en de volledig met de prijsinflatie geïndexeerde verplichtingen. De waarde van de geïndexeerde verplichtingen is vastgesteld uitgaande van een reële rente afgeleid uit de inflatieswapmarkt.

Indexatie wordt gefinancierd vanuit het rendement van het fonds. Om dit rendement te kunnen behalen moet risico worden genomen. Het bestuur streeft naar een optimale verhouding tussen risico en rendement gegeven de samenstelling van het deelnemersbestand. Bij de bepaling van de risicohouding zijn de sociale partners nauw betrokken. De risicohouding is het uitgangspunt voor de ALM-studies waarmee het bestuur inzicht verkrijgt in een optimale risico-rendementsverhouding.

Systeemrisico

Systeemrisico betreft het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale markten) niet langer naar behoren functioneert, waardoor beleggingen van het fonds niet langer verhandelbaar zijn en zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen. Net als voor andere marktpartijen, is dit risico voor het fonds niet beheersbaar.

Derivaten

Voor zover dat binnen de grenzen van het beleggingsbeleid past kunnen de vermogensbeheerders die het fonds heeft aangesteld gebruik maken financiële derivaten. De gebruikte derivaten hebben als voornaamste risico het kredietrisico. Dit risico wordt beperkt door de wettelijke eisen aan het stellen van onderpand. Het fonds gebruikt derivaten voor de afdekking van het renterisico. Deze afdekking wordt vormgegeven door middel van renteswaps binnen één van de portefeuilles voor vastrentende waarden.

De vermogensbeheerders maken onder andere gebruik van:

futures: beursgenoteerde instrumenten waarmee posities kunnen worden gewijzigd;

renteswaps: contracten waarmee de verplichtingen worden aangegaan voor het uitwisselen van rentebetalingen over een nominale som;

valutatermijncontracten: contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het kopen of verkopen van valuta tegen een vooraf vastgestelde prijs op een vooraf vastgestelde datum.

De totale waarde van de contracten bedroeg ultimo 2022 € 3,4 miljoen (2021 -/- € 9,4 miljoen).

8. Verbonden Partijen

De aangesloten ondernemingen en de bestuurders van de stichting worden aangemerkt als verbonden partij. Transacties met verbonden partijen worden marktconform gewaardeerd.

Transacties met bestuurders

Ultimo 2022 zijn er geen schulden aan of vorderingen op (voormalig) bestuurders.

De bestuursleden en leden van het verantwoordingsorgaan die de gepensioneerden vertegenwoordigen zijn gekozen uit de geleding van de gepensioneerden en ontvangen een pensioen van Hagee Stichting.

Bestuursleden die in dienst zijn van de werkgever en de werknemers van het pensioenbureau nemen deel aan de regeling conform het geldende reglement.

Bestuursleden en leden van het verantwoordingsorgaan met een dienstverband met de werkgever ontvangen geen beloning van de stichting. Voor de beloning van de bestuursleden die niet in dienst zijn van de werkgever wordt verwezen naar toelichting 13.

Overige transacties met verbonden partijen

De stichting heeft geen eigen personeel in dienst. De stichting heeft een uitvoeringsovereenkomst gesloten met de werkgever met betrekking tot de uitvoering van het pensioenreglement. In de uitvoeringsovereenkomst zijn onder meer bepalingen opgenomen over de betaling van de pensioenpremie, afwikkeling van wederzijdse verplichtingen, verstrekking van gegevens en informatie door zowel de werkgever als het pensioenfonds.

De werkgever draagt de kosten voor salarissen en huisvesting van het pensioenbureau. Voor 2022 zijn deze kosten geschat op € 364K.

Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Langlopende contractuele verplichtingen

Het pensioenfonds gaat in overeenstemming met het beleggingsbeleid zoals vastgelegd in de ABTN geen leningen aan met een langlopend karakter.

Toelichting op de staat van baten en lasten

9. Premiebijdragen

De premiebijdragen van werkgevers en werknemers bedragen in totaal 33,6% van de pensioengrondslag. In absolute zin gelden de bedragen zoals weergegeven in het volgende overzicht. In verslagjaar bedroeg het werknemersaandeel in de premie 12,6% en het werkgeversdeel 21,0%.

De premie kan als volgt worden toegelicht:

Tabel 55	(x € 1.000,-)	
	2022	2021
Werkgeversdeel	13.833	12.545
Werknemersdeel	8.300	7.528
WIA excedent premie (werkgeversbijdrage)	105	94
Totaal	22.238	20.167

De stijging van de premie wordt voor het grootste deel verklaard uit het grotere aantal deelnemers.

De premie voor de WIA-excedentregeling wordt gedragen door de werkgever.

De gedempte kostendekkende en zuivere kostendekkende premies zijn volgens artikel 130 van de Pensioenwet als volgt:

Tabel 56	(x € 1.000,-)	
	2022	2021
Gedempte kostendekkende premie	16.244	16.638
Zuivere kostendekkende premie	28.185	27.882
Feitelijke premie (exclusie premie WIA excedent)	22.133	20.074

De gedempte kostendekkende premie is volgens de Actuariële en Bedrijfstechnische Nota berekend op basis van het verwacht rendement. De zuivere kostendekkende premie is bepaald op basis van de rentetermijnstructuur van 1 januari van het rapportagejaar.

De feitelijke premie wordt gevormd door de van de werkgever daadwerkelijk ontvangen premies in 2022. Er wordt door het pensioenfonds geen rekening gehouden met de vrijval van het vereist eigen vermogen over de pensioenuitkeringen bij bepaling van de kostendekkende premie. In 2022 zijn geen premiekortingen verleend.

Het verschil tussen de gedempte- en zuivere kostendekkende premie is veroorzaakt door de verschillende uitgangspunten voor de berekening namelijk verwacht rendement respectievelijk de rentetermijnstructuur.

De gedempte kostendekkende premie wordt vastgesteld in het kalenderjaar voorafgaand aan het verslagjaar. De zuivere kostendekkende premie op basis van de feitelijke marktrente per 1 januari 2022 is gelijk aan € 28,2 miljoen en is als volgt samengesteld:

Tabel 57 (x € 1.000,-)

	2022	2021
Actuarieel benodigd	20.927	20.630
Opslag voor excassokosten	523	537
Opslag voor premievrijstelling	792	770
Risicokoopsom overlijden	839	847
Opslag in stand houden vereist vermogen	4.709	4.740
Opslag voor uitvoeringskosten	395	358
Totaal	28.185	27.882

Met ingang van 2021 is de gedempte kostendekkende premie gebaseerd op het verwacht toekomstig rendement. Hierbij wordt uitgegaan van de maximale parameters conform de Commissie Parameters en de strategische beleggingsmix. Het maximale rendement op vastrentende waarden volgt uit de rentetermijnstructuur per 30 september van het vaststellingsjaar en wordt voor 5 jaar gefixeerd.

Daarnaast wordt in de premie een opslag opgenomen voor de geambieerde toekomstige toeslagverlening. De totale opslag is gelijk aan het maximum van de opslag voor de geambieerde toekomstige voorwaardelijke toeslagverlening en de solvabiliteitsopslag voor het vereist eigen vermogen. Voor de opslag voor toekomstige voorwaardelijke toeslagverlening wordt uitgegaan van de prijsinflatie op basis van het ingroeipad dat op 1 oktober van het vaststellingsjaar door DNB is gepubliceerd. Ook het ingroeipad wordt voor vijf jaar gefixeerd. De opslag voor toekomstige voorwaardelijke toeslagverlening wordt meegenomen indien en voor zover deze de solvabiliteitsopslag voor het vereist eigen vermogen overschrijdt.

De gedempte kostendekkende premie is als volgt samengesteld:

Tabel 58 (x € 1.000,-)

	2022	2021
Actuarieel benodigd	8.745	8.742
Opslag voor excassokosten	219	232
Opslag voor premievrijstelling	408	333
Risicokoopsom overlijden	547	533
Opslag in stand houden vereist vermogen	2.024	2.047
Opslag voor uitvoeringskosten	395	358
Benodigd met betrekking tot voorwaardelijke onderdelen	3.906	4.393
Totaal	16.244	16.638

Uitvoeringsovereenkomst

Met de aangesloten werkgevers heeft het fonds uitvoeringsovereenkomsten afgesloten waarin de wederzijdse verplichtingen zijn geregeld. De overeenkomsten zijn afgesloten in 2018 en hebben een looptijd tot het einde van 2022. In de overeenkomsten zijn bepalingen opgenomen met betrekking tot de premie. In de overeenkomsten zijn geen bepalingen opgenomen die de aangesloten werkgevers verplichten om tekorten bij het fonds aan te vullen. Als de kostendekkende premie hoger is dan de feitelijke premie kan de pensioenopbouw worden verlaagd.

10. Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

Het beleggingsresultaat dat in deze paragraaf is weergegeven (totaal +/- € 207 miljoen) bestaat uit de afzonderlijke resultaten van de beleggingen die Hagee Stichting heeft en waarvan zij het beheer heeft uitbesteed aan diverse vermogensbeheerders. Een nadere specificatie van het bedrag ziet er als volgt uit:

Tabel 59 (x € 1.000,-)

Type belegging	Kosten vermogens- beheer	Directe beleggings- opbrengsten	Indirecte beleggings- opbrengsten	Totaal
2022				
Vastgoedbeleggingen	-	515	-12.700	-12.185
Aandelen	-	1	-57.666	-57.665
Vastrentende waarden	-	-	-136.895	-136.895
Overige	-	-53	-1	-54
Kosten vermogensbeheer	1	-	-	1
Totaal	1	463	-207.262	-206.798

Tabel 59a (x € 1.000,-)

Type belegging	Kosten vermogens- beheer	Directe beleggings- opbrengsten	Indirecte beleggings- opbrengsten	Totaal
2021				
Vastgoedbeleggingen	-	468	13.836	14.304
Aandelen	-	1.624	33.498	35.122
Vastrentende waarden	-	-	-30.182	-30.182
Overige	-	-43	-	-43
Kosten vermogensbeheer	132	-	-	132
Totaal	133	2.049	17.152	19.333

De kosten voor het vermogensbeheer in het voorgaande overzicht kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Tabel 60 (x € 1.000,-)

	2022	2021
Advieskosten	189	213
Rechtstreeks betaalde management- en license fee	157	-175
Af: ontvangen kortingen	-348	-170
Totaal	-2	-132

In 2021 ontving het fonds kortingen op de verschuldigde management fee. Door de veranderingen in de beleggingsfondsen zijn deze kortingen niet meer van toepassing.

11. Overige baten

Tabel 63		(x € 1.000,-)	
	2022	2021	
Uitkeringen uit hoofde van herverzekeringen	256	736	
Totaal	256	736	

De overige baten hebben betrekking op overlijdensuitkeringen die het fonds van de herverzekeraar heeft ontvangen.

12. Pensioenuitkeringen

Tabel 62		(x € 1.000,-)	
	2022	2021	
Ouderdoms- en prepensioen	10.702	10.140	
Partner- en wezenpensioen	2.437	2.233	
Arbeidsongeschiktheidspensioen	101	99	
Overige uitkeringen	27	54	
Totaal	13.267	12.526	

De post overige uitkeringen betreft afkoop pensioenen die lager zijn dan de wettelijke afkoopgrens van € 520,35 (2021: 503,24).

13. Pensioenuitvoeringskosten

Tabel 63		(x € 1.000,-)	
	2022	2021	
Administratiekosten	191	173	
Kosten certificering	26	24	
Advieskosten actuarieel	166	188	
Controlekosten	58	55	
Bestuurskosten	54	29	
Kosten toezichthouders	33	36	
Overige advieskosten	93	130	
Overige kosten	31	40	
Totaal	652	675	

De advieskosten hebben betrekking op de kosten voor actuarieel advies. De controlekosten hebben betrekking op de accountantskosten.

Bestuursleden en leden van het Verantwoordingsorgaan die niet in dienst zijn van de werkgever ontvangen een vergoeding per bijgewoonde vergadering. Per 1 januari 2022 bedraagt deze beloning € 114,62 per uur. De kosten

voor deze vergoedingen bedroegen in 2022 € 36K (2021: € 24K) en zijn begrepen in de bestuurskosten. De stijging van deze kosten ten opzichte van het voorgaande jaar kan toegeschreven worden aan de uren die zijn besteed in verband met de Wet toekomst pensioenen. Bestuurders met een dienstverband met de werkgever ontvangen geen vergoeding van het fonds.

De kosten voor advies op het gebied van vermogensbeheer worden ten laste van het beleggingsrendement gebracht.

Kosten pensioenbeheer

De kosten voor de uitvoering van de pensioenregeling omvatten onder andere de kosten van de pensioenadministratie, advies- en controlekosten. In de staat van baten en lasten wordt het totaal van deze kosten ad € 652K vermeld. Kosten van het bestuur en van het pensioenbureau zijn hierin niet opgenomen, deze komen voor rekening van de werkgever.

Volgens de aanbevelingen van de Raad voor de Jaarverslaggeving moet het fonds inzicht in de kosten geven inclusief de kosten die door de werkgever worden betaald. In het onderstaand overzicht is hiermee rekening gehouden door naast de rechtstreeks door het fonds betaalde kosten ook een schatting van € 354K op te nemen van de kosten van het pensioenbureau en het bestuur. Deze post bestaat vrijwel geheel uit salariskosten.

De pensioenuitvoeringskosten worden als volgt toegelicht:

	2022	2021
Pensioenuitvoeringskosten	652	675
Schatting kosten ten laste van de werkgever	364	354
Toedeling algemene kosten aan vermogensbeheer	-246	-177
Totaal kosten pensioenbeheer	770	852
Kosten pensioenbeheer per deelnemer (x € 1,-)	195	220

Op grond van herziene Aanbevelingen Uitvoeringskosten is in het voorgaande overzicht een deel van de algemene kosten ten laste gebracht van de vermogensbeheerkosten. Voor de bepaling van dit deel van de beheerkosten is uitgegaan van de niet specifiek aan beheer toe te wijzen kosten.

Het aantal deelnemers is gedefinieerd als de actieve deelnemers en de gepensioneerden. De gewezen deelnemers worden hierin niet meegeteld.

14. Mutatie voorziening pensioenverplichtingen

De mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds wordt berekend door de beginstand van de voorziening van de eindstand af te trekken. In 2022 is de totale voorziening gedaald van € 578,4 miljoen naar € 439,1 miljoen. Mutaties kunnen onder andere voortvloeien uit de pensioenopbouw, rentetoevoegingen en toeslagverlening, technische resultaten, wijzigingen uit hoofde van overdracht rechten en vrijval voor pensioenuitkeringen.

In de hiernavolgende tabel wordt de mutatie van de voorzieningen toegelicht.

Tabel 41 (x € 1.000,-)

	2022	2021
Stand per 1 januari	578.411	596.307
Toevoeging pensioenopbouw	23.081	22.784
Rentetoevoeging	-2.825	-3.189
Benodigd voor toeslagen	27.632	15.943
Mutaties overdrachten van rechten	2.479	1.341
Vrijval voor pensioenuitkeringen	-13.205	-12.435
Vrijval voor pensioenuitvoeringskosten	-330	-311
Wijziging marktrente	-178.864	-45.417
Wijziging UFR methodiek	535	4.612
Wijziging overlevingsgrondslagen	3.200	-
Overige mutaties	-1.054	-1.224
Stand per 31 december	439.060	578.411

Toevoeging Pensioenopbouw

Bij de pensioenopbouw zijn aanspraken en rechten over het boekjaar gewaardeerd naar het niveau dat zij op balansdatum hebben.

Rentetoevoeging en toeslagverlening

De pensioenverplichtingen worden contant gemaakt tegen de nominale marktrente op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur van interbancaire swaps ad 2,57% (2021 0,57%). De intresttoevoeging wordt tegen de rekenrente primo berekend over de beginstand en de mutaties gedurende het jaar. De toeslagverlening wordt eerst in de rekening van baten en lasten opgenomen als een bestuursbesluit is genomen.

Vrijval voor pensioenuitkeringen

Uitkeringen en kosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Technische resultaten, kosten en reguliere mutaties

Het effect van de aanpassing van de rekenrente op de voorzieningen pensioen- en verzekeringsverplichtingen zijn ultimo 2022 en 2021 in de rekening van baten en lasten opgenomen als onderdeel van de mutatie van de VPV. De rekenrente is gebaseerd op de rentetermijnstructuur per 31 december 2022 zoals gepubliceerd door De Nederlandsche Bank. In deze rentetermijnstructuur is gebruik gemaakt van de UFR-methode. Uitvoeringskosten en reguliere mutaties op het deelnemersbestand hebben eveneens een wijziging van de VPV tot gevolg gehad.

15. Saldo overdrachten van rechten

Tabel 65 (x € 1.000,-)

	2022	2021
Inkomende waardeoverdrachten	-4.230	-1.888
Uitgaande waardeoverdrachten	1.662	529
Totaal	-2.568	-1.359

Overige lasten

Tabel 66	(x € 1.000,-)	
	2022	2021
Overige lasten	482	395
Totaal	482	395

De post overige lasten bestaat uit de premie voor de herverzekering van het arbeidsongeschiktheidsrisico en overlijdensrisico.

16. Honoraria van de onafhankelijke accountant

De honoraria van de onafhankelijke accountant kunnen als volgt worden toegelicht:

Tabel 67	(x € 1.000,-)	
	2022	2021
Onderzoek naar de jaarrekening en verslagstaten	47	45
Fiscale adviesdiensten	-	-
Totaal	47	45

Bovenstaande honoraria betreffen de werkzaamheden die bij de stichting zijn uitgevoerd door de onafhankelijke accountant zoals bedoeld in art 1, lid 1 Wet toezicht accountantsorganisatie en de in rekening gebrachte honoraria van het gehele netwerk waartoe de accountantsorganisatie behoort. De kosten van de onafhankelijk accountant hebben alleen betrekking op de controle van de jaarrekening.

Bezoldiging bestuurders

De bestuurders die niet in dienst zijn van een van de aangesloten werkgever ontvangen een vergoeding voor de bijgewoonde vergaderingen. De vergoeding is gebaseerd op de normen van de Sociaal Economische Raad en wordt jaarlijks geïndexeerd met het Consumenten Prijsindexcijfer. In totaal is er aan de bestuurders die niet in dienst zijn van de aangesloten werkgevers een bedrag ad € 36K (2021: € 24K). De bestuurders in dienst van de werkgever ontvangen geen vergoeding van het fonds.

Overige gegevens

Gebeurtenissen na balansdatum

De rentestijgingen hebben als gevolg dat de marktwaarde van obligaties lager wordt. De Silicon Valley Bank ondervond daar de gevolgen van toen een groot aantal rekeninghouders hun saldo opvroegen. De bank werd gedwongen een groot deel van haar beleggingen in staatsobligaties met verliezen te verkopen. Uiteindelijk leidde dit tot het failliet van de bank. De onrust in Zwitserland tot problemen bij Credit Suisse.

Centrale banken hebben adequaat gereageerd en een grootschalige bankencrisis lijkt te zijn bezworen.

Het fonds had ultimo 2022 geen beleggingen bij de getroffen banken

In 2021 is de methodiek voor het bepalen van de UFR aangepast. Deze nieuwe methodiek zou in 4 stappen worden ingevoerd, waarvan de tweede in 2022. Het effect op de dekkingsgraad van het fonds bedraagt ongeveer +/- 1%.

DNB heeft besloten om vanaf 1 januari 2023 het vaststellen van de rentetermijnstructuur te wijzigen in lijn met de aanbevelingen van de Commissie Parameters 2022. Deze nieuwe UFR methodiek leidt tot een toename van de verplichtingen ad € 0,8 miljoen en een verlaging van de dekkingsgraad met 0,2%. De wijziging van de UFR methodiek heeft geen invloed voor de vaststelling van de premie voor 2023. Het fonds gaat voor de premiebepaling uit van een gedempt rendement en is voor een periode van 5 jaar gefixeerd.

Bestemming van het resultaat

Statutaire regeling omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten

In de statuten is bepaald dat een batig saldo zoveel als mogelijk moet worden aangewend conform de doelstelling van de stichting.

Het bestuur heeft besloten om het saldo van baten en lasten ad +/- € 56.786 als volgt te verdelen:

Tabel 68	(x € 1.000,-)
	2022
Toevoeging aan de algemene reserves	-56.786
	-56.786

Amstelveen, 6 juni 2023

Hageestichting
Pensioenfonds

Drs. G.Th.F.M. Groot
Voorzitter

Drs. T. Melchior
Penningmeester

Mw. Mr. M.M. Oude Reimer
Secretaris

Ir. J. Ouwerkerk EMIA RO
SFH Interne Audit

Ing. R. van Groningen
Lid

Drs. W. Korving
Lid

H. Tol
Lid

D. Willemsz
Lid

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Hagee Stichting Pensioenfonds te Amstelveen is aan Triple A – Risk Finance Certification B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2022.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk van Hagee Stichting Pensioenfonds, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 4.390.600. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 219.530 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- toereikende technische voorzieningen zijn vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen;
- het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen conform de wettelijke bepalingen zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

Overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten zijn toereikende technische voorzieningen vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen. Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen, maar hoger dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van artikel 132 (vereist eigen vermogen).

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is hoger dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Hagee Stichting Pensioenfonds is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening niet voldoende, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen.

Amsterdam,
drs. Pieter Heesterbeek AAG
verbonden aan Triple A – Risk Finance Certification B.V

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Verklaring over de jaarrekening 2022

Ons oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening van Hagee Stichting ('de stichting') een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van de stichting op 31 december 2022 en van het resultaat over 2022 in overeenstemming met Titel 9 van Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek ('BW').

Wat we hebben gecontroleerd

Wij hebben de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening 2022 van Hagee Stichting te Amstelveen gecontroleerd.

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2022;
- de staat van baten en lasten over 2022; en
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

Het stelsel voor financiële verslaggeving dat is gebruikt voor het opmaken van de jaarrekening is Titel 9 van Boek 2 BW.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de paragraaf 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Onafhankelijkheid

Wij zijn onafhankelijk van Hagee Stichting zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assuranceopdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Informatie ter ondersteuning van ons oordeel

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot fraude en continuïteit, en de aangelegenheden daaruit, bepaald in de context van de controle van de jaarrekening als geheel en bij het vormen van ons oordeel hierover. De informatie ter ondersteuning van ons oordeel, zoals onze bevindingen en observaties ten aanzien van de controleaanpak frauderisico's en de controleaanpak continuïteit, moet in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen of conclusies.

Controleaanpak frauderisico's

Wij hebben risico's op een afwijking van materieel belang in de jaarrekening die het gevolg is van fraude geïdentificeerd en ingeschat. Wij hebben tijdens onze controle inzicht verkregen in Hagee Stichting en haar omgeving en de componenten van het interne beheersingssysteem, waaronder het risico-inschattingsproces en de wijze waarop het bestuur inspeelt op frauderisico's en het interne beheersingssysteem monitort. Wij verwijzen naar de paragraaf risicomanagement in het bestuursverslag, waarin het bestuur de conclusies omtrent haar frauderisicoanalyse heeft opgenomen.

Wij hebben ten aanzien van het risico op afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude de opzet en implementatie van de interne beheersing geëvalueerd, waaronder de frauderisicoanalyse van het bestuur, de gedragscode en de klachten- en geschillenregeling, en voor zover wij dat noodzakelijk achtten voor onze controle, de werking getoetst van deze interne beheersmaatregelen.

Wij hebben om inlichtingen gevraagd bij de leden van het bestuur of zij op de hoogte zijn van feitelijke, vermeende of vermoede fraude. Hieruit volgden geen signalen van feitelijke, vermeende of vermoede fraude die kunnen leiden tot een afwijking van materieel belang. Als onderdeel van ons proces voor het identificeren van frauderisico's, hebben wij frauderisicofactoren overwogen met betrekking tot frauduleuze financiële verslaggeving, oneigenlijke toe-eigening van activa en omkoping en corruptie. Wij hebben geëvalueerd of deze factoren een indicatie vormden voor de aanwezigheid van frauderisico's.

De door ons geïdentificeerde frauderisico's en uitgevoerde specifieke werkzaamheden zijn als volgt:

[]

Geïdentificeerde frauderisico's

Onze controlewerkzaamheden en observaties

Frauderisico inzake het doorbreken van interne beheersings-maatregelen door het management

Volgens de controlestandaarden is het risico dat het management de interne beheersingsmaatregelen doorbreekt in alle entiteiten aanwezig. Inherent bevindt het management van een entiteit zich in een unieke positie om fraude te plegen, omdat het in staat is de administratieve vastleggingen te manipuleren en frauduleuze financiële overzichten op te stellen door interne beheersingsmaatregelen te doorbreken die anderszins effectief lijken te werken. Daarom besteden wij bij al onze controles aandacht aan het risico van het doorbreken van maatregelen van interne beheersing door het management of het bestuur in:

- journaalposten en andere aanpassingen die tijdens het opstellen van de jaarrekening zijn gemaakt;
- schattingen;
- significante transacties buiten het kader van de normale bedrijfsuitoefening.

Wij hebben de opzet en implementatie geëvalueerd van de maatregelen van interne beheersing in de processen voor het genereren en verwerken van journaalposten. Wij hebben journaalposten geselecteerd op basis van risicocriteria en hierop specifieke controlewerkzaamheden verricht. Wij hebben getoetst of de journaalposten en andere aanpassingen die tijdens het opstellen van de jaarrekening zijn aangebracht aanvaardbaar zijn.

Wij zijn alert geweest op mogelijk significante transacties buiten het kader van de normale bedrijfsvoering van de stichting of die in een ander opzicht ongebruikelijk lijken in het licht van zowel ons inzicht in de stichting en de omgeving als andere tijdens de controle verkregen informatie.

Daarnaast hebben wij de opzet en implementatie geëvalueerd van de maatregelen van interne beheersing voor het maken van schattingen. Ten aanzien van de belangrijkste schattingen, zijnde de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen ten aanzien van de fonds specifieke grondslagen en de (niet-beursgenoteerde) beleggingen, hebben wij de volgende werkzaamheden uitgevoerd:

- Evaluatie van de uitkomsten van de actuariële analyse over 2022, waaronder de fonds specifieke grondslagen, en bespreking van deze analyse met het fonds en de certificerende actuaris.
- Overleg met en beoordeling van het rapport van de certificerende actuaris.
- Voor niet-beursgenoteerde beleggingen zijn externe confirmaties bij de vermogensbeheerders per jaareinde verkregen.
- Aansluiting van de best estimate waardering van de niet-beursgenoteerde beleggingsfondsen met de meest recent beschikbare kwartaalrapportage van de vermogensbeheerder en waarderingsinformatie die op dat moment aanwezig is. Om de kwaliteit van de voorlopige waarderingsinformatie te toetsen, hebben wij waar mogelijk backtesting uitgevoerd middels vergelijking van de voorlopige en de gecertificeerde intrinsieke waarde per participatie per 31 december 2021.
- Wij hebben naar aanleiding van onze controle en de uitkomsten daarvan, de beleggingen en voorziening

pensioenverplichting beoordeeld op aanwijzingen van tendenties die mogelijk een risico vormen op een afwijking van materieel belang die het gevolg is van fraude. Wij hebben dergelijke aanwijzingen niet geïdentificeerd.

- Wij hebben kennisgenomen van de toelichtingen op de technische voorzieningen en beleggingen en deze getoetst aan de (toelichtings)vereisten uit de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving.

Onze werkzaamheden hebben niet geleid tot specifieke aanwijzingen voor fraude of vermoedens van fraude ten aanzien van het doorbreken van de interne beheersing door het bestuur.

Wij hebben in onze controle een element van onvoorspelbaarheid ingebouwd. Ook zijn wij tijdens de controle alert gebleven op indicaties voor fraude. Ook hebben wij de uitkomst van andere controlewerkzaamheden beoordeeld en overwogen of er bevindingen zijn die een aanwijzing vormt voor fraude of het niet naleven van wet- en regelgeving. Indien daar sprake van was, hebben wij onze evaluatie van het risico van fraude en de gevolgen daarvan voor onze controlewerkzaamheden opnieuw geëvalueerd.

Controleaanpak continuïteit

Het bestuur heeft de jaarrekening opgemaakt uitgaande van de continuïteit van het geheel van de werkzaamheden voor tenminste twaalf maanden vanaf de datum van opmaken van de jaarrekening. Onze werkzaamheden om de continuïteitsbeoordeling van het bestuur te evalueren omvatten onder andere het verkrijgen van controle-informatie omtrent het continuïteitsrisico en de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling bij de vaststelling van bedragen en in de financiële overzichten opgenomen toelichtingen.

Op basis van de verkregen controle-informatie hebben wij vastgesteld of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of het fonds haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten.

Pensioenfondszen zijn op grond van de wetgeving gehouden om een adequate vermogensdekking, het vereist eigen vermogen, aan te houden. Het vereist eigen vermogen wordt op basis van het financieel toetsingskader bepaald. Als de dekkingsgraad van een pensioenfonds lager is dan het vereist eigen vermogen, moet een herstelplan worden opgesteld waaruit blijkt hoe het fonds het eigen vermogen op het vereiste niveau brengt. Als het fonds niet kan voldoen aan het herstel zullen aanvullende maatregelen moeten worden getroffen. Daar waar nodig zullen de rechten van de (gewezen) deelnemers moeten worden aangepast zodat weer aan het vereist eigen vermogen wordt voldaan. In de jaarrekening is toegelicht bij het Stichtingskapitaal en reserves dat de vermogenspositie van het pensioenfonds gekarakteriseerd wordt als toereikend.

Het bestuur heeft de continuïteitsbeoordeling voor ten minste twaalf maanden vanaf de datum van opmaken van het jaarverslag uitgevoerd en geen gebeurtenissen of omstandigheden geïdentificeerd die gereede twijfel kunnen doen ontstaan over de mogelijkheid van de stichting om haar continuïteit te handhaven (hierna: continuïteitsrisico's).

Onze werkzaamheden om de continuïteitsbeoordeling van het bestuur te evalueren omvatten onder andere:

- Overwogen of de continuïteitsbeoordeling van het bestuur alle relevante informatie bevat waarvan wij als gevolg van onze controle kennis hebben gekregen.
- Het inwinnen van inlichtingen bij het bestuur over zijn kennis van continuïteitsrisico's na de periode van de door het bestuur verrichte continuïteitsbeoordeling.

Wij zijn van mening dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is en, op basis van de verkregen controle-informatie, er geen onzekerheid van materieel belang met betrekking tot

gebeurtenissen of omstandigheden bestaat die gerede twijfel kan doen ontstaan over de mogelijkheid van de stichting om haar continuïteit te handhaven.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Het jaarverslag omvat ook andere informatie. Dat betreft alle informatie in het jaarverslag anders dan de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat; en
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 van Boek 2 BW is vereist voor het bestuursverslag en de overige gegevens.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 van Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 van Boek 2 BW.

Verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening en de accountantscontrole

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor:

- het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 van Boek 2 BW; en voor
- een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van het genoemde verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze doelstellingen zijn een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen over de vraag of de jaarrekening als geheel geen afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of van fouten en een controleverklaring uit te brengen waarin ons oordeel is opgenomen. Een redelijke mate van zekerheid is een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle afwijkingen van materieel belang ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

Amsterdam, 6 juni 2023
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

drs. H.C. van der Rijst RA

Bijlage 1: Personalia

Samenstelling van het bestuur

Het bestuur is paritair samengesteld uit vertegenwoordigers van de werkgevers, werknemers en pensioengerechtigden. Per eind van het verslagjaar was het bestuur als volgt samengesteld:

Naam	Functie	Geboorte- jaar	In functie sinds	Aftredend per
namens werkgevers				
Drs. G. Th. F. M. Groot *)	Voorzitter	1956	1992	
Drs. T. Melchior *)	Penningmeester/ Vicevoorzitter	1961	1999	
Drs. W. Korving	Lid, risicomanager	1956	2015	
Ir. J. Ouwerkerk EMIA RO	Sleutelfunctiehouder Interne Audit	1974	2022	
D. Willemsz	Lid	1958	2018	
namens werknemers				
Ing. R. van Groningen	Lid	1962	2019	2025
Mw. Mr. M.M. Oude Reimer *)	Secretaris	1961	2018	2024
H. Tol	Lid	1966	2019	2025
namens gepensioneerden				
G.R. de Vries	Lid	1944	2010	2022
Vacature				
Vacature				

*) Lid dagelijks bestuur

Dagelijks bestuur

Het dagelijks bestuur van het fonds wordt gevormd door de voorzitter, penningmeester en secretaris van het fonds.

Uitvoeringsorganisatie

Pensioen- en financiële administratie

Technische Unie B.V.

Beleggingsadviescommissie

De beleggingsadviescommissie adviseert het bestuur gevraagd en ongevraagd over beleggingsaangelegenheden.

De beleggingsadviescommissie is als volgt samengesteld:

Naam	Functie in de beleggingsadviescommissie	Functie in het bestuur
Drs. G. Th. F.M. Groot	Voorzitter	Voorzitter
Drs. T. Melchior	Lid	Penningmeester/ Vicevoorzitter
Drs. G.R. de Vries	Lid	Lid
H. DHondt	Lid	-

De beleggingsadviescommissie wordt geadviseerd door Willis Towers Watson Investment Consulting B.V. en Investment Communication Consultancy.

Vermogensbeheer

Naam	Vestigingsplaats
Towers Watson Common Contractual Fund	Dublin, Ierland
Nationale Nederlanden Investment Partners	's-Gravenhage
Robeco	Rotterdam
CBRE Global Investors	Luchthaven Schiphol
Nederlands Hypotheken Fonds	's-Gravenhage
Aegon	's-Gravenhage

Communicatieadviescommissie

Naam	Functie in de communicatieadviescommissie	Functie in het bestuur
R. van Groningen	Lid	Lid
H. Tol	Voorzitter	Lid
D. Willemsz	Lid	Lid
H. DHondt	Lid	-

De communicatiecommissie wordt geadviseerd door een communicatiedeskundige van Technische Unie.

Adviseurs

Functie	Naam	Vestigingsplaats
Adviserend actuaaris	Willis Towers Watson B.V.	Amstelveen
Fiduciair consultant	Willis Towers Watson Investment Consulting B.V.	Amstelveen
Controle beleggingsportefeuille	Braker Investment Consulting	Gouda
Beleggingsadvies	Investment Communication Consultancy	Alphen a/d Rijn

Sleutelfunctiehouders

Naam	Functie	
Drs. P.H.A. Heesterbeek AAG	Actuarieel	Onafhankelijk
Drs. W. Korving	Risicobeheer	Bestuurslid
J. Ouwerkerk EMIA RO	Interne Audit	Onafhankelijk

Onafhankelijke accountant

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.	Drs. H.C. van der Rijst RA
---	----------------------------

Certificerend actuaaris

Triple A – Risk Finance Certification B.V.	Drs. P.H.A. Heesterbeek AAG
--	-----------------------------

Verantwoordingsorgaan

Naam	Vertegenwoordiging	Geboorte-jaar	Lid vanaf	Aftredend
A. Vos	Werkgevers	1961	2013	
P. de Nooijer	Werknemers	1978	2020	2023
V. Paap	Uitkeringsgerechtigden	1958	2022	2023

Intern toezicht

Visitatie Commissie Holland

Aangesloten werkgevers

Technische Unie B.V.

Otra N.V.

Van Egmond Elektrogroothandel

GEWI B.V.

Compliance officer

Naam	Functie bij de werkgever
P. Roelofs	Business Controller

Bijlage 2: Trefwoorden en begrippen

ABTN: De Actuariële en Bedrijfstechnische Nota is een beschrijving van de organisatie, grondslagen en het beleid van een pensioenfonds.

Actuaris: Een actuaris houdt zich beroepsmatig bezig met het doorrekenen en evalueren van risico's. Voor pensioenfondsden betekent dit het vaststellen van premies en reserves.

AFM: Autoriteit Financiële Markten. De AFM houdt toezicht op het gedrag van de financiële markten. Dit houdt in dat de AFM toeziet dat partijen correct handelen en de partners van de juiste informatie voorzien.

AG-Prognosetafel: Overlevingstafel waarbij rekening wordt gehouden met de verwachte ontwikkelingen in de sterfte. Zie ook bij "Overlevingstafel".

Asset Liability Management of ALM-studie: Het proces waarbij, aan de hand van scenario's, inzicht wordt verkregen in de onderlinge afhankelijkheden van rechten en verplichtingen.

Asset mix: Verdeling van de beleggingen over aandelen, obligaties, onroerend goed enz.

Beleidsdekkingsgraad: 12-maandsgemiddelde van de dekkingsgraden die aan De Nederlandsche Bank zijn gerapporteerd.

Beleggingsrendement: Totaal van de directe en indirecte beleggingsopbrengsten uitgedrukt als percentage van het gemiddeld belegd vermogen zonder die beleggingsopbrengsten.

Benchmark: Een objectieve maatstaf die wordt gebruikt om de prestaties van een vermogensbeheerder aan af te meten.

Collectief Defined Contribution regeling: een pensioenregeling waarbij de pensioenopbouw afhankelijk is van de beschikbare premie.

Compliance Officer: De functionaris die binnen het pensioenfonds is aangewezen om toe te zien op de naleving van de gedragscode en wettelijke regelingen.

De Nederlandsche Bank (DNB): De instelling die verantwoordelijk is voor het "prudentieel" toezicht op financiële instellingen. Prudentieel toezicht wil zeggen dat toegezien wordt dat partijen hun financiële verplichtingen nakomen.

Dekkingsgraad: De dekkingsgraad geeft de verhouding weer tussen de verplichtingen en het aanwezige vermogen.

Dekkingstekort: Van een dekkingstekort is sprake als de dekkingsgraad lager is dan het minimaal vereist eigen vermogen (circa 105%).

Derivaten: Financiële contracten waarvan de waardeafhankelijk is van onderliggende activa. Voorbeelden van derivaten zijn opties, termijncontracten, renteswaps.

Directe beleggingsopbrengsten: Opbrengsten uit bijvoorbeeld dividend en rente.

Duration: Duration is een maatstaf voor de rentegevoeligheid. De duration kan betrekking hebben op de obligatieportefeuille of op de verplichtingen.

Emerging Markets: Zie “opkomende markten”.

Financieel Toetsingskader (FTK): Onderdeel van de Pensioenwet waarin de financiële eisen aan pensioenfondsen zijn vastgelegd.

Franchise: Het deel van het salaris dat bij de berekening van het pensioen en de premie buiten beschouwing wordt gelaten.

FTK: het Financieel Toetsingskader is het geheel aan financiële eisen waaraan het pensioenfonds moet voldoen. Het FTK is onderdeel van de Pensioenwet.

Gedempte kostendeekkende premie: Kostendeekkende premie die berekend wordt op basis van een rentepercentage per 30 september van het vorige boekjaar.

Haalbaarheidstoets: een toets op basis van een uniforme scenario set welke inzicht moet geven in de ontwikkelingen van de koopkracht van het pensioen.

Indirecte beleggingsopbrengsten: Waardewijzigingen in de onderliggende beleggingen.

Individueel Defined Contribution: beschikbare premieregeling waarbij de premie op naam van de deelnemer wordt belegd, het uiteindelijke pensioen is afhankelijk van de beleggingsresultaten.

Intern toezicht: Het beoordelen van het functioneren van het bestuur door onafhankelijke deskundigen. Het toezicht maakt deel uit van de principes voor Pension Fund Governance (goed pensioenfonds bestuur).

Kostendeekkende premie: De premie die nodig is voor het onvoorwaardelijke deel van de pensioenregeling. In de premie zijn opslagen opgenomen voor de uitvoeringskosten. Basis voor de berekening van de premie is de nominale marktrente.

Minimaal Vereist Eigen Vermogen: Het minimaal vereist eigen vermogen is de ondergrens van het vermogen. Als het vermogen van het fonds lager ligt dan het minimaal vereiste vermogen (dekkingstekort) is het fonds verplicht dit onmiddellijk te melden aan De Nederlandsche Bank en moet een herstelplan opgesteld worden. Bij een langdurig dekkingstekort kan het voorkomen dat de pensioenaanspraken moeten worden gekort. De dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen is ongeveer 105%.

Opkomende markten: Financiële markten in landen die in economische ontwikkeling achterliggen bij de meeste westerse landen, maar wel bezig zijn met een inhaalbeweging. Voorbeelden zijn China, India, Zuid-Amerika, Rusland.

Overlevingstafel: Geeft per leeftijdscategorie aan wat de overlevingskansen voor mannen en vrouwen zijn in Nederland.

Pensioenfederatie: sinds 2010 de belangenbehartiger van de Nederlandse pensioenfondsen. De Pensioenfederatie is voortgekomen uit een samenwerking van de Vereniging van Bedrijfstakpensioenfondsen, Unie van Beroepspensioenfondsen en de Stichting voor ondernemingspensioenfondsen.

Pensioenovereenkomst: In de pensioenovereenkomst worden de arbeidsvoorwaarden met betrekking tot pensioen vastgelegd.

Pension Fund Governance: De manier waarop het fonds is georganiseerd en de verantwoordelijkheden zijn

verdeeld.

Performance: Het door de vermogensbeheerders behaalde beleggingsrendement in vergelijking met een benchmark. Als de performance hoger is dan de benchmark is er sprake van een outperformance, is deze lager dan de benchmark dan is er sprake van een underperformance.

Reële dekkingsgraad: De reële dekkingsgraad is de verhouding tussen de beleidsdekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad zoals benodigd voor volledige toeslagverlening.

Rekenrente: rente die wordt gebruikt bij de berekening van de vaststelling van de voorziening voor de pensioenverplichtingen. Deze rente is het rendement dat het pensioenvermogen geacht wordt minimaal op te brengen. De rente wordt vastgesteld op basis van de rentetermijnstructuur.

Rentetermijnstructuur: Rentes voor verschillende looptijden om de verplichtingen van het fonds te waarderen. De rentetermijnstructuur wordt door De Nederlandsche Bank gepubliceerd.

Reservetekort: Als het aanwezige vermogen kleiner is dan het vereist eigen vermogen maar groter dan het minimaal vereist eigen vermogen is er sprake van een reservetekort. De dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen is circa 105% bij het vereist eigen vermogen ongeveer 120%.

Security lending: het uitlenen van effecten tegen een vergoeding waarbij onderpand wordt gegeven voor het risico van niet terug levering.

Solvabiliteit: De mate waarin het fonds in staat is aan haar (lange termijn) verplichtingen te voldoen.

Sponsor: De werkgever die de kosten van de regeling betaalt.

Uitvoeringsovereenkomst: Overeenkomst tussen het pensioenfonds en de werkgever met betrekking tot de uitvoering en financiering van de pensioenovereenkomst.

Ultimate Forward Rate (UFR): een aanpassing van het deel van de rentetermijnstructuur voorbij het zogenoemde laatste liquide punt (20 jaar). Voor looptijden vanaf 20 worden alternatieve zero rentes berekend op basis van gemiddeldes van de laatste 10 jaar.

Vastrentende waarden: beleggingen met een vaste opbrengst zoals obligaties.

Verantwoordingsorgaan: Orgaan dat de evenwichtige belangenbehartiging in het beleid van het bestuur moet beoordelen. Het Verantwoordingsorgaan bestaat uit vertegenwoordigers van werknemers, gepensioneerden en werkgever.

Vereist Eigen Vermogen: Het vereist eigen vermogen is het vermogen dat het fonds nodig heeft. Het vereist eigen vermogen is afhankelijk van het risicoprofiel van het fonds. Bij het vereist eigen vermogen hoort een dekkingsgraad van circa 120%.

Visitatiecommissie: De visitatiecommissie beoordeelt de manier waarop het pensioenfonds wordt aangestuurd. De visitatiecommissie bestaat uit onafhankelijke deskundigen.

Voorziening pensioenverplichtingen: De waarde van de gekapitaliseerde pensioenrechten. Bij de bepaling van de waarde wordt rekening gehouden met sterfttekansen en rekenrente.

Waardeoverdracht: Overdracht van de waarde van de pensioenaanspraken die bij een oude werkgever zijn

opgebouwd aan het pensioenfonds van de huidige werkgever.

Zakelijke waarden: Aandelen en alternatieve beleggingen.